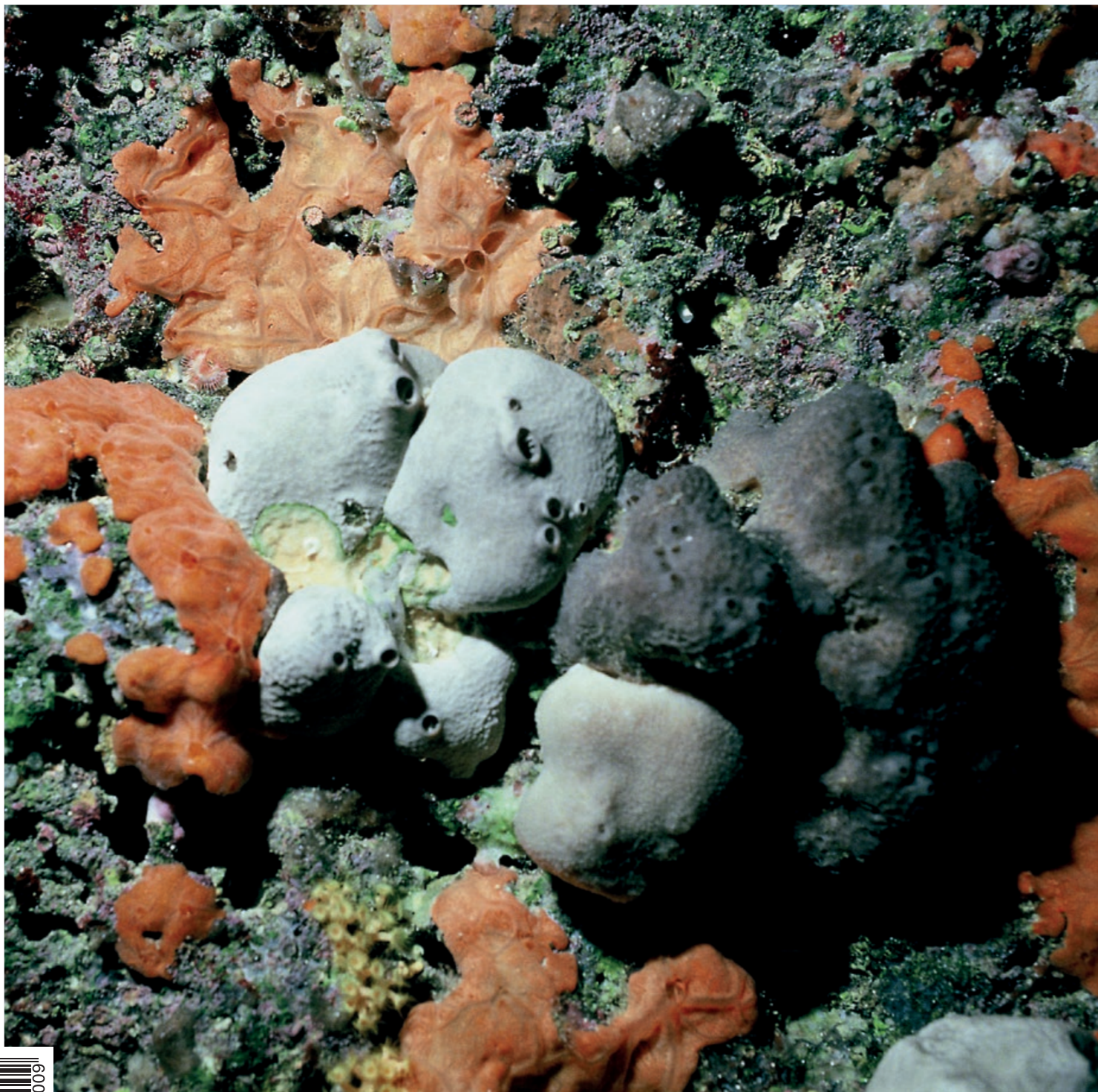

Matica

broj
no.
7

srpanj
july
2020.

MJESEČNA REVIIJA HRVATSKE MATICE ISELJENIKA MONTHLY MAGAZINE OF THE CROATIAN HERITAGE FOUNDATION

KRAPANJ NAJNIŽI JADRANSKI OTOK

ISSN 1330-2140

9 771330 214009

Posjetite stranice web portala
Hrvatske matice iseljenika!

www.matis.hr

Web stranice
HMI čitaju se diljem
svijeta, dostupne su na tri
jezika (hrvatski, engleski,
španjolski) i bilježe stalan
porast posjećenosti.

Budite korak ispred ostalih i predstavite se hrvatskim iseljeničkim zajednicama, uglednim poslovnim Hrvatima u svijetu i njihovim partnerima.

Oglašavajte na web portalu Hrvatske matice iseljenika!

Internet marketing HMI osmislio je nekoliko načina oglašavanja:

■ BANERI ■ SPONZORIRANI ČLANAK ■ SPONZORIRANE RUBRIKE

Odjel za marketing i promociju HMI - Ivana Rora

tel. (+385 1) 61 15 116 ■ fax. (+385 1) 61 11 522

mob. 099 61 15 116 ■ E-mail: marketing@matis.hr

Kolumne

11
Globalna Hrvatska
Vesna Kukavica

14
Sociološka slagalica
Nino Sorić

18
Hrvatski glazbenici
Davor Schopf

32
Endemi u Hrvatskoj
Darko Mihelj

41
Jezični podsjetnik
Sanja Vulić

58
Klikni – Idem doma!
Vesna Kukavica

60
S(k)retanja
Šimun Šito Ćorić

- 4** Fokus: Vijesti iz Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan RH
- 5** Donacija zaklade ACAP Petrovoj bolnici u Zagrebu
- 6** Parlamentarni izbori 2020.
- 8** Predsjedanje Vijećem Europske unije
- 10** Donatorska kampanja Hrvatskom glazbenom zavodu
- 12** Donacija gradišćanskih Hrvata Dječjoj bolnici u Zagrebu
- 16** Operna pjevačica Diana Haller
- 20** Obljetnica kanonizacije sv. Nikole Tavelića
- 22** Hrvatski slavist iz Njemačke
- 24** Povijesna razmišljanja o otoku Krapnju
- 26** Ronilaštvo otoka Krapnja
- 27** Kanađanin s Krapnja
- 30** Ženska veslačka regata
- 36** Spužvarstvo

- 38** Obiteljski muzej morskih spužvi
- 40** Prva krapanjska pjesmarica
- 42** Hrvatski umjetnici u Rimu
- 43** Obljetnica rođenja riječkog filologa iz Engleske
- 46** Riječki lektor na europskim sveučilištima
- 50** Nove knjige
- 53** Dvadeset semestara HIT-a
- 56** Nekrolog: fra Ljubo Krasić
- 63** Crorama
- 66** Vijesti iz sporta

HRVATSKA MATICA ISELJENIKA
Trg Stjepana Radića 3, pp 241
10002 Zagreb, Hrvatska / Croatia
Telefon: +385 (0)1 6115-116
Telefax: +385 (0)1 6110-933
E-mail: matica@matis.hr Web: www.matis.hr

GODIŠNJA PRETPLATA / ANNUAL SUBSCRIPTION
Običnom poštom / regular mail:
Hrvatska / Croatia 100 kn
ostale europske države /
other European countries 25 EUR
Zračnom poštom / airmail:
SAD / USA 65 USD
Kanada / Canada 65 CAD
Australija / Australia 70 AUD
ostale prekomorske države /
other overseas countries 70 USD

**DEVIZNI RAČUN BROJ /
FOREIGN CURRENCY ACCOUNT:**
IBAN: HR06 2340 0091 5102 96717
SWIFT CODE: PBZGHR2X
Privredna banka Zagreb, Radnička cesta 50

**ŽIRO RAČUN ZA UPLATU U KUNAMA /
DOMESTIC CURRENCY ACCOUNT (IN KUNA):**
IBAN: HR80 2390 0011 1000 21305
Hrvatska poštanska banka

Naručite i vi svoju Maticu jer Matica je most hrvatskoga zajedništva

Želite li primati MATICU kao dar koji će stizati na Vašu kućnu adresu? Jedino što trebate učiniti jest poslati nam popunjenu narudžbenicu i uplatiti na naš račun odgovarajući novčani iznos koji pokriva troškove slanja. MATICA će potom svaki mjesec stizati u Vaš dom. Naručite, čitajte i preporučite MATICU Vašoj rodbini i prijateljima, kako biste aktivno sudjelovali u ostvarivanju MATIČINE misije: biti čvrsti most između Hrvatske i Hrvata diljem svijeta.

Ime i prezime / Name and surname

Adresa / Address

Grad / City

Država / State

Pošt. broj / Zip Code

Tel.

Fax.

E-mail

Datum / Date

Predsjednik Vlade u posjetu Mostaru

Hrvatska podržava europski put BiH te ravnopravnost i adekvatnu zastupljenost Hrvata u toj zemlji

dodavši da je Hrvatska više nego jasno komunicirala temu ravnopravnosti Hrvata u BiH svim tijelima Europske unije.

TEMELJNI KAMEN ZA TVORNICU PODRAVKE

Hrvatski premijer i predsjednik Doma naroda Parlamenta BiH položili su u petak temeljni kamen za buduću tvornicu Podravke pokraj Mostara, koja bi trebala prerađivati voće i povrće koje se tamo, na području Mostarskog blata, Ljubuskog, Ravnog i Čapljine, već nekoliko godina uzgaja uz potporu te vodeće hrvatske kompanije. Andrej Plenković, koji je postavio kapsulu u temeljni kamen buduće tvornice Podravke, pohvalio je ovu investiciju. "Ovo je sjajan projekt koji će okupiti mnogobrojne poljoprivrednike te braniteljske zadruge koje će se uključiti u ovu proizvodnju u interesu vlastitih obitelji i zajednice", istaknuo je hrvatski premijer. ■

Predsjednik Vlade RH Andrej Plenković boravio je u petak, 5. lipnja 2020., u posjetu Mostaru, u Bosni i Hercegovini, gdje se sastao s predsjedateljem Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine Draganom Čovićem. U pratnji premijera bio je državni tajnik Središnje-

ga državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske Zvonko Milas. Predsjednik Plenković poručio je da je hrvatska trajna obveza i konstantna politika osigurati ravnopravnost Hrvata u Bosni i Hercegovini te da oni, kao najmalobrojniji konstitutivni narod, budu legitimno i adekvatno zastupljeni u svim institucijama. Pitanje ravnopravnosti u BiH ocijenio je ključnim,

Objavljena Odluka o dodjeli financijske potpore za posebne potrebe i projekte od interesa za Hrvate izvan Republike Hrvatske za 2020. godinu

2,5 milijuna kuna neprofitnim organizacijama, fizičkim osobama i ugroženim pojedincima

Na temelju provedenoga Javnog poziva za prijavu programa, odnosno projekata Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske donio je 8. lipnja Odluku o dodjeli financijske potpore za posebne potrebe i projekte od interesa za Hrvate izvan Republike Hrvatske za 2020. godinu. Cilj Javnog poziva je promicanje veza i jačanje suradnje Republike Hrvatske s Hrvatima izvan Republike Hrvatske te očuvanje i jačanje nacionalnoga identiteta, zaštitu prava

i interesa hrvatskih zajednica, očuvanje hrvatskoga jezika, kulturnoga stvaralaštva i baštine te poticanje hrvatskoga kulturnog zajedništva, kao i pomoć ugroženim pojedincima, a na poziv je stiglo 585 prijava u kategorijama neprofitne organizacije, fizičke osobe i ugroženi pojedinci.

Proračunskim sredstvima u ukupnom iznosu od 2,5 milijuna kuna država je ovom odlukom pomogla u realizaciji 128 projekata neprofitnih organizacija i fizičkih osoba te dodijelila 25 jednokratnih financijskih potpo-

ra. Potpore odlaze u 17 država. Najviši iznos potpore od 60.000 kuna dobilo je Hrvatsko nacionalno vijeće u Srbiji, Hrvatska državna samouprava u Mađarskoj i Savez hrvatskih društava u Sloveniji dobili su po 42.000 kuna, a Udruga bunjevačkih Hrvata "Dužijanca" u Subotici, Hrvatsko nacionalno vijeće u Crnoj Gori, Hrvatsko prosvjetno društvo "Bela Gabrić" u Subotici i Hrvatsko štamparsko društvo u Željeznoj u Austriji po 38.000 kuna. ■

Priradio: **Željko Rupi**

ACAP donirao Petrovoj bolnici inkubator i sustav za reanimaciju novorođenčadi

Humanitarna zaklada Udruženja hrvatsko-američkih stručnjaka (ACAP) uručila je nedavno donaciju vrhunske medicinske opreme za novorođenčad u vrijednosti od 44.000 dolara, namijenjenu zagrebačkoj Klinici za ženske bolesti i porode, teško oštećenoj u potresu

Tekst: Hina/HMI

Riječ je o donaciji za bolnice oštećene u nedavnom razornom potresu u Zagrebu, priopćeno je iz ACAP-a. Podsjećaju da je njihov lokalni ogranak ACAP Zagreb usko surađivao s bolnicama kako bi utvrdio područja najvećih potreba, što je dovelo i do današnje donacije.

Donacija Odjelu za neonatologiju Klinike za ženske bolesti i porode (kolokvijalno zvanog Petrova bolnica), u vrijednosti od 44.000 dolara, slijedi prethodnu novčanu donaciju u iznosu od 125.000 dolara namijenjenu KB-Dubrava u Zagrebu i KBC-u u Splitu. Navedenu prethodnu novčanu donaciju, koju su darovali Mario Ančić, Ante Kušurin i njihovi partneri Dick Cashin i Steve Lunau iz tvrtke *One Equity Partners*, bolnice su primile prošlog mjeseca za borbu protiv pandemije bolesti Covid-19. U ACAP-u ističu kako je prošle godine Odjel za neonatologiju u Petrovoj skrbio o gotovo 600 nedonoščadi, među kojima je stotinjak težilo manje od 1.500 grama pri rođenju. Na dan kada su potresi oštetili bolnicu jedna beba težila je samo 590 grama. Kažu kako te činjenice najbolje prikazuju potrebu za ne samo visokom medicinskom stručnošću, već i za naprednom medicinskom tehnologijom. Hibridni neonatalni inkubator i reanimacijski sustav odabrali su

savjetujući se sa zdravstvenim stručnjacima, uključujući i one iz ACAP-ova odbora za zdravstvo i medicinske znanosti. Zahvaljuju dr. Anti Čorušiću, ravnatelju KBC Zagreb i njegovu timu, kao i dr. Mati Caru, pomoćniku ministra zdravstva, koji su im pomogli utvrditi potrebe.

NAJMODERNIJA MEDICINSKA TEHNOLOGIJA

“Zaklada ACAP odabrala je hibridni inkubator *Giraffe Omnibed Carestation CS1* proizvođača *GE Healthcare* i samostojni sustav za oživljavanje novorođenčadi (STAR) jer predstavljaju tehnološki naprednija rješenja za neonatalnu njegu. Budući da su to ujedno i proizvodi američke tvrtke, ova donacija simbolično povezuje naše dvije zemlje, jednako kao i naše Udruženje”, rekla je potpredsjednica ACAP-a Zagreb Mašenjka Katić. Taj model hibridnoga inkubatora ima mogućnost transformirati se u

grijani stolić za oživljavanje. Dr. Jeana Havidich, pedijatar anesteziolog u cijenjenome *Dartmouth-Hitchcock* medicinskom centru i članica ACAP-ova odbora za zdravstvo i medicinske znanosti, komentirala je kako njezina bolnica koristi istu GE opremu.

Donacijskoj ceremoniji 4. lipnja nazočili su članovi uprave ACAP-a Zagreb, rukovodstvo KBC-a Zagreb i bolnice u Petrovoj, predstavnici Ministarstva zdravstva, državni tajnik Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan RH Zvonko Milas i veleposlanik SAD-a u Hrvatskoj W. Robert Kohorst. “Sa zadovoljstvom sam se pridružio današnjoj ceremoniji darivanja i ponosan sam što je američka tvrtka odabrana za kupnju ovoga kritičnog dijela medicinske opreme. Pozdravljam velikodušnost ACAP-a koja izravno pridonosi odnosima SAD-a i Hrvatske”, rekao je Kohorst. Hrvatski veleposlanik u SAD-u Pjer Šimunović, koji je pomogao povezati ACAP s odgovarajućim institucijama u Hrvatskoj, istaknuo je da ova velikodušna i plemenita medicinska donacija opet pokazuje kako srca američkih Hrvata kucaju kao jedno sa srcem Hrvatske, posebno u najtežim vremenima. “ACAP se uspio etablirati kao naš veliki, blizak i učinkovit partner i prijatelj, najaktivnije pridonoseći odnosima Hrvatske i SAD-a”, naglasio je.

CILJEVI ZAKLADE ACAP-A

“Fotografije nakon prvog potresa, uključujući one iz Petrove bolnice, duboko su nas dotaknule. Kao Udruženje, s ponosom pomažemo donacijom prijeko potrebne medicinske opreme u ovim teškim vremenima. Nadamo se da će ova vrhunska oprema dugi niz godina brinuti o najugroženijima u Hrvatskoj - palčičima - te da će pomoći njihovu povratku u Petrovu”, rekao je predsjednik ACAP-a Marko Zoretić. ■

ENG On the 4th of July the Association of Croatian-American Professionals (ACAP) donated a hybrid neonatal incubator and a neonatal resuscitation system, worth a combined 44 thousand dollars, for the neonatology department of the Clinic for Gynaecology and Obstetrics in Zagreb, which saw significant damage in the recent earthquake. The Association of Croatian-American Professionals Foundation will continue to collect funds until it achieves its target of 200 thousand dollars.

HDZ uvjerljivi pobjednik parlamentarnih izbora

U novom sazivu Sabora HDZ ima 66 zastupničkih mjesta, Restart 41, Domovinski pokret 16, Most 8, koalicija Možemo 7, koalicija Pametno, SSIP i Fokus 3, a HNS i Reformisti po jedno

Slavlje u taboru pobjednika

Uredio: **Željko Rupi** Izvor i foto: HINA

Neslužbeni rezultati izbora za 10. saziv Hrvatskoga sabora, održanih 5. srpnja, koje je Državno izborno povjerenstvo objavilo nakon obrađenih 99 posto biračkih mjesta, pokazuju da HDZ osvaja 66 mandata, a Restart koalicija okuplja oko SDP-a 41 mandat. Domovinski pokret je treći s osvojenih 16 mandata, Most osvaja 8 mandata, a koalicija okupljena oko platforme Možemo 7 mandata. Tri mandata osvaja koalicija SSIP-Pametno-Fokus, a u Sabor ulaze i Reformisti i HNS koji osvajaju po jedan

Izlaznost na birališta bila je 46,90 posto, značajno manja nego 2016. godine kada je iznosila 52,59 posto.

mandat. Manjine imaju 8 mandata. Izlaznost na birališta bila je 46,90 posto, značajno manja nego 2016. godine kada je iznosila 52,59 posto.

HDZ-U OSAM IZBORNIH JEDINICA I DIJASPORA

Prema neslužbenim rezultatima Državnoga izbornog povjerenstva, nakon 99 posto obrađenih biračkih mjesta, HDZ je relativni pobjednik parlamentarnih izbora s osvojenih osam izbornih jedinica te glasova dijaspora, dok je Restart koalicija predvođena SDP-om osvojila dvije izborne jedinice.

U 1. izornoj jedinici koja obuhvaća sjeverozapadni dio Zagrebačke županije te dio centra i zapada Grada Zagreba HDZ je osvojio 28,30 posto, a Restart koalicija 22,29 posto. Koalicija Možemo u toj je izornoj jedinici osvojila 21,13 posto, Domovinski pokret 8,95 posto, Most 8,14, a SSIP, Pametno, Fo-

kus 6,43 posto glasova. U 2. izornoj jedinici (istočni dio Zagrebačke županije, Koprivničko-križevačka, Bjelovarsko-bilogorska županija i istočni dio Grada Zagreba) HDZ dobiva 34,29 posto dok Restart dobiva 21,59 posto glasova. Slijedi Domovinski pokret s 13,50, Most sa 7,91 posto i Možemo s 5,54 posto glasova. Restart koalicija je najjača u 3. izornoj jedinici s 37,68 posto glasova, a HDZ dobiva 29,47 posto. Domovinski pokret dobio je 6,22 posto, HNS 5,78 posto, a Reformisti 5,46 posto glasova.

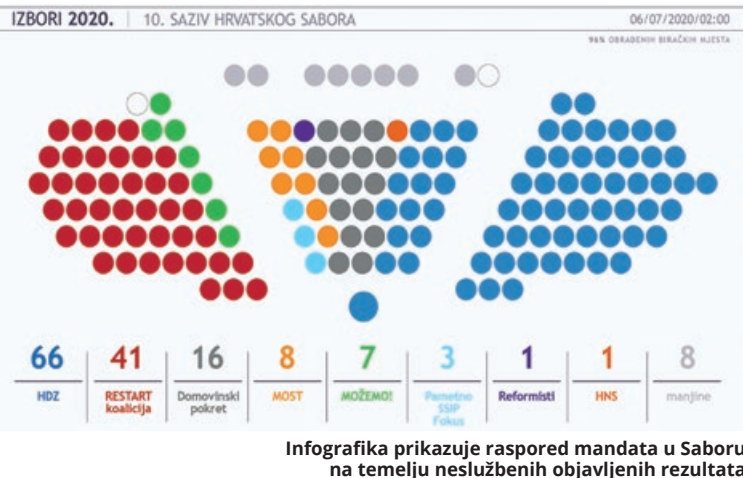
HDZ je u 4. izornoj jedinici (Virovitičko-podravska i Osječko-baranjska županija) dobio povjerenje 44,04 posto birača. Restart koalicija dobila je 20,50 posto, a Domovinski pokret 16,53 posto glasova. Peta izborna jedinica, koja obuhvaća Požeško-slavonsku, Brodsko-posavsku i Vukovarsko-srijemsku županiju, također je pripala HDZ-u s osvojenih 47,84 posto glasova. Slijedi Domovinski pokret s 19,75 posto, Re-

Nakon debakla na izborima Restart koalicije predsjednik SDP-a Davor Bernardić povukao se s funkcije čelnoga čovjeka stranke

Novi igrač na političkoj sceni – zeleno-lijeva koalicija Možeemo, lider Tomislav Tomašević

start s 19,24 posto te Most s osvojenih 5,78 posto glasova.

SAMO 17,22 POSTO RESTARTU U DEVETOJ JEDINICI

I 6. izbornu jedinicu, koja obuhvaća ju-goistočni dio Zagrebačke županije, Si-sačko-moslavačku županiju i jugoistoč-ni dio Grada Zagreba, osvojio je HDZ s 37,86 posto glasova, a slijedi Restart s 24,25 posto, Domovinski pokret s 11,01 posto te Možeemo s 9,48 posto. U 7. iz-bornoj jedinici (jugozapadni dio Zagre-bačke županije, Karlovačka županija, istočni dio Primorsko-goranske župa-nije i južni dio Grada Zagreba) HDZ je uvjerljiv s 35,91 posto, a slijedi Restart koalicija s 24,54 posto osvojenih glasova. Koalicija Možeemo osvojila je 10,48 posto, Domovinski pokret 9,45, Most 6,82, a koalicija SSIP, Pametno, Fokus 6,42 posto. Restart koalicija prva je u 8. izbornoj jedinici koja obuhvaća Istarsku i zapadni dio Primorsko-goranske župa-nije s 44,55 posto, HDZ je osvojio 22,50 posto, Možeemo 8,50 posto, a Most 5,80 posto glasova.

HDZ je u 9. izbornoj jedinici, koja obuhvaća Ličko-senjsku, Zadarsku, Ši-bensko-kninsku i sjeverni dio Split-sko-dalmatinske županije, osvojio 47,47 posto, Restart 17,22 posto, Domovinski pokret 11,85 posto, a Most 10,06 posto glasova. Južni dio Splitsko-dalmatin-ske i Dubrovačko-neretvanske župani-je, odnosno 10. izbornu jedinicu, tako-đer osvaja HDZ s 40,86 posto. Restart dobiva 20,49 posto, Most 12,06 posto, Domovinski pokret 10,20 posto, a ko-alicija SSIP, Pametno, Fokus 5,40 po-sto. Posebna izborna jedinica za izbor zastupnika u Hrvatski sabor, koje bira-ju hrvatski državljani bez prebivališta u Republici Hrvatskoj, HDZ-u je donijela tri

S 14. mjesta na listama, zahvaljujući preferencijalnim glasovima, u Sabor su ušli i Božidar Kalmeta, Peđa Grbin, Siniša Hajdaš Dončić i Bojan Glavašević.

Mostu respektabilnih 8 mandata

Treća opcija birača – Domovinski pokret Miroslava Škore

mandata s osvojenih 64,86 posto glasova. Osam zastupnika u Hrvatski sabor birali su pripadnici nacionalnih manjina.

DO MANDATA I S 14. MJESTA NA LISTI

Preferencijalni način glasovanja daje mogućnost ulaska u Hrvatski sabor kandidatima s bilo kojeg mjesta na listi pod uvjetom da osvoje najmanje 10 posto preferencijalnih glasova u odnosu na broj glasova koji je ta lista osvojila. Nakon prebrojenih 99 posto glasova, predsjednik HDZ-a Andrej Plenković osvojio je kao nositelj liste u 1. izbornoj jedinici 32.143 preferencijalna glasa, a više od njega dobio je Vili Beroš, prvi na listi u 10. jedinici, osvojivši 35.607 glasova. Predsjednik SDP-a i lider Restart koalicije Davor Bernardić dobio je pak 13.767 preferencijalnih glasova, a više od njega osvojili su u 8. izbornoj jedinici Peđa Grbin (16.976) te Siniša Hajdaš Dončić (14.485) u 3. jedinici te tako ušli u Sabor s 14. mjesta na listi. Uz njih, s

14. mjesta ulaze i HDZ-ov Božidar Kalmeta s liste u 9. izbornoj jedinici koji je dobio 15.915 glasova te Bojan Glavašević s liste koalicije Možeemo u 6. jedinici s osvojenih 3.723 glasa.

Čelnik Domovinskoga pokreta Miroslav Škoro, koji se kandidirao u 2. izbornoj jedinici, osvojio je 13.184 preferencijalna glasa, čelnik Mosta Božo Petrov u 10. izbornoj jedinici 12.042, Tomislav Tomašević iz Možeemo u 1. izbornoj jedinici 19.604, a Dalija Orešković iz koalicije SSIP, Pametno i Fokus u istoj jedinici 5.070 glasova. ■

ENG The unofficial results of the elections for the 10th Croatian Parliament have been released by the State Electoral Commission with 99 percent of the votes cast on the 5th of July counted. 66 seats were won by the HDZ party, the SDP-led Restart coalition took 41 seats, the Domovinski pokret party took 16 seats, the Most party eight, the Možeemo coalition seven seats, the SSIP-Pametno-Fokus coalition three, and the Reformisti and HNS parties won one seat each, with minority voter MPs occupying their guaranteed eight seats in parliament. The turnout of 46.9 per cent was significantly lower than the 52.59 per cent turnout for the 2016 elections.

Njemačka od Hrvatske preuzela predsjedanje Vijećem EU-a

Unatoč izazovima pandemije 1. srpnja Hrvatska je predala, nakon uspješnog jednosemestralnog predsjedanja Vijećem EU-a, rotirajuće Unijino kormilo Njemačkoj koja će Unijom upravljati do kraja 2020. godine

Premijer RH Andrej Plenković i kancelarka Njemačke Angela Merkel

Ministri vanjskih poslova Goran Grlić Radman i Heiko Maas

Tekst: **Vesna Kukavica** Foto: **Hina**

Od zemlje koja predsjedava Vijećem Europske unije se očekuju važni impulsi i inicijative na razini čitave Unije koja broji 514 milijuna građana u 27 država članica. "Niti jedna zemlja ne može sama i izolirana savladati ovu krizu", naglasila je njemačka kancelarka Angela Merkel u obraćanju Bundestagu povodom preuzimanja predsjedništva Vijećem EU-a. Kancelarka je objasnila da će savladavanje posljedica krize biti jedna od najvažnijih zadaća predstojećeg šestomjesečnog njemačkog predsjedanja. Prijedlog Europske komisije za pomoć u oporavku od pandemije, po kojem će

Hrvatska dobiti deset milijardi eura pomoći, pogodio je pravu mjeru bespovratnih sredstava i zajmova, ocijenio je 19. lipnja predsjednik Vlade RH Andrej Plenković nakon virtualnoga samita Europskog vijeća.

Europski plan za oporavak od pandemije vrijedan je 750 milijardi eura. Hrvatskoj je namijenjeno više od deset milijardi eura u četiri godine. Tri četvrtine bespovratno, a četvrtina kroz povoljne zajmove. "Za Hrvatsku tih deset milijardi eura iz plana gospodarskog oporavka, plus po procjenama više od 11,5 milijardi eura iz Višegodišnjeg financijskog okvira (VFO-a) iliti proračuna EU-a, znače sigurnosnu mrežu kako da se brzo vratimo na onaj zdravi gospodarski rast koji smo imali prije Covida-19",

rekao je premijer Plenković. Uvjeren je da će "tako izdašna sredstva", koja dostižu jednogodišnji proračun Republike Hrvatske, biti dostatna poluga za "brzi gospodarski rast Hrvatske i povratak na vrijeme od prije tri i pol mjeseca".

SNAŽNA EUROPA I POLITIKA PROŠIRENJA

Plenković je primijetio kako slogan hrvatskog predsjedanja "Snažna Europa u svijetu punom izazova" nije mogao boje pogoditi ono sa čime su se svijet i Europska unija suočili. Uz pandemiju Covida-19, hrvatsku prijestolnicu je pogodio potres, kazao je Plenković i naglasio da je pitanje pomoći u obnovi Zagreba iznio i u virtualnom summitu u raspravi na Vijeću. Naglasio je da u

Predsjednica Europske komisije Ursula Von Der Leyen (L) i predsjednik Vijeća EU-a Charles Michel nakon video summita, Bruxelles, 19. VI. 2020.

Dan hrvatske diplomacije 7. lipnja obilježen u Zagrebu

tome očekuje europsku pomoć. Hrvatska je, kao predsjedateljica EU-a, "brzo reagirala na pojavu covid-19" i učinila što je bilo potrebno za funkcioniranje EU-a u takvim okolnostima, ocijenio je hrvatski premijer. Među ostvarenim ciljevima predsjedanja istaknuo je to što je povratak proširenja na zemlje zapadnog Balkana vraćen na dnevni red Unije. Hrvatsko predsjedanje je u potpunosti promijenilo kontekst politike proširenja Europske unije u odnosu na zemlje zapadnog Balkana, rekao je Plenković referirajući se na dobivanje "zelenog svjetla" za otvaranje pregovora o članstvu s Albanijom i Sjevernom Makedonijom i svibanjski samit na kojem je usvojena Zagrebačka deklaracija kojom se potvrđuje europska perspektiva šest zemalja jugoistočne Europe.

Na zadnjoj plenarnoj sjednici Europskoga parlamenta za vrijeme hrvatskog predsjedanja bila je državna tajnica Nikolina Brnjac u ime Vijeća EU-a i to u svojstvu delegirane ministricе zadužene za odnose hrvatskog predsjedništva s Europskim parlamentom. Brnjac je posebno istaknula reakciju predsjedništva kada je na prijedlog Komisije dogovoren paket brze pomoći za ublažavanje posljedica pandemije Covid-19 na gospodarstvo i zdravstvene sustave. Podsjećamo, radi se o travanjskom paketu koji uključuje kreditnu liniju Europskog stabilizacijskog mehanizma, jamstveni fond Europske investicijske banke i program podrške za skraćeno radno vrijeme SURE, koji je ukupno vrijedan 540 milijardi eura.

DAN HRVATSKE DIPLOMACIJE

Videokonferencije su bile odlična zamjena za fizičke sastanke tijekom hrvatskog predsjedanja EU-om, rekao je šef hrvatske diplomacije Gordan Grlić Radman, ocijenivši to "otkrićem tehnološkog napretka". Umjesto dolaska u Zagreb ili u Bruxelles, europski su dužnosnici održali 80 videokonferencija. "Iako je predsjedanje bilo virtualno, uspjeli smo napraviti fantastičnu kompenzaciju, otkrili smo tehnološku inovaciju vide-

Suveniri hrvatskog predsjedanja Vijećem EU-a

okonferencijama", zaključio je ministar vanjskih poslova RH Grlić Radman nazočnima na svečanosti povodom Dana hrvatske diplomacije. Danom hrvatske diplomacije, 7. lipnja, tradicionalno se obilježava povijesni događaj iz 879. godine kada je papa Ivan VIII. uputio hrvatskome knezu Banimiru pismo kojim ga izvještava da je u Rimu blagoslovio njega i cijeli hrvatski narod, te priznajući mu "zemaljsku vlast nad cijelom Hrvatskom". Prije 1141 godine bilo je to najviše međunarodno priznanje čime je, u današnjem smislu, Hrvatska priznata kao suverena država.

Zaključno, naš ministar smatra da je unatoč specijalnim okolnostima Zagreb uspio ostvariti glavne ciljeve rotirajućeg predsjedanja. Brexit, dogovor o budućim odnosima između EU-a i Velike Britanije, borba za što povoljniji novi višegodišnji europski proračun (VFO), nabrojao je pored ostalih uspjeha hrvatski ministar. Predsjedanje EU-om 1. srpnja od Hrvatske je preuzela Njemačka, kojoj je ovo 13 predsjedanje Vijećem EU-a. ■

Premijer Andrej Plenković na video summitu Vijeća EU-a, 19. VI. 2020.

ENG On the 1st of July the rotating six-month presidency of the EU council shifts from Croatian to German hands. The Covid-19 pandemic fears saw ministers stage a full eighty videoconferences rather than live meetings in Zagreb or Brussels. The European recovery plan sparked by the pandemic scare is geared to spend 750 billion euros, with Croatia set to take a ten billion euro cut from the recovery pie over the coming four-year period.

Ranjen, ali prekrasan

Radove na hitnoj sanaciji HGZ je započeo ubrzo nakon potresa zahvaljujući spremnosti projektanta i izvođača da se uhvate posla unatoč tome što znaju da je financijsko stanje udruge iznimno loše jer je prestankom rada zbog pandemije prestao i dotok prihoda

Roman Šilje, Romana Matanovac Vučković, Nina Obuljen Koržinek, Liina Leijala i Petar Klasan

Tekst: **Nataša Mesarić**
Foto: **Zvonimir Ferina**

Hrvatski glazbeni zavod (HGZ) ugostio je novinare i najavio skori završetak radova na hitnoj sanaciji te pokazao senzacionalne povijesne oslike koji su se otkrili na zidovima oštećenim od potresa. Na konferenciji za novinare sudjelovali su ministrica kulture Nina Obuljen Koržinek, arhitekt Roman Šilje, violončelistica Liina Leijala, pijanist Petar Klasan i predsjednica HGZ-a Romana Matanovac Vučković.

“Korona je zaustavila naše programe, a potres nam je teško oštetio zgradu. No, vjerovali ili ne, mi ipak imamo neke dobre vijesti koje želimo podijeliti s vama”, riječi su kojima je započela

svoje izlaganje predsjednica HGZ-a Romana Matanovac Vučković.

Pijanist Petar Klasan s bečkom adresom i finska violončelistica Liina Leijala koja živi i radi u Palestini govorili su o akciji koju su organizirali u suradnji s Lions klubom *Kontesa Nera* i koja je prerasla u pravi online festival u trajanju od 20 dana na kojem su nastupili umjetnici iz cijeloga svijeta. Predsjednica LC *Kontesa Nera* Olivera Buzadžić osobno im je zahvalila i uručila darove u znak zahvalnosti za golemi angažman na ovome zahtjevnom projektu kojim je do sada skupljeno 40.000 kuna za obnovu HGZ-a.

Romana Matanovac Vučković naglasila je emotivnim riječima koliko je HGZ zahvalan za svaku uplaćenu donaciju jer su troškovi hitne sanacije procijenjeni na gotovo 800.000 kn. Do sada je pri-

kupljeno 334.610 kn, kampanja se nastavlja, a najstarija hrvatska glazbena ustanova nada se i pomoći od Grada Zagreba te Ministarstva kulture.

“Već na dan potresa obišla sam centar grada i nekoliko kulturnih ustanova te odmah održala prvi u nizu sastanaka oko hitnih mjera sanacije. Zgrada HGZ-a, netom obnovljena i u kojoj smo planirali održati mnogobrojne programe za vrijeme hrvatskog predsjedanja Vijećem EU-a, pretrpjela je znatnu štetu, no žurnoj sanaciji toga dragocjenoga kulturnog dobra pristupilo se odgovorno – uzimajući u obzir sve relevantne propise za zaštitu baštine, a prije svega sigurnost ljudi. Zgrada je već sada sigurna za održavanje kulturnih programa i manifestacija, a slijedi i cjelovita obnova. Ministarstvo kulture poduprijet će financijski, u skladu s mogućnostima, obnovu doma ove vrijedne građanske inicijative s tradicijom od gotovo 200 godina – važne i za kontinuitet hrvatske kulturne tradicije i glazbene umjetnosti”, rekla je ministrica kulture Nina Obuljen Koržinek.

Druženje s novinarima završilo je u Velikoj dvorani gdje su arhitekt Roman Šilje, restaurator Andrej Dokić i knjižničarka Nada Bezić gostima pokazali povijesne oslike koji su se otkrili na zidovima oštećenim od potresa. O tim prekrasnim oslicima kojima je Velika dvorana bila raskošno uređena struka će se tek izjasniti nakon opsežnijeg istraživanja, a važno je istaknuti da je jedan od slojeva oslika izradio glasoviti Johannes Clausen, suradnik Hermanna Bolléa. ■

Dio povijesnih oslika koji su se otkrili na zidovima oštećenim od potresa

Ravnateljstvo HGZ-a pokrenulo je opsežnu donatorsku kampanju u koju su se uključile mnogobrojne privatne i pravne osobe te iznimno veliki broj umjetnika koji su svojim online nastupima snažno pridonijeli i potaknuli mnoge da pomognu obnovi.

ENG The Croatian Music Institute in Zagreb has launched the rapid repair of its building following the recent earthquake thanks to the readiness of designers and contractors to undertake the job in spite of knowing that the finances of the institute are in a very poor state as the current pandemic fears have put a stop to work and their income stream.

Mediterranski svjetionik

Historiografski klasik i suvremeni hrvatski poklisar Ivo Banac s polustoljetnom američkom adresom za vječno počivalište oporučno je odabrao rodni Dubrovnik

Nakon teške bolesti u Zagrebu je 30. lipnja u 73. godini preminuo Ivo Banac, istaknuti povjesničar, političar i esejist. Rođen je 1. ožujka 1947. u Dubrovniku. Otac mu je bio pomorski kapetan koji je 1947. emigrirao u Ameriku. Djed s majčine strane umro je u zatvoru u Lepoglavi 1948. S majkom je Ivo emigrirao u Ameriku 1959. kako bi se obitelj spojila. Otac mu je poginuo u prometnoj nesreći sljedeće godine. Najprije je živio u New Yorku, školujući se u katoličkim obrazovnim institucijama. Završio je isusovačku mušku gimnaziju koja je, kako je govorio, bila stroga, ali je u njoj stekao disciplinu. Studirao je na Sveučilištu Fordham, dok je magistrirao i doktorirao u Kaliforniji na uglednom Sveučilištu Stanford. U saveznoj američkoj državi Connecticut od 1977. do 2009. predavao je povijest Istočne i Jugoistočne Europe na Sveučilištu Yale gdje je umirovljen kao *professor emeritus*, s tim da je u dva mandata bio i predstojnik *Pierson Collegea*. No, nakon pada Berlinskoga zida, srce ga vuče Lijepoj Našoj na Starome kontinentu, gdje će posljednjih četvrt stoljeća i pisati i stvarati povijest rušenja komunizma koji mu je obitelj otjerao u svijet. Od 1995. do 1999. profesor je povijesti na Srednjoeuropskom sveučilištu u Budimpešti te upravitelj Instituta za jugoistočnu Europu. Od 2008. redoviti je profesor povijesti na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, a od 2018. bio je profesor mentor doktorandima povijesti Hrvatskoga katoličkog sveučilišta u Zagrebu. Obnašao je i počasnu dužnost pročelnika Odsjeka za političke nauke i međunarodne odnose u Sarajevskoj školi za nauku i tehnologiju. Izlet u politiku dvijetisućitih srećom brzo je završio. Ministar je u Vladi RH za zaštitu okoliša i prostornoga uređenja (2003.) te predsjednik Liberalne stranke. Zastupnik je u Hrvatskome saboru (2004. – 2007.). Autor je i urednik niza knjiga, članaka, recenzija, nadahnutih eseja i britkih intervjuja. Monografija *The National Question in Yugoslavia: Origins, History, Politics / Nacionalno pitanje u Jugoslaviji: porijeklo, povijest, politika* (1984.) nagrađena je nagradom Wayne S. Vucinich za najbolju sjevernoameričku knjigu iz područja istočnoeuropskih studija objavljenu 1984. Ta je kulturna knjiga, kao niti jedna druga povjesnica hrvatskog autora, doživjela čak sedam izdanja na engleskome jeziku! Za studiju *Sa Staljinom protiv Tita: Informbirovski rascjepi u jugoslaven-skom komunističkom pokretu* (1988.) primio je nagradu Josip Juraj Strossmayer za najbolju knjigu iz društvenih znanosti objavljenu u Hrvatskoj 1990. Ivo Banac bio je dopredsjednik predstavništva Instituta *Otvoreno društvo* u Hrvatskoj, član predsjedništva i predsjednik Hrvatskoga helsinškog odbora za ljudska prava, generalni direktor Interuniverzitetskoga

Piše: Vesna Kukavica

centra za poslijediplomske studije u Dubrovniku, predsjednik savjeta Instituta *Vlado Gotovac*. Bio je i urednik znanstvenih časopisa, poput *East European Politics and Societies*. Dopisni je član HAZU od 1990., a od 2004. počasni građanin Sarajeva. Od demokratskih promjena surađuje s ravnateljem Hrvatske matice iseljenika Borisom Marunom, također povratnikom iz američkoga egzila, na nizu foruma i tribina, pišući u časopisu *Matica i Hrvatskome iseljeničkom zborniku* do kraja života. Posljednjih deset godina održavao

je Ljetnu školu Sveučilišta Yale u rodnome Dubrovniku, koji je odabrao za vječno počivalište gdje njegovo životno djelo simbolično zatvara svoj ovozemaljski krug, svjetleći pisanom ostavštinom plodnoga historiografskog klasika eruditske širine kao svjetionik s Mediterana.

Većina moćnih pustolova vidi Dubrovnik isključivo kao turističko odredište ili mjesto snimanja popularne serije *Igra prijestolja*, dok oni iz zapadnih akademskih zajednica s kojim se dulje od pola stoljeća susretao profesor Banac i koji su fokusirani na povijest novoga vijeka znaju da je riječ o tisućljetnoj prijestolnici male Republike s bogatom baštinom, nastalom na svim onim ishodišnim temeljima na kojima je stoljećima podizana zapadna civilizacija, čiji je duh izrastao iz triju planetarnih središta - Jeruzalema, Atene i Rima.

Odgojivši naraštaje povjesničara na nekoliko kontinenta, profesor Banac dao je naposljetku obol i paneuropskome projektu COURAGE, koji onedavno stvara rastući internetski registar zbirke koje se odnose na različite oblike kulturne opozicije na golemom zemljopisnom području koji obuhvaća sve članice i nečlanice Europske unije u bivšem socijalističkom bloku. Kao autentičan svjedok protumačio je arhivsku građu o djelovanju naših disidenata koje je okupljala Hrvatska akademija Amerike, među kojima je uz naraštaj intelektualaca poput Jure G. Prpića, Mate Meštrovića, Jere Jareba i Karla Mirtha (čija je konspirativna veza s dr. Franjom Tuđmanom uspostavljena 1966.) - bio i slavni Bogdan Radica kojem je bogatu arhivu Banac pohranio u knjižnici Sveučilišta Yale. Nakon Radičine smrti taj dio zbirke u sveučilišnoj knjižnici Yale je digitaliziran, dok je papirnati materijal iz zbirke, zahvaljujući profesoru Bancu, prebačen u Hrvatski državni arhiv u Zagrebu. Laka mu bila rodna gruda, koju je neizmjerljivo ljubio! ■

ENG Ivo Banac (Dubrovnik, 1 March 1947–Zagreb, 30 June 2020) was a historian, writer and politician. He lived in the United States of America for a half century passing on, as a respected professor, his broad learning and experience to many generations of students at leading universities, also leaving an indelible trace among Croatian academics. He taught eastern and southeastern European history at Yale University from 1977 to 2009.

Gradišćanski Hrvati donirali 69.000 eura za obnovu Dječje bolnice u Zagrebu

Svim donatorima zahvalio je u ime Republike Hrvatske i Klinike za dječje bolesti Zagreb na svečanosti uručjenja donacije u Beču veleposlanik u Austriji Daniel Glunčić, na pomoći za djecu i mlade i za dobrobit bolnice te grada Zagreba i uzornih odnosa Austrije i Hrvatske

Petar Tyran i direktor Raiffeisen banke Ivan Mikula

most povezivanja Austrije i Hrvatske, kao i iseljeni Hrvati. Vi ste višestoljetni dokaz kako se mostovi grade i znate da računamo na vas, naše Hrvate u Republici Austriji - rekao je uvodno veleposlanik Glunčić.

GLAVNI INICIJATOR

Glavni inicijator i koordinator humanitarne akcije i voditelj Hrvatskoga centra u Beču Petar Tyran zahvalio je veleposlaniku Glunčiću što je omogućio gradišćanskim Hrvatima da upravo u Veleposlanstvu RH svečano završe ovu akciju. Riječi zahvale uputio je i direktorici dvojezične Osnovne škole u Uzlopu u Gradišću Ljubi Palatin-Wild i glavnoj tajnici Hrvatskoga centra Gabrijeli Novak-Karall za njihovu veliku pomoć pri prikupljanju donacija za koje su zajedno s Tyranom kao zastupnice gradišćanskih Hrvata, odnosno Hrvatskoga centra i Neovisne građanske inicijative, u ime donatora potpisali Ugovor o darivanju s ravnateljem zagrebačke Klinike za dječje bolesti prof. dr. Goranom Roićem.

- Ovom smo donacijom pokazali i dokazali da se znamo držati zajedno, da se znamo složiti ako je riječ o dobrim idejama i da smo spremni svi zajedno surađivati kada postane gusto - rekao je Tyran dodavši kako ova donatorska akcija budi nadu u još bolju buduću povezanost gradišćanskih i ostalih Hrvata.

- Donatore nije bilo teško naći jer su ljudi bili dobro informirani preko televizije i radija o čemu je riječ i kada je

Tekst: **Snježana Herek**

Foto: **Filip Hauck-Tyran**

U Veleposlanstvu RH u Beču svečano je obilježen 27. lipnja završetak velike humanitarne akcije gradišćanskih Hrvata i njihovih prijatelja u kojoj su u dobrovoljnoj akciji prikupili 69.000 eura za obnovu Odjela dječje kirurgije Klinike za dječje bolesti u Zagrebu, u kojoj se liječe djeca iz cijele Hrvatske, a koja je teško oštećena u razornome potresu koji je 22. ožujka pogodio Zagreb. U

znak zahvalnosti za taj čin solidarnosti i pomoći Zagrebu i okolici u nevolji, hrvatski veleposlanik u Austriji Daniel Glunčić u Veleposlanstvo RH pozvao je predstavnike donatora koji su mu, u odsutnosti zamjenice ravnatelja Klinike za dječje bolesti u Zagrebu dr. Ive Hosjak, koja je svoju zahvalu gradišćanskim Hrvatima poslala videoporukom, simbolično predali ček s gotovo 70.000 eura. Novac su prošli tjedan donatori, preko otvorenoga bankovnog računa posebno za tu svrhu, poslali u Zagreb.

- Veliko hvala svima. Hrvatska računa na vas, neće vas zaboraviti jer vi ste

Donatori i uzvanici

Grad Beč pomaže Zagrebu

20.000 eura vrijedne donacije u građevnome materijalu

Gradonačelnik Grada Beča dr. Michael Ludwig 19. lipnja 2020. simbolično je u atriju bečke vijećnice predao hrvatsko-me veleposlaniku Danielu Glunčiću donaciju građevnog drva koju je Grad Beč poklonio Gradu Zagrebu za sanaciju oštećenja nakon teškog potresa 22. ožujka. Primopredaji je nazočio i direktor za šumarstvo pri Gradu Beču dipl. ing. Andreas Januskovecz koji je predvodio sve aktivnosti oko nabave drva, priopćeno je iz Veleposlanstva.

Na zamolbu Grada Zagreba donirano je građevno drvo u vrijednosti od 20.000 eura. Materijal bi se trebao dostaviti Zagrebu ovih dana te raspodijeliti u četiri općine koje su najviše stradale u potresu.

među nas došao inicijator Petar Tyran odmah smo se priključili projektu pružanja pomoći. Veseli me da donacijom pomažemo upravo djeci jer ona su moja velika i vječna ljubav - rekla je direktorica dvojezične Osnovne škole u Uzlopu Ljuba Palatin-Wild.

Nakon toga su zastupnici gradišćanskih Hrvata Tyran, Novak-Karall i Palatin-Wild predali ček veleposlaniku Glunčiću, uz burno odobravanje nazočnih.

ZAHVALA

- U ime Republike Hrvatske i Klaićeve bolnice od srca vam hvala na pomoći za dobrobit djece, bolnice, za dobrobit Zagreba i odnosa gradišćanskih Hrvata,

Austrije i Hrvatske - zahvalio je hrvatski veleposlanik svim donatorima.

Nazočnim predstavnicima gradišćanskih Hrvata i svim donatorima videoporukom je zahvalila i zamjenica ravnatelj Klinike za dječje bolesti dr. Iva Hosjak. Istaknula je kako je potres u Zagrebu ošteti 50 posto bolničkih kapaciteta i operacijske dvorane u najstarijoj zgradi zagrebačke Dječje klinike. Napomenula je da bi se uskoro trebalo početi s obnovom i kako se već sada veseli da će donatorima, nakon što završi rekonstrukcija, imati prilike pokazati novi prostor Dječje kirurgije Klaićeve bolnice za koji su donirali svoj novac. Dirljive riječi zahvale na kraju je videoporukom

okupljenima u hrvatskom Veleposlanstvu u Beču prenio i austrijski veleposlanik u Zagrebu Markus Wuketich koji se i osobno priključio donatorskoj akciji. - To mi je bila čast - poručio je, uputivši pozdrave i čestitke organizatorima, uz najbolje želje za brzu obnovu bolnice. Tyran je na kraju zahvalio svima koji su nesebično pritekli u pomoć u nevolji Hrvatima u Hrvatskoj. Među njima je bio i zastupnik Narodne stranke (ÖVP) u austrijskom parlamentu, gradišćanski Hrvat Nikolaus Berlakovich, također nazočan na svečanosti u hrvatskom Veleposlanstvu. Među nazočnima bili su i predsjednik Hrvatskoga centra u Beču Tibor Jugović, predsjednik Hrvatskoga kulturnog društva u Gradišću Stanko Horvat, šef prijevoznike tvrtke "Blaguss" Poli Blaguss i mnogobrojni drugi poznati i priznati gradišćanski Hrvati iz Beča i Gradišća. ■

ENG On the 27th of June our embassy in Vienna wrapped up a humanitarian campaign that saw the Croatian ethnic enclave in Austria's Burgenland region and their friends collect 69 thousand euro in humanitarian donations towards the renovation of the surgery department at Zagreb's Children's Hospital, which treats children from across the country and that saw significant damage during the earthquake in Zagreb on the 22nd of March.

Nedovoljno istaknute

Kada sam posjetio prostorije časopisa "Matica" na Trgu Stjepana Radića 3 u Zagrebu, s namjerom dogovora oko sljedećeg teksta, a i zato jer želim s vremena na vrijeme vidjeti lica suradnika i uvijek nasmijane urednice, bio sam posve zaboravio kako su nas nedavno pohodile neke elementarne nepogode, npr. epidemija koja nam mijenja živote (ime koje je od medijskog ponavljanja toliko ofucano da ga ne želim izgovoriti), pa potres

Tekst: **Nino Sorić** Foto: **Ana Vrdoljak**

S aktualnostima pandemije i potresa još uvijek živimo. Zgrada u kojoj je Matica nalazi se odmah uz dvoranu Lisinski. Za razliku od dvorane koja je dovršena deset godina nakon velikog potresa u Skoplju 1963. te je koristila protupotresna iskustva Makedonaca, naša zgrada završena je promptno i u roku, baš prije potresa. Statika zgrade ostala je sačuvana, ali su po većim površinama zidova pukotine, ponegdje su se i plahtice žbuke rasule po parketu. Sa zidova glavnog atrija oko stubišta ne vise kao uvijek dosad fotografije neke od aktualnih izložbi, već samo lanci na koje se inače

te fotografije postavljaju. Kako su ljudi još uvijek oprezni zbog epidemije i pravila karantene, veliki dio zaposlenika radi od kuće. Ipak, tamo su zaposlenici, uglavnom zaposlenice, uglavnom gospođe, urednica Galic, rukovoditeljica odjela nakladništva Kukavica, tajnica uredništva Radoš.

ONE KOJE NE POZNAJEMO DOVOLJNO

Sjetio sam se tada imena nekih žena koje ne poznajem, ali o kojima sam čuo ili ih gledao na TV-kalendaru, ili sam čitao o njima, ili sam čitao njih same.

Ne spominjemo ih dovoljno, iako su neke poznate, neke nisu, za neke nitko ne zna jer su svakodnevne, ili su bile politički zabranjene, ali hajdemo izreći nji-

hova imena; Zlata Bartl – smislila Vegetu, najprodavaniji hrvatski proizvod ikad; Đurđica Bjedov – Meksiko, zlatna medalja prsno među ostalim; Simona Šandrić-Gotovac, udovica političara Vlade Gotovca, redovita je profesorica na Katedri za kardiologiju rimskoga Katoličkog sveučilišta 'Sacro Cuore', bila je članica liječničkog tima pape Ivana Pavla II.; Sibila Jelaska - doktorica bioloških znanosti, autorica udžbenika "Kul-

Sjetio sam se tada imena nekih žena koje ne poznajem, ali o kojima sam čuo, ili ih gledao na TV-kalendaru, ili sam čitao o njima, ili sam čitao njih same.

tura biljnih stanica i tkiva", 2000. godine dodijeljena joj je državna nagrada za životno djelo; Nada Klaić, povjesničarka, najutjecajnija hrvatska medievalistica 20. stoljeća; Janica Kostelić - uz Dražena Petrovića i Matiju Ljubeka najbolji hrvatski sportaš svih vremena; političarka Savka Dabčević-Kučar, s Mikom Tripalom bila je na čelu hrvatskog proljeća; Dora Maar, pravim imenom Theodora Marković, fotografkinja koja je Picasso snimala dok je stvarao svoja djela - njezin arhiv čuva negative i slike koje su postale nezaobilazan materijal u analiziranju Picassova rada; Ivana Brlić-Mažuranić, iz poznate obitelji Mažuranića, napisala je za sve nas "Priče iz davnine", 1937. postala je članica Akademije, kao prva žena kojoj je dodijeljena takva čast; pa Vesna Parun, Marija Jurić Zagorka, Sidonija Erdődy Rubido, Dragojla Jarnević, Katarina Matanović Kulenović (pilotkinja i padobranka, ako netko ne zna). I danas se nastavlja taj niz poznatih i nepoznatih.

Poput žene, znanstvenice koja nas sve vodi i smiruje u vremenima ove epidemije i kojoj samo popis naslova objavljenih znanstvenih članaka jedva stane na dvije gusto tiskane stranice A4. Iz hobija piše kratke priče, radi stvari od glinamola, zna svirati klavir, usnu harmoniku, gitaru, orgulje, koje je svirala i u

I često nad svim tim ženama koje su nam toliko dale primjenjujemo oštrije 'aršine' nego nad muškarcima, traži se od njih više, i da rade više i da rade bolje.

sarajevskoj katedrali. U doba rata 1995. naše vojnike spašavala je od epidemije mišje groznice i jedina je mogla, na osnovi svojih prijateljskih veza, na brzinu nabaviti lijek za to iz Ženeve. Na temelju stipendije Američke akademije znatnosti otišla je u Vojno-istraživački centar za infektivne bolesti u SAD, a Amerikanci su joj nudili posao nakon toga - ma znate je - ona kojoj je otac bio na Golom otoku zbog studentskih prosvjeda i koja priznaje da je vjernik - da, pogodili ste - zove se Alemka Markotić.

Mene ove stvari, iako ponekad teške i tragične, ovako nabrojene redom, ispunjavaju vjerom, ufanjem, ljubavlju. Nadom.

POLITIČARI NE MOGU OTRPJETI – POLITIČARKE MOGU

Kako se zove naš jezik i što nam je on i tko nas njemu uči?! Odgovor glasi: hrvatski nacionalni izričaj - majke nam usađuju taj *identitetski program*. Tko vodi uokolo sve one *Male škole jezika* po domovini i emigraciji koje su začele pokojna Silvija Letica i Lada Kanajet Šimić, pa žene iz naraštaja Marijane Cesarec s *Croaticuma* koje su ih, uz ostale, prve inicirale!

Nijednog političara nisu toliko vulgarno vrijeđali naši mediji kao predsjednicu Kolindu Grabar-Kitarović. Niti bi ijedan toliko otprio. I zato kao priznanje svim tim ženama koje su stvarale i radile, rade, radit će, pozvao sam ozbiljnog umjetnika. Člana *Zajednice umjetnika Hr-*

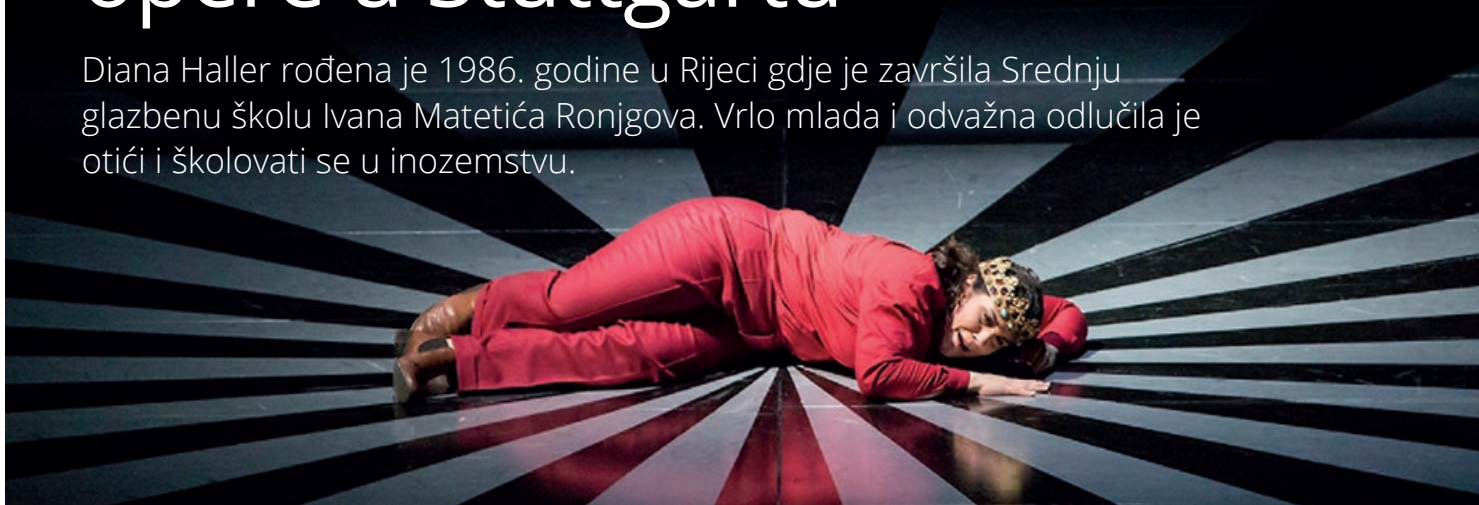
vatske, direktora fotografije i snimatelja mnogobrojnih dokumentaraca doveo sam neka snimi nekoliko art fotografija za uspomenu na ovaj trenutak Matići i njezinim zaposlenicama. Pristao je to odraditi besplatno. Došao je s *profi* opremom, objektivima, kamerom i s užitkom snimio naše radno mjesto. Uživao je u svom radu. Radio sam s njim već nekoliko projekata, inteligentan je i ima snimateljsko "oko". Brzo povezuje stvari, hvata atmosferu i shvaća bez puno objašnjavanja sve što želiš od njega, stabilan je mentalno na svim snimanjima u svim uvjetima ma koliko teški bili. Izvrstan tip, poštuje svačija uvjerenja i vjere, ali čuva svoju. Relativno je mlad, ima 37 godina, obitelj, dijete, i kao svaki odgovorni roditelj pribavlja, kako se ono kaže, "kruh na stol". Ah da, ime mu je Ana Vrdoljak. ■

ENG *The pandemic scare and the fallout of the recent earthquake continue to dominate current events. The CHF building is situated right next to the Lisinski concert hall: the concert hall was completed ten years after the big quake that hit the Macedonian capital of Skopje in 1963 and incorporated anti-quake structural measures introduced in the wake of the quake. The CHF building, however, was completed just before 1963 and did not incorporate these measures. The building remains statically sound, but there are cracks on the large walls that have caused some of the plaster to fall onto the wooden parquet flooring. We are no longer hanging photographs and other exhibition material on the walls of the atrium surrounding the main staircase. With people still exercising caution due to the epidemiological concerns and quarantine recommendations, most of the staff are working from home.*

Riječanka najmlađa solistica opere u Stuttgartu

Diana Haller rođena je 1986. godine u Rijeci gdje je završila Srednju glazbenu školu Ivana Matetića Ronjgova. Vrlo mlada i odvažna odlučila je otići i školovati se u inozemstvu.

Tekst: **Davor Schopf**

Diana je godinama svirala klavir prije nego što je otkrila strast za pjevanjem.

Pjevanje je nastavila studirati na Konzervatoriju Giuseppe Tartini u Trstu gdje je diplomirala s najvišim ocjenama i pohvalom. U Trstu je u dušu proniknula u talijanski jezik i savladala izvorne naglaske. Potom se usavršavala na Kraljevskoj akademiji za glazbu u Londonu. Nakon toga upisala je poslijediplomski studij opere i *Lieda* na Visokoj školi za glazbu i scenske umjetnosti u Stuttgartu, u razredu čuvene Dunje Vejzović.

U Stuttgartu je njemački počela učiti od nule. Već sa šesnaest godina čula ju je Dunja Vejzović koja ima važnu ulogu u njezinu pjevanju. Glas je ocijenila vrlo zanimljivim i predviđela njegov put u *belcanto*. Diana je otišla na Dunjin majstorski tečaj u Grožnjanu, a zatim i u njezin pjevački razred na štutgartskej visokoj školi. Godine 2009. postala je članicom Opernog studija Državne opere, a sljedeće godine postaje najmlađom solisticom štutgartskeg opernog ansambla. Debitirala je u maloj ulozi štitonoše u Wagnerovu *Parsifalu*, šokirana agresivnošću i brutalnošću režijske koncepci-

je s mnogo krvi i golotinje. No budući da su takve režije na njemačkim opernim pozornicama svakodnevna pojava, brzo se priviknula.

RADOST PJEVANJA

Trenutni ugovor osigurava joj tri glavne i jednu srednju ulogu, uz tridesetak nastupa u sezoni, dok preostalo vrijeme ima na raspolaganju za koncerte i gostovanja. Zadovoljna je svojim položajem, dosadašnjim repertoarom i mogućnošću da ga postupno gradi ulogama koje joj najbolje odgovaraju. Među tim ulogama su Cherubino u Mozartovu Figarovom piru, Princ Orlofsky u Straussovoj opereti *Šišmiš*, Berta i Rosina u Rossinijevu *Seviljskom brijaču*, Oberto i Ruggiero u Händelovoj *Alcini*, Fenena u Verdijevu *Nabuccu*.

Prvi vrhunac u karijeri bila je naslovna uloga Rossinijeve opere *Pepeljuga*. Za nju je, 2013., dobila nagradu *Mlada pjevačica godine* po ocjeni pedesetak europskih i američkih kritičara vodećega njemačkog časopisa *Opernwelt*. Pjevala ju je i u Münchenu, u Kazalištu na Gärt-

U posljednjih desetak godina desetak mladih hrvatskih opernih pjevača otisnulo se u inozemstvo gdje su, prvenstveno u Njemačkoj, ostvarili zapažene karijere. Jedna je od njih mezzosopranistica Diana Haller, solistica Državne opere u Stuttgartu.

nerovu trgu. Pepeljuga ju je odvela i do njujorškoga Metropolitana gdje je bila jedina zamjena (tzv. *cover*) za slavu Joyce DiDonato, a poslije je pokrivala i ulogu Rosine u Seviljskom brijaču. Potrebe za nastupom u Metu nije bilo, ali je mladoj pjevačici iskustvo rada i pripreme uloga u jednoj od najvećih svjetskih opernih kuća bilo itekako dragocjeno.

Koncertne podije na kojima je pjevala teško je nabrojati, a pojedine važne točke njezine karijere bile su i Händelov festival u Londonu, s virtuosnom naslovnim ulogom Hasseove opere Ši-

roje, kralj Perzije, i Rossinijev festival u Bad Wildbadu gdje je dobila nagradu Belcanto za 2011. godinu te ostvarila još jednu opsežnu naslovnu Rossinijevu ulogu, u operi *Tancredi*. Male uloge pjevala je na Svečanim igrima u Salzburgu i u milanskoj Scali, koristeći svaku priliku za nastup, učenje i stjecanje iskustva.

RAZNOLIKE ULOGE

U posljednje vrijeme repertoaru je dodala naslovnu ulogu Händelove opere *Ariodante*, Ivicu u Humperdinckovim *Ivici i Marici*, Dorabellu u Mozartovoj operi *Così fan tutte*, Skladatelja u Straussovoj *Ariadni na Naksosu* te Enrichettu u Bellinijevim *Puritancima*. Snimka te integralne verzije Štutgartske državne opere, svakih se nekoliko dana prikazuje na TV kanalu klasične glazbe Stingray Brava.

Diana je svoje glavne uloge već pjevala u opernim kućama Graza, Züricha, Dresdenu, Kölna i Bonna. Novi veliki

Diana Haller nije samo zaljubljena u svoj poziv već mu je potpuno posvećena. Smatra kako je na koncertu težište izraza potpuno u glazbi dok je u operi lakše jer postoji i vizualni dio.

uspjeh u karijeri svakako je premijera Bellinijevе *Norme* u Hamburškoj državnoj operi, održana početkom ožujka, neposredno prije izbijanja pandemije koronavirusa zbog koje su daljnje izvedbe bile otkazane. Ulogu Adalgise izbrusila je dosadašnjim nastupima u Weihenhornu, Rijeci i Stuttgartu. Ona je potvrda mišljenja Dunje Vejzović otprije deset godina. Dianin glas prekrasno se stapao s glasom Marine Rebeke u naslovnoj ulozi, u omiljenim duetima *Norme* i *Adalgise*.

Sretna je što je mezzosopran jer ima više mogućnosti za tumačenje *hosenrola* ili uloga u hlačama, odnosno muških uloga napisanih za ženski glas. To joj je poput neke vrste dvostrukog života, zanimljivo i zabavno.

BESPRIJEKORNO UMIJEĆE

Za razliku od brza osvajanja europskih opernih i koncertnih pozornica, Dianin put do operne scene rodnoga grada nije bio tako brz. Prije Rijeke afirmirala se u Zagrebu, na koncertima i kao Rosina u HNK-u. Prije četiri godine konačno je zapjevala u Rijeci, i to naslovnu ulogu na hrvatskoj praiizvedbi Händelove opere *Julije Cezar u Egiptu*. Opera će se u srpnju ponovo prikazati u sklopu događanja EPK Rijeka. Slijedili su gala-koncert u HNK-u Ivana pl. Zajca i uloga Adalgise, a nedavno je proglašena počasnom članicom ansambla Riječke opere koja najavljuje daljnje planove s Dianom Haller.

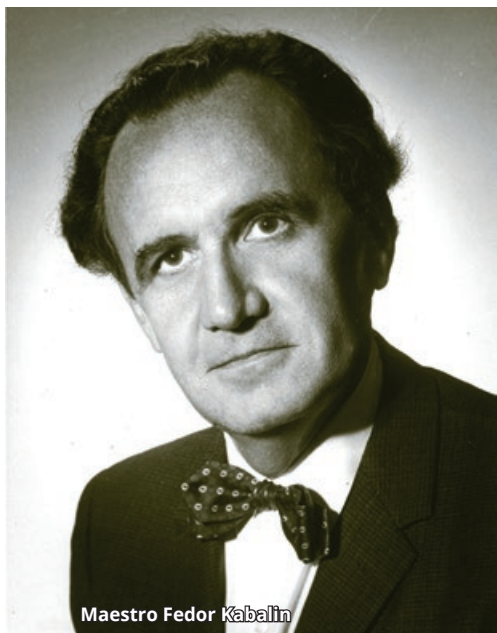
U Stuttgartu sam svjedočio njezinim uspjesima u Figarovu piru, Pepeljuzi i *Ariodanteu*. I u riječkim je izvedbama *Norme* oduševila ljepota Dianina glasa. Imponirale su njezine sigurne, lako atakirane visine, ujednačenost i besprijekorno *mitraljirajuće* koloraturno umijeće. Što bismo drugo i očekivali od pjevačice čija su specijalnost Händel i Rossini? Samo da je što češće možemo čuti u domovini. ■

ENG *Diana Haller is a mezzo-soprano singer born in Rijeka in 1986. She completed secondary music school there and played the piano for years before realising her passion for singing. She took lessons at Trieste's Giuseppe Tartini conservatory, where she earning a diploma with top marks and distinctions. She joined the studio of the national opera in 2009 and the following year was the youngest soloist to join the ensemble in Stuttgart (Germany).*

Oslanjanje na tradiciju

Uspjesi i karijere pojedinih hrvatskih skladatelja u inozemstvu realtivno su dobro zapisani u našoj kolektivnoj svijesti. Svaki ljubitelj i poznavatelj glazbe zna o djelovanju Ivana pl. Zajca u Milanu i Beču, Srećka Albinija u Beču i Leipzigu, Milka Kelemena u Stuttgartu, Ive Maleca u Parizu, Silvija Foretića u Kölnu. No, djelovanje skladatelja, dirigenta, pedagoga i glazbenog pisca Fedora Kabalina u Americi manje nam je poznato pa je stogodišnjica njegova rođenja, 12. srpnja 1920. u Zagrebu, prigoda da se prisjetimo njegove bogate i raznovrsne glazbene karijere.

Tekst: Davor Schopf

Izvor: Hrvatski biografski leksikon

Foto: Obiteljski album

Fedor Kabalin potomak je stare hrvatske primorske plemićke obitelji s područja Novoga Vinskog i Senja. Carica Marija Terezija dodijelila je grb ovoj obitelji podrijetlom iz Italije, a potvrdio Hrvatski sabor 1802. godine. U Zagrebu je Fedor završio klasičnu gimnaziju 1938. godine. Započeo je studij prava, no ubrzo se opredijelio za glazbu. Na Muzičkoj akademiji u Zagrebu studirao je klavir u razredu Melite Lorković, a na Muzičkoj akademiji u Beogradu kompoziciju u razredu Miloja Milojevića.

Prve skladbe napisao je u Beogradu. Rana djela nastala su pod utjecajem slavenskog folklora koji se odražava u asimetričnoj i promjenjivoj ritmici.

Studij dirigiranja diplomirao je na Visokoj glazbenoj školi u Beču 1944. U Rimu je 19. prosinca 1946. oženio Bojanu Gaćešu. Dirigentsku karijeru počeo je 1947. u Čileu gdje mu je živio ujak. U Santiagu vodi Hrvatsko pjevačko društvo *Jadran* te surađuje s čileanskim zborovima i orkestrima. S Nacionalnim simfonijskim orkestrom snimio je 1949. godine vlastitu glazbu za igrani film *El Paso maldito* (*Ukleti klanac*) reda-

telja Freda Mattera. Od 1950. djeluje u SAD-u, Pittsburghu i Detroitu.

SVESTRANA GLAZBENA DJELATNOST

Tijekom pedesetih godina podučavao je u privatnim školama u Kentuckyju i Chicagu, vodio Hrvatsko pjevačko društvo *Zora* u Chicagu i radio u glazbenoj administraciji na početku rada *Lyric Opere* u Chicagu, druge po veličini i financijskoj snazi u SAD-u, poslije njujorškoga Metropolitana, s tri i pol tisuće mjesta. Zatim je radio i u glazbenoj administraciji Opere u San Franciscu.

Nedavno objavljeni, jubilarni 50. svezak *Journala of Croatian Studies*, godišnje revije Hrvatske akademije Amerike/The Croatian Academy of America (HAA), ističe Fedora Kabalina kao jednog od znamenitih Hrvata, članova HAA, koji su ostvarili zapažene akademske karijere u dijaspori.

Izvođenje vlastite skladbe 1976.

Fedor Kabalin i dirigent Henry Lewis 1974.

Proslava 80. rođendana 12.07.2000. sa kćerkama i unukom Edwardom

Šezdesetih godina pročelnik je teorijskog odjela na San Francisco Music & Arts Institute, gdje vodi i operni studio te dirigira simfonijskim koncertima. U Indiani je predavao glasovir i vodio operni studio na Indiana State University of Pennsylvania. U Midlandu (država Michigan) je bio četiri godine dirigent Midland Symphony Orchestra. Istodobno je u Detroitu bio gostujući dirigent tamošnjega Simfonijskog orkestra na koncertima koji su se održavali uz sponzorstvo Croatian Board of Trade.

U sedamdesetim je pročelnik glazbenog odjela na Newark State Collegeu, predaje teoretske predmete na Combs College of Music u Philadelphiji te od 1977. do 1986. podučava na Manhattan School of Music u New Yorku. U isto vrijeme surađuje kao dirigent s kubanskim ansablama *Grupo lírico cultural* i *Musical Theater Association*, specijaliziranim za zarzuele, specifične podvrste španjolske operete prepune sentimenta i temperamenta.

Obitelj Kabalin prosinac 1960.

Jedna od njegovih najizvođenijih skladbi, iz riznice sjevernoameričke komorne glazbe, je *Divertimento* za puhački septet: flautu, obou, klarinet, fagot, trubu i dva roga. Drugi stavak, *Uspavanku*, posvetio je svojoj malenoj sestričnici Mariji-Victoriji, a u treći stavak, *Round – Vivace*, utkao je nekoliko pjesmica koje joj otac improvizirao kako bi umirio dijete.

Osim što je bio operni i operetni dirigent, Fedor Kabalin doktorirao je kompoziciju 1965. na Eastman School of Music u Rochesteru. Skladao je orkestralna, zbarska i klavirska djela; simfonijske pjesme, komornu glazbu, solopopijevke i kantatu-oratorij. Solopopijevke *Pisme od ljubavi* napisao je 1943. na čakavske tekstove. Napisao je jednočinu komornu operu *A Fable (Bajka)* s tri lika, Willom (lirsko-koloraturni sopran), Marcusom (bariton) i Lucasom (tenor). Praizvedena je 1954. u Državnoj operi New Jerseyja i uvrštena na službeni popis sjevernoameričkih opernih djela udruženja Opera America.

Opera News, pisao je na španjolskom i engleskom. Vodio je TV-programe o kulturnim i glazbenim temama. Osim u SAD-u, bio je gostujući dirigent simfonijskih, opernih i akademskih orkestara u Italiji, Češkoj i Kini. Bio je aktivan do visoke dobi tako da je početkom 2000-ih dirigirao u nekoliko gradova u Bugarskoj i Rumunjskoj. Njegova glazba čula se i u Hrvatskoj, u izvedbi Zagrebačke filharmonije. Kćer Svjetlana je flautistica, a Sanja scenska menadžerica. Obje žive u New Yorku u kojem je 3. kolovoza 2016. umro njihov otac Fedor. ■

BOGATA ŽIVOTNA PRIČA

U orkestralnim i komornim djelima započeo je u neonacionalnom stilu i razvio se prema ekspresionizmu i drugim umjereno modernističkim pravcima. Poslije je eksperimentirao s politonalnošću i širio tonalne granice, izbjegavajući trozvuke s tercom. Koristio se dodekafonskim serijalizmom i aleatorikom, ali se nije priklonio ni jednom stilskom pravcu, već mu skladanje obilježava oslanjanje na tradiciju uz izbjegavanje ekstrema.

Fedor Kabalin bavio se glazbenom kritikom i publicistikom još od školskih dana. U nizu čileanskih i američkih časopisa, među kojima se ističe časopis

ENG Fedor Kabalin (Zagreb, July 12, 1920- New York City, 03. August 2016) was a long-time member of the Croatian Academy of America. Kabalin attended law school in Zagreb (1938-1940) and Belgrade (1940-1941), but his passion was music. He studied at the music academies of Zagreb (1940-1941) and Belgrade (1941-1942), and earned master's of music degrees from the Vienna Music Academy (1944) and from Northwestern University (1954). Kabalin composed numerous pieces and served as a conductor in Chicago and San Francisco, among other places. His entry in the Hrvatska enciklopedija notes that, "a composer of orchestral and chamber works, he began in a neonational style, which evolved towards expressionism and other slightly modernistic trends." Kabalin was chair of the music department at Newark State College, Union, New Jersey. Kabalin served on the Croatian Academy of America's Music Events Committee, which notably organized a concert of works by Croatian composers at the Weill Recital Hall at Carnegie Hall, New York, in November 1996. The performances included the Sylvan Winds ensemble, in which Maestro Kabalin's daughter, Academy member Svjetlana Kabalin, plays.

Prvi hrvatski svetac Nikola Tavelić

Pod sloganom "Sveti budite jer ja sam svet" u Šibeniku je održana 21. lipnja proslava 50. obljetnice kanonizacije sv. Nikole Tavelića, Šibenčanina i prvoga hrvatskog sveca

Proslava 50. jubileja kanonizacije sv. Nikole Tavelića, Šibenik

Tekst i foto: Marija Belošević

Hrvatski narod ponosno uz svoje ime nosi i atribut katolički. Kako kaže pjesma, "od stoljeća sedmog". No, unatoč tome, morala su proći mnoga stoljeća da bismo dočekali službenu kanonizaciju prvoga sveca iz svoga roda. Dogodilo se to 21. lipnja 1970. u Rimu. Toga dana papa Pavao VI. svetim je proglasio Nikolu Tavelića i trojicu franjevac koji su 14. studenoga 1391. godine podnijeli mučeništvo. Bio je to događaj koji je u tadašnjim društveno-političkim prilikama imao veliku važnost i za hrvatsku emigraciju. Naime, u Rim su pohrlili hodočasnici iz domovine, ali i iz raznih dijelova Zapadne Europe, pa i šire. Mnogima je to bila prilika susresti se sa

svojom rodbinom i prijateljima jer im i privremeni povratak u domovinu nije bio moguć. Pedeset godina kasnije, 21. lipnja 2020., hrvatski narod upro je oči u Šibenik, rodni grad našega sveca gdje je održano svečano euharistijsko slavlje velikoga jubileja. Proslava je imala mnogostruku simboliku. Euharistijsko slavlje predvodio je apostolski nuncij u Republici Hrvatskoj, nadbiskup Giorgio Lingua. Papa Pavao VI. predvodio je misu kanonizacije, a nuncij Lingua je papin predstavnik u Hrvatskoj pa je tako i ovoga puta ostvarena "izravna" veza s Rimom! No, ostvarena je i svojevrsna veza među sv. Nikolom i njegovim su-mučenicima, u prvome redu sa sv. Stjepanom iz Cunea, rodnim mjestom nuncija Lingue.

U prigodnoj homiliji nuncij Lingua podsjetio je kako je kanonizacije prije

Kip sv. Nikole Tavelića, rad akademskoga kipara Vida Vučaka

50 godina bila izvrstan događaj za cijeli hrvatski narod, kako u domovini, tako i u dijaspori, te je posebno istaknuo činjenicu "žive prisutnosti sveca" u Krešimirovu gradu, gdje se u tamošnjem svetištu i samostanu održavaju razni događaji. Sve to potvrđuje "da je sveti Nikola Tavelić, prvi hrvatski svečano proglašeni svetac, još uvijek živ i prisutan u crkvi u Hrvatskoj kao svjedok vjere sve do mučeništva, koji može i dalje biti primjer života koji je u potpunosti predan Kristu". Stoga je pozvao vjernike ovim riječima: "Zamolimo sv. Nikolu da štiti ovaj grad, čuva našu vjeru, da ostanemo vjerni vjeri otaca koji su sagradili ovaj grad na čvrstoj 'stijeni', a to je Isus Krist: isti JUČER, DANAS I SUTRA!" U znak zahvale za predvođenje slavlja nuncij je na kraju mise dobio šibensku kapu, koju je na oduševljenje svih prisutnih odmah stavio na glavu.

SVEČEV KIP ZA JERUZALEM

Za vrijeme euharistijskoga slavlja, ispred slike našega sveca nalazila se svijeća koja je gorjela na tek posvećenome oltaru tada bl. Nikole Tavelića 1937. godine prigodom mise koju je tada u Jeruzalemu predvodio nadbiskup Alojzije Stepinac. Svoju duhovnu povezanost sa Šibenikom pokazali su i kustos Franjevačke kustodije Svete zemlje i defintori koji su se u isto vrijeme okupili u Delegaciji Svete Stolice za Palestinu i Jeruzalem na misnom slavlju u kapelici koja

čuva oltar sv. Nikole Tavelića. Sveti Nikola, osim što i danas čini čuda, a kažu da je jedno i ovo slavlje, nadahnuće je mnogim umjetnicima. Posebno u ovoj prigodi treba istaknuti svečev kip koji je izradio akademski kipar Vid Vučak. Kip je prigodom proslave bio dopremljen u Šibenik te ga je na kraju mise domaći biskup Rogić i blagoslovio. Kip će biti postavljen na svečev blagdan 14. studenoga u vrtu franjevačkoga samostana na Sionu, posljednjem prebivalištu sv. Nikole, a inicijator ovog pothvata je gvardijan samostana Svetoga Duha u Zagrebu i licencirani vodič po Svetoj zemlji fra Tomislav Glavnik.

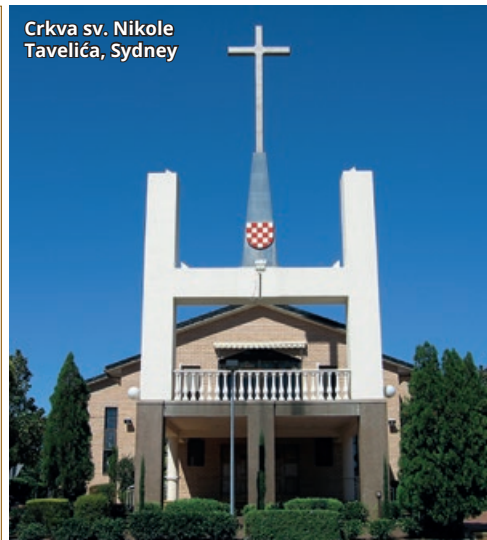
PRIGODNA POŠTANSKA MARKA I FILM

Uoči same proslave, u Interpretacijskom centru *Civitas Sacra* otvorena je izložba "Hrvatski sveci i blaženici u našem narodu" mlade umjetnice Eve Vukine te predstavljen dokumentarni film "Nikola Tavelić – 50 godina svetosti" autora i scenarista Nene Kužine u produkciji Dokumentarnoga programa Hrvatske televizije. Proslavi se pridružila i Hrvatska pošta prigodnim izdavanjem marke s likom Nikole Tavelića koju je dizajnirala Arijana Noršić. Proslava velikoga jubileja imala je nekoliko etapa tijekom proteklih triju godina, a one su obuhvaćale

Crkva sv. Nikole Tavelića, Sydney

Veliki štovatelji prvoga hrvatskog sveca su australski Hrvati, koji su pod vodstvom fra Gracijana Biršića sagradili u Sydneyu najljepšu crkvu posvećenu našem svecu u dijaspori, a koju pohode mnogobrojni vjernici. Kamen temeljac crkve sv. Nikole Tavelića u St. John's Parku blagoslovio je sydneyški pomoćni biskup mons. David Cremin u veljači 1985., a za blagdan Male Gospe u rujnu te iste godine crkva je već bila pod krovom i biskup Cremin dopušta da se u crkvi slave svete mise.

Crkva sv. Nikole Tavelića, Sydney

hodočašće Nikolanim stopama kroz Bosnu, hodočašće u Svetu zemlju na kojoj je sudjelovalo više od 450 hodočasnika, velika izložba o životu sv. Nikole "Put sandala", postavljanje svečeva kipa na pročelju šibenske crkve, promicanje štovanja sv. Nikole hodočašćenjem njegove zavjetne slike.

ODJEK JUBILEJA U DIJASPORI

Spomenimo i odjek ovoga jubileja među iseljenom Hrvatskom. Poznato je kako mnoge hrvatske katoličke zajednice, župe i centri diljem svijeta, od Sjeverne i Južne Amerike do Australije, kao

zaštitnika imaju upravo sv. Nikolu Tavelića. No, i u onim drugim blagdan sv. Nikole svečano se slavi, a neke su na poseban način obilježile i ovaj jubilej. Ovdje donosimo više primjera. Hrvatski katolički centar sv. Nikole Tavelića u sydneyškom St. John's Parku te Hrvatska katolička zajednica sv. Nikole Taveliću u Waiblingenu proslavili su 50. obljetnicu kanonizacije nedjeljnim misama. Hrvatska katolička zajednica bl. Jakova Zadranina u Göppingenu i Hrvatska katolička zajednica sv. Leopolda Bogdana Mandića u Geislingenu pripremali su svoje vjernike preko društvene mreže za proslavu. Molitvama, pjesmama i posebnim priložima lik sv. Nikole nastojao se približiti vjeroučenicima i ministrantima, ali i odraslim vjernicima. Posebno su vjernici, koji nisu bili u mogućnosti sudjelovati na misi, pozvani da prate izravan prijenos slavlja iz Šibenika. Na kraju treba čestitati fra Ivanu Bradariću, rektoru šibenskoga svetišta i svim suradnicima koji su dali doprinos ovoj velebnoj proslavi. Ne preostaje nam ništa drugo nego zavapiti - Sveti Nikola, čuvaj i zagovaraj svoj hrvatski narod ma gdje bio! ■

Slika sv. Nikole na oltaru

Poljansku marku dizajnirala je Arijana Noršić iz Samobora. Marka je namijenjena pismo prve stope težine (20 grama) u unutarnjem prometu. Tiskana je u arku od 20 komada.

Prigodna poštanska marka s likom prvoga hrvatskog sveca

ENG The fiftieth anniversary of the canonisation of St Nikola Tavelić was staged in Šibenik on the 21st of June under the motto: "Be holy, because I am holy." Tavelić was a native of Šibenik and is considered the first Croatian saint. He was declared a saint on the 21st of June 1970 by the Roman pontiff Paul VI to the delight of Croatian worshippers in the homeland and abroad. He is venerated by ethnic Croats in the Americas and Australia.

Zaslужni hrvatski slavist iz Njemačke

Znameniti slavist Josip Matešić (4. IX. 1927. – 25. III. 2020.), uz plodan polustoljetni pedagoški rad na Sveučilištu u Mannheimu, objavio je više od 200 znanstvenih radova iz mnogih područja, od akcentologije do rusko-hrvatskih i njemačko-hrvatskih književnih veza i frazeologije slavenskih jezika

Sveučilište u Mannheimu, Njemačka

Prof. dr. sc. Josip Matešić
(4. IX. 1927. – 25. III. 2020)

kao asistent u Slavonskome seminaru Sveučilišta u Fribourgu u Švicarskoj. Tamo i habilitira s temom *Der Wortakzent in der serbokroatischen Schriftsprache*.

KROATISTIKA U MANNHEIMU

U ljetnome semestru 1969. radi u Seminaru za slavensku filologiju Sveučilišta u Göttingenu u zvanju izvanrednoga profesora, a već u zimskome semestru akademske godine 1969./1970. postaje redoviti profesor i direktor Slavonskoga seminaru Sveučilišta u Mannheimu. Dolaskom u Mannheim uveo je i ustrojio studij slavistike i znanstveni studij kroatistike za stjecanje magisterija znanosti. Više puta obnašao je dužnost dekana i prodekana svojega fakulteta, a bio je član različitih međunarodnih znanstvenih institucija te dopisni član Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti (HAZU) i Kraljevske akademije umjetnosti i znanosti u Geteburgu (The Royal Society and Sciences

Tekst i foto: **Ivica Košak**

Iz Hrvatske kulturne zajednice iz Wiesbadena javljaju da nas je 25. ožujka ovoga proljeća u 92. godini života zauvijek napustio professor emeritus dr. sc. Josip Matešić. Hrvatski slavist s polustoljetnom njemačkom adresom Josip Matešić (Kaptol kraj Požege, 4. IX. 1927. – 25. III. 2020.) osnovno obrazovanje stekao je u rodnoj Slavoniji, a Klasičnu gimnaziju i Filozofski fakultet završio je u Zagrebu, diplomiravši hrvatski, ruski i njemački jezik s književnošću. Usavršavao je rusistiku u Moskvi, a germanistiku kod slavnihi profesora Lettenbauera,

Burgera, Trieru i Rimscha u njemačkome Erlangenu gdje je doktorirao (1959.), obranivši disertaciju pod naslovom *Die Erlanger Liederhandschrift – Sprachliche Untersuchung*. Sveučilišnu karijeru započeo je na Kazališnoj akademiji u Zagrebu, a razvio u Njemačkoj. Godine 1963. radi kao lektor za južnoslavenske jezike i književnosti u Institutu za slavistiku Sveučilišta u Gießenu, a od 1968.

U hrvatskom jezikoslovlju značajno mjesto imaju Matešićevi rječnici poput *Odostražnoga rječnika hrvatskoga ili srpskoga (Rückläufiges Wörterbuch des Serbokroatischen, I – II, 1965. – 1967.)*. Koautor je i urednik prvoga jednojezičnoga *Frazeološkoga rječnika hrvatskoga (1982.)* i *Hrvatsko-njemačkoga frazeološkoga rječnika (1988.)*.

Göteborg, Švedska). Kao gost profesor predavao je na mnogim europskim sveučilištima, također u Australiji, Kanadi i SAD-u. Bio je urednik i izdavač više znanstvenih edicija. Objelodanio je više od dvjesto znanstvenih radova: rasprava, članaka recenzija i knjige: *Die Erlanger serbokroatische Liederhandschrift* (München, 1959.), *Der Wortakzent der serbokroatischen Schriftsprache* (Heidelberg, 1970.), *Odostražni rječnik hrvatskoga jezika* (Wiesbaden, 1965. - 1967.), *Frazeološki rječnik hrvatskoga jezika* (Zagreb, 1982.), *Hrvatsko-njemački frazeološki rječnik* (Zagreb, 1988.). Istraživao je govore u Požeškoj dolini, jezičnu interakciju čeških i slovačkih doseljenika u Slavoniji, jezikoslovne poglede predstavnika reformacije i protureformacije južnih Slavena, utjecaj "panslavizma" na jezik i književnost slavenskih naroda te posebice frazeologiju slavenskih jezika s teorijskoga, dijakronijskoga, sinkronijskoga, arealnoga, poredbenoga i komunikativnoga aspekta, pitanja iz područja južnoslavenskih književnosti (bugarske, hrvatske, slovenske, srpske) i ruske književnosti i njezina utjecaja na hrvatsku književnost. Svoja znanstvena dostignuća objavljivao je u hrvatskim i međunarodnim časopisima. Surađivao je kao aktivni član društva bivših studenata hrvatski sveučilišta AMAC-D u Frankfurtu gdje se javio tekstom *O mogućnosti studiranja kroatistike*, Glasnik društva AMAC-D, broj 1, Frankfurt/M. 1993., str. 20., o temi koja je ostala aktualna do danas.

NJEMAČKO-HRVATSKI UNIVERZALNI RJEČNIK

Matešić objavljuje i mnogobrojne znanstvene članke na različite frazeološke

teme: frazeološka sinonimija i varijantnost, poredbeni frazemi, stil frazema, komunikacijska funkcija frazema, s različitih aspekata uspoređuje hrvatsku frazeologiju s frazeologijom drugih slavenskih (uglavnom ruskoga) i neslavenskih (najviše njemačkoga) jezika, bavi se frazemima u književnim djelima. Značajan je i leksikografski rad Josipa Matešića. Sastavio je prvi i zasad jedini odostražni rječnik hrvatskoga jezika (1965. - 1967.), a jedan je od autora i redaktor velikoga Njemačko-hrvatskoga univerzalnog rječnika (2005.). Njemačko-hrvatski univerzalni rječnik, prvi takve vrste u hrvatskoj leksikografiji, sadrži više od 120.000 natuknica i više od pola milijuna (500.000) prevedenih primjera kojima se objašnjavaju značenja riječi, izričaja, termina, frazema, poslovice.

LEKSIKOLOŠKI PRINOSI

U rječnik je uneseno jezično blago suvremenoga njemačkoga i hrvatskoga jezika, ali su unošene i mnogobrojne riječi iz kolokvijalnih govora, uključivši austrijsko i švicarsko govorno područje, znači riječi koje su tijekom vremena ušle u njemački standardni jezik. Uvršteno je i nazivlje iz oko 130 stručnih i znanstvenih područja najnovijega vremena, kao što su tehnika, medicina, biologija, matematika, informatika, pravo, ekonomija, obrtništvo itd. Rječnik je koncipiran kao priručnik za široku primjenu, a svojim sadržajem i načinom obrade pouzdan je izvor za razumijevanje i prevođenje ne samo općih, nego i strukovnih jezičnih sadržaja. Zbog toga je, a ne samo radi opsega, ovaj rječnik univerzalan. Ukratko, rječnik je namijenjen svima koji govore njemačkim i vladaju hrvatskim jezikom ili uče taj jezik. Dobro će doći prevoditeljima, tumačima, nastavnicima, studentima, osobito onima koji rade u pučkim učilištima i dopunskim školama, kao i polaznicima tih škola i tečajeva te stručnjacima i znanstvenicima zbog mnogih prevedenih pojmova iz humanističko-znanstvenih disciplina. Posebnost rječnika ogleda se u primjeni postupka pri objašnjavanju, tumačenju pojedine riječi, pojedinih izričaja, sintagmatskih obrazaca. Rječnik je važan doprinos ne samo kao

16. Juni 2020

Online Experience Day

Bachelorstudiengänge an der Universität Mannheim

KOSTENLOS ANMELDEN

Znanstvenik Josip Matešić bio je dopisni član Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti te Kraljevske akademije umjetnosti i znanosti u Švedskoj.

posrednik između dvaju jezika, već i kao tumač kulturnih i civilizacijskih razlika dvaju naroda. Projekt je rađen u sklopu bilateralnoga sporazuma o znanstvenoj suradnji između Republike Hrvatske i Pokrajine Baden-Württemberg. Savezne Republike Njemačke. Ministarstva znanosti obiju zemalja i Sveučilište u Mannheimu omogućili su davanjem financijske pomoći izradu ovoga projekta. Profesor Matešić preminuo je u godini u kojoj obilježavamo 500. godišnjicu rođenja Matije Vlačića Ilirika i dobra je to prilika da se spomene prva međunarodna konferencija o Matiji Vlačiću Iliriku u Njemačkoj koju je prof. Matešić organizirao uz pomoć Društva za jugoistočnu Europu/Südosteuropa-Gesellschaft. ■

ENG Josip Matešić (4 April 1927–25 March 2020) was a Slavic studies scholar. He had a fruitful fifty-year teaching career at universities in Germany and published over two hundred papers in various fields of study: accentology, Russo-Croatia and Germano-Croatian literary interaction, and the phraseology of Slavic languages. He was a full professor and the director of the Slavic studies seminar at the University of Mannheim from 1969 to 1996. Following his retirement, he continued to be active at universities in Germany and Croatia as an emeritus professor.

Odabrana djela dr. sc. Josipa Matešića

Otok spužva

Krapanj ne samo što je otok spužvi i spužvara, nego je i sam poput spužve. Kao što ove morske tvorbe između biljnog i životinjskog svijeta mogu upiti puno više nego što bi to netko očekivao, isto tako i Krapanj nosi više ljudi, kulture i povijesti nego što bi to neupućen promatrač mogao i pomisliti.

Tekst: **Marin Knežević**

Mali otok, koji se tek za nešto više od metar uzdigao nad morem, nije u davni privlačio ljudske naseljenike. Prilike se mijenjaju tek u XV. st. kada darovnicom plemića Tome Jurića otok postaje vlasništvo bosanskih franjevaca. Na Krapnju redovnici 1441. podižu samostan Sv. Križa koji pune vrijednim knjigama i umjetničkim djelima. Polet renesanse i humanizma naneo je na Krapanj niz primjera prvih tiskovina, kao i različite umjetnine poput slike posljednje večere Francesca Rizza da Santacrocea u blagovaonici samostana. Time je mali

otok obilježen i kao prostor znanja i dobrog ukusa.

I u ovim, novim okolnostima, Krapanj je trebao ostati utočište male skupine posvećene molitvi i učenosti. To otoku nije bilo suđeno. Doduše, otok je ostao utočište, zaklon, ali daleko većem broju ljudi, izbjeglicama pred prodorom Turaka. Krapanj, premda malen, gotovo u razini morskog zrcala i samo na 300 metara od obale, značio je spas stotinama nesretnika iz zaleđa. Najveće borbe za otok s Turcima vodile su se 1500. i 1652. kada su otočani, pod vodstvom fratra Petra Musalića, odbili napad vojske bosanskog vezira. Prema predaji, Turci su plivajući na životinjskim mješinama pokušali zauzeti otok,

no doslovno su se naboli na oštrem osti njegovih odlučnih stanovnika. Nekoliko stotina metara morske površine bila je razlika između sigurnosti i osmanskoga gnjeva, preživljavanja i gladi.

Već oko 1500. u oko 200 kuća, na otoku su živjeli ljudi bez izvora pitke vode, pašnjaka i plodnog zemljišta. Osim malo dobrog maslinova ulja Krapnjane je sve usmjeravalo prema moru. Tako su tu i žene poput muškaraca vješte u veslanju i upravljanju brodicama. Na otoku su bili bogati maslinici pa u jednoj ulici stoji portal uljare sv. Lovre iz 1584. godine.

Poseban odnos između mora i otočana dobio je novu dimenziju kada je početkom 18. st. na Krapanj došao iz-

Krapnjaninu je podmorje gotovo prirodni okoliš pa su oni uvijek prisutni kada su potrebni neki radovi pod vodom. To je posebno došlo do izražaja u razdoblju poslije Drugoga svjetskog rata. Tada stanovnici otoka sudjeluju u spašavanju potonulih olupina, betoniraju temelje sirijskih luka ili učvršćuju brane u koritu Eufrata.

vjesni redovnik Antun s grčkoga otoka Krete. On je lokalno stanovništvo usmjerio prema iskorištavanju jednoga morskog organizma koji nije bio ni riba ni školjka ni mekušac. Krapnjani su svoju egzistenciju trebali potražiti u spužvi.

Skupljanje spužvi u Jadranskom moru nije ništa neobično. Svojom finom strukturom izdvaja se od svih ostalih sredozemnih srodnika. Posebno se to odnosi na onu ubranu na većim dubinama. Ako biste željeli u davnini podložiti oklop ili sedlo, očistiti lice i tijelo, vaš je izbor bila jadranska spužva. Mekana spužva učinila je i život otočana manje grubim. Donijela je i određenu razinu blagostanja, što potvrđuje osnivanje državne osnovne škole 1811., koja djeluje i u današnje vrijeme.

Prve tehnike prikupljanja spužvi nisu bile osobito napredne. Obične osti bile su posve dostatne. Krajem 19. st. tehnologija se sasvim mijenja kada austrijske vlasti doniraju Krapnjanima prva ronilačka odijela. Kombinacija nepropusne tkanine, gume, brončane kacige i cipela punih olova težila je kao i osoba koja ju je nosila. Uskoro je flota od osamdesetak brodica cijelom istočnom obalom Jadrana trgala za mekanim, jadranskim zlatom.

Premda mali, otok spužva tako je do 60-ih godina 20. st. najgušće naseljen jadranski otok, noseći na manje od pola četvornoga kilometra površine čak 1.500 ljudi.

Ronilačka oprema omogućila je iskorištavanje nasada spužve sve do pedeset metara dubine, a Krapnjani su se doslovno pokazali kao stvoreni za ronjenje. Otpornošću na kesonsku bolest i stoga mogućnošću iznimno dugog ostajanja pod morem, stanovnici otoka predstavljaju svojevrсни medićinski fenomen.

Šezdesetih godina prošlog stoljeća s više od 1.500 stanovnika bio je najgušće naseljeni otok na Jadranu. Krapanj je manji od pola četvornoga kilometra. Danas na Krapnju živi oko 200 stanovnika. Otok je 1959. dobio struju, a 1964. i vodovod.

Budućnost je uvijek neizvjesna. To vrijedi i za Krapanj i njegove stanovnike. Ipak, s tek nešto više od metra uzdignuća nad morem, ovaj najmanji naseljeni jadranski otok prva je meta rasta ra-

zine morske površine. Do 2100. razina Jadranskoga mora mogla bi porasti za gotovo deset metara. Do tada bi otok mogao biti tek pličina pod morskom površinom. Ipak, ako je tko naučio živjeti s morem, od mora i pod morem, onda su to naučili Krapnjani. Sigurno će naći odgovor i na ovaj izazov. ■

ENG Krapanj—a small island, rising just over one metre above sea level, which makes it the lowest-lying island in the Adriatic Sea—did not attract much human habitation in the ancient past. This changed in the fifteenth century when aristocrat Toma Jurić granted it as a gift to the Bosnian Franciscans. The island was rich with olive orchards and on one street we find the portal of the Sveti Lovro (St Lawrence) oil press from the year 1584. The relationship of the local islanders and the sea was enriched with a new dimension in 1704 when a monk named Anthony arrived on Krapanj from the Greek island of Crete. He taught the locals the art of sponge diving. The island soon thereafter became the Adriatic hub of this activity. In the 1960s the 1,500 people populating its less than half a square kilometre area made it the most densely inhabited Adriatic island. It saw its first electrical installations in 1959 and first piped water supply in 1964. Today Krapanj is home to some 200 people.

Iskustvo, kondicija i hrabrost krapnjanskih ronilaca

Povijest ronilaštva na otoku Krapnju stara je više od tristo godina kada je krajem 17. st. onamo došao fra Antun "Grk", redovnik rodom s Krete, koji se razumio u podmorje, spužve, koralje, njihovo "branje" i obradu pa je boraveći u franjevačkome samostanu na Krapnju prenio to znanje na lokalno stanovništvo

Krapnjanski ronilac vadi spužve

Tekst: Hrvoje Salopek Foto: Turistička zajednica Krapanj-Brodarica

Najstariji način vađenja spužava iz mora je s pomoću tzv. *golog berača* do dubine od 30 metara. Branje spužava ostima s čamca ograničeno je do 16 metara dubine. No, za lov tih organizama ronjenje je ipak bilo učinkovitije. Krajem 19. st. nabavljaju se prvi ronilački aparati za izlov spužava. Vlasti Austro-Ugarske monarhije nastojale su unaprijediti spužvarstvo pa su 1893. godine iz Trsta poslale zadruzi u Krapnju skafandere i prvi ronilački aparat, a 1896. godine i drugi. To Krapnjane čvrsto veže uz morske dubine. Već 1911. g. šesnaest Krapnjana

sa šest aparata utemeljuje *Spužvarsku zadrugu*.

Krapnjanski ronioci u tom razdoblju, osim u spužvarstvu, najviše su se istaknuli u gradnji i popravcima lukobrana diljem istočnojadranske obale, osobito pri gradnji velikoga lukobrana na ulazu u pulsku luku (1910. – 1914.). Iskustvo, kondicija i velika hrabrost krapnjanskih ronioca razlog je što su bili među prvim ronilačkim ekipama u *Poduzeću za spašavanje i tegljenje brodova* (kasnije "Brodospas"), brodova koji su za vrijeme Drugoga svjetskog rata završili na morskome dnu.

Poslije rata u Krapnju je bilo 15 do 20 ronilačkih ekipa. Svaka ekipa imala je svoj brod i brojila je sedam ili osam članova, dva ili tri ronioca i pet pomoćnika. Sezona lova na spužve počela bi početkom ožujka i travnja, a trajala je do kraja rujna. Ronioci su se naizmjenično spuštali u more zbog niskotlačnih kompresora koje su imali na brodovima na dubine veće od 40 metara. Od tada do danas Krapnjani su razvili spužvarstvo i ronjenje do samog savršenstva.

Krapnjanski spužvari preživljavali su i razne krize s obzirom na ograničenost lovnih terena, posebno u vrijeme kad se lov spužava obavljao i s ronilačkim aparatima i brodovima na motorni pogon. Najbolja spužva inače se može naći samo na tvrdome dnu na pojedini

Ronilački skafander

nim mjestima uz obalu. Motorizirani brodovi i ronilački aparati brzo su iscrpili raspoložive zalihe pa su spužvari danas prisiljeni pretraživati veće dubine.

Na otoku Krapnju danas se nalazi hotel *Spongiola* koji je tematski posvećen prije svega moru i ronjenju, a izgrađen je na mjestu nekadašnje spužvarske zadruge. Ronjenje je sastavni dio ponude hotela pa je tako i ronilački centar *Mediterraneo Sub* smješten u hotelu. Krapnjani su podignuli cijelu našu bijelu flotu poslije 2. svjetskog rata pa je i hotel izgrađen s idejom da se ta tradicija sačuva. ■

ENG The history of diving on the island of Krapanj goes back over three hundred years. In the late seventeenth century it was home to a friar Anthony, a Greek monk born on the island of Crete who understood the art of underwater diving, marine sponges, corals and how to gather and process them. He passed this knowledge on to the locals during his time at the Franciscan monastery on Krapanj.

Roko Tanfara, Kanada, 1960-ih

Tekst: Vesna Kukavica

Foto: Obiteljski album

Ovih ljetnih mjeseci u vlastiti zavičaj na Jadran stižu mnogobrojni iseljenici iz naše milijunske prekooceanske dijaspe od Australije do Amerike, čiji plan o godišnjem odmoru u Hrvatskoj nije mogla omesti nikakva pošast pa ni strašni koronavirus. Među njima je i obitelj osamdesetogodišnjeg Krapnjanina Roka Tanfare, koji će 2. rujna navršiti punih šest desetljeća otkad je, kako kaže, "stupio kao bjegunac iz *komunističkog raja* na kanadsko tlo". Za njega u Jugoslaviji i socijalističkoj Hrvatskoj kasnih pedesetih 20. stoljeća nije bilo posla na potezu od Rijeke do Dubrovnika, kao ni za drugu otočku mladost težaka, ribara i spužvara! Nakon izbjegličke drame sa sedmoricom osamnaestogodišnjih vršnjaka s Krapnja, veslaajući u hladnoj noći 26. listopada 1958. do iznemoglosti prema slobodi na Zapad, te dvogodišnjeg boravka u izbjegličkim logorima u Italiji, odlazi putničkim brodom *Irpinia* iz Napulja do kanadskoga Quebec Cityja gdje stiže za 12 dana plovidbe u 20. godini života, 2. rujna 1960.

U Kanadi su počeci bili mukotrpni i tjeskobni. Prvi posao Roko je dobio na

San o povratku Krapnjanina iz Kanade

Krapnjanin s torontskom adresom Roko Tanfara punih šest desetljeća živi u Kanadi, gdje zajedno sa suprugom Mirom te djecom i unučadi sudjeluje u svim aktivnostima iseljeničke zajednice

Supružnici Roko i Mira Tanfara, Kanada

farmi gljiva za 100 dolara na mjesec, živeći vrlo skromno. Sreća mu se osmjehnula, brišući tjeskobu, kada je na zabavi upoznao svoju buduću suprugu Miru, rođenu Moslavku – koja je zbog gotovo identičnih razloga emigrirala iz domovine u Njemačku, zamijenivši je nakon trogodišnjega iscrpljujućeg rada Kanadom, 1969. Mira je odrasla u Maloj Ludini kao deseto dijete u obitelji, dok je Roko u domovini ostavio sestru i tri brata te žalosnoga oca. No, trud se u Kanadi iznimno cijeni pa je naš vrijedni Roko brzo napredovao. Poput tisuća Dalmatinaca teške fizičke poslove nakon desetak godina zamjenjuje lakšima i bolje plaćenima u poznatoj autoindustrijskoj tvrtki *Chrysler* gdje je, pripovije-

da nam Roko, "svladavši engleski jezik, dobivao sve bolje ponude".

NAPREDOVANJE

"Radio sam naporno 42 godine. Kad je trebalo, ponekad i 7 dana u tjednu! A što se tiče *Chryslera*, tamo sam proveo 30 godina i od običnog lakirera, na zahtjev poslodavca, postao poslovođa. Usavršavajući se unaprijed sam s vremenom u laboratorijskog tehničara. *Phosfate* je radno mjesto gdje sam ostvario niz postignuća, a tu su se automobili pripremali za bojanje. Na tom sam radnome mjestu kompaniji dao puno praktičnih ideja u vezi s uštedom vode i kemikalije, na čemu su mi bili zahvalni jer su uštedjeli milijune. Mira i ja dobili smo

drukčije planove za bake i djedove s migrantskim iskustvom! Kako unuci uživaju blagodat kanadskog društva, Roko i Mira - htjeli ili ne, novoj kući unatoč - zlatnu životnu dob provode *odvagujući* svakoga ljeta između sna o povratku u slobodnu i neovisnu Hrvatsku i prirodne kanadske zbilje s četvero unučadi. Koliki je žar za rodnom grudom u torontskih Tanfara bjelodano svjedoči činjenica da im jedna od unučica, baš na nagovor bake i *dide*, nosi ime Madison Croatia!

Lipi Makaranin, kako gospodina Tanfaru zovu otočani, ne krije da najviše voli rodni otok, a najviše mrzi snijeg, bolnice

sopis kao dugogodišnji *Matičin* čitatelj, za što mu HMI neizmjereno zahvaljuje.

HUMANITARNA AKTIVNOST

Ovih dana Roko i Mira stigli su zrakoplovom *Lufthanse*, točnije 7. srpnja, letom Toronto - München - Zagreb jer je međukontinentalni izravni zračni promet djelomično zatvoren zbog pandemije koronavirusa. Dočekao ih je povratnik iz Kanade i naš zajednički prijatelj, inženjer Damir Borovčak, koji ih je prevezao na Brodaricu pa na Krapanj. Toga rođenog Zagrepčanina, dragovoljca Domovinskoga rata i Rokovu obitelj zasigurno veže čvrsto prijateljstvo iz doba

sina i kćer, koji su već odavno oženjeni. S Božjom pomoći, slušajući jedno drugo, u zdravlju i veselju, solidno smo situirali našu obitelj u Torontu."

U zasluženu mirovinu, odmah nakon Mire, Roko je otišao 2002. Tako posljednja dva desetljeća ljeta provodi na rodnome otoku ne mirujući, već obnavljajući roditeljsku kuću. Sagradio je naš Roko i novu s četiri atraktivno namještena apartmana s pogledom na jadransko plavetnilo za unuke. Mira je izvrsna domaćica, svladala je otočku *spizu*, fantastično joj idu *fritule*, kolači od smokvi, ali na Rokovu radost i *višnjovača*! Zajednički brinu o vrtu i masliniku. Bila bi to emigrantska priča za film sa sretnim svršetkom da život ne kroji

Mlade bjegunce s Krapnja u talijanskim vodama spasili su 26. X. 1958. mornari s prekooceanske grdosije, *Valley Forge*, među čijom posadom je bio jedan plemeniti Bokelj. Posada toga broda sakupila je i darovala im 212 dolara s nešto malo sitnica, koje su im poslužile na dvogodišnjoj *kalvariji* po izbjegličkim logorima Italije, nakon koje su se domogli Sjeverne Amerike...

i Windows 10, iako se Roko fantastično koristi *smartphoneom*, uključujući ostala suvremena čuda informacijsko-komunikacijskih tehnologija i ima svoj *Facebook* profil, poput našeg Y naraštaja, s mnoštvom prijatelja iz iseljeničkih zajednica od Amerike do Europe i daleke Australije. Često im putem te planetarne društvene mreže preporuča i naš ča-

borbe za neovisnost Republike Hrvatske, kada su s tisućama i tisućama kanadskih Hrvata raznih naraštaja i zanimanja sudjelovali danonoćno u svim ontarijskim akcijama prikupljanja i slanja sanitetske, humanitarne i materijalne pomoći ugroženoj domovini preko naših katoličkih misija, tamošnjeg ogranka *Bedema ljubavi*, torontske AMCA-e kao i *Hrvatskoga nacionalnog fonda* za Kanadu, koje su vodili istaknuti poslovni ljudi i intelektualci naših korijena poput pok. Duška Bezića, Janka Heraka, te Ive Hrvoića, Vladimira Bezjaka, Vladimira Benkovića, Valentine Krčmar, Nikole Demarina i drugih. Prema svojim mogućnostima Roko i Mira među prvima su se uključili i u nedavnu akciju *Zajedno za Zagreb* vezanu uz razorni potres koji je u ožujku pogodio glavni grad svih Hrvata, a na poziv *Humanitarnog fonda* Hrvatske bratske zajednice Amerike.

EMIGRANTSKE REMINISCENCIJE

Roka ne možete sresti nigdje na zemaljskoj kugli, a da vam na duhovit način ne ispriča – svaki put iznova – pustolovine iz svog djetinjstva, uključujući i bijeg sa živopisnog otočića na Zapad bez prebite

Obnovljena i dograđena rodna kuća Roka Tanfare, Krapanj

pare i hrane. I ta priča, bolna migrantska trauma šestorice mladića i jedne djevojke s Krapnja za *olovnih vremena*, nikada nije dosadna jer vam Roko na neki jedinstven način uvijek drukčijim digresijama pruža priliku naučiti nešto novo o snalažljivosti i ustrajnosti u ostvarenju cilja kako u bilo kojem poslu možete stvoriti priliku za dobar život. Rokov je recept jednostavan – iskreno pouzdanje u Boga i radišnog čovjeka! U njegovu djetinjstvu na Krapnju je živjelo preko 2.000 ljudi, a danas osobito zimi na otoku je svega 200 starijih osoba. Brojni su se Krapnjani, kaže Roko, u potrazi za poslom raselili po svijetu pa tako većinom žive u Australiji, zapadnoj EU, dok ih je manji broj odselio u Kanadu i SAD-e. Prema njegovu mišljenju: "To je žalost i *pošast* koja vlada Hrvatskom".

Roko se hvali kako svi u Krapnju znaju kad on dođe kući. "Kako?" zapitkujemo znatiželjno. "Čim dođem doma, prvo postavim naš hrvatski barjak na kuću, neka svi vide tko smo i što smo."

Sjeća se bezbrižnog djetinjstva, kupanja, ronjenja, zgodnih djevojaka, maslinika, ali postane iznenada sjetan kad se prisjeti nekih događaja iz svoje mladosti. Mladi u njegovo vrijeme nisu imali mnogo prilika za uspjeh: vladalo je siromaštvo i nezaposlenost. Želio je *moreplovnicu*, ali drugovi mu je nisu dali jer mu otac – spužvar nije bio zadrugar u Komunističkoj partiji. Usto, mnogi hrvatski mladići su se vraćali s odsluženja vojnoga roka iz Jugoslavenske narodne armije mrtvi u zatvorenim lijesovima. Stoga su oni bježali preko mora u običnim barkama, mnogi su i poginuli u morskim olujama ili stradali od velikih brodova. I Roko je pobjegao na taj način. Ta noć veslanja prema slobodi obilježila je njegov život! Pripovijeda iznova: "Bio je to rođendan moga oca, 26. X. 1958., kad sam pobjegao iz Hrvatske. Nas sedmero, jedna djevojka i šest mladića, nitko stariji od 19 godina u krhkoj barkici, promrzli i gladni veslamo prema Italiji... Tek sam nakon trinaest godina egzila, zagrlio svoga oca."

ZAVIČAJNA LJETA NADE

Rokova supruga Mira je zavela otočane i čarobno krapanjsko zelenilo, osobito ljeti kad tisuće cvrčaka cvrči po boro-

Industrijski krajobraz Toronto

voj šumi. "Što mi sada preostaje u 80-oj, zaključuje veseli Roko, nego zahvaliti dragom Bogu da živim u Kanadi, da sam zdrav i zadovoljan, da posjećujem domovinu, da ljubim svoj hrvatski narod i poštujem Kanađane, da sam s Mirom, da mi je rodila dvoje zdrave djece, da imamo četvoro unučadi koja se brinu o meni isto koliko se Mira i ja brinemo o njima. Naša kći i tri unuke su trebale ove godine ići u Hrvatsku na Krapanj. Planirali su ovdje provesti pet tjedana, ali zbog ove zaraze sve se izjalovilo. Bit će bolje dogodine, zar ne!". I tako privremeno *osamljeni* na terasi mjesnog hotela *Spangiola* torontske Tanfare susreću i ostale raseljene Krapnjane, koje kao i njih muče slične dileme u svezi povratka u zavičaj. Unuci ih ipak neodoljivo *vuku* preko *bare*! ■

Blagoslov brodova na Krapnju

Industrijska zona Toronto

ENG Roko Tanfara has been a Canadian resident for six decades with his wife Mira and their children and grandchildren. Along with his regular work-related and other duties he participates in the activities of the ethnic Croatian community in Toronto. He had planned to relocate to his native island of Krapanj in Croatia as a retiree, and even built a house there. In his golden years his children and grandchildren, however, keep him bound to Canada, where he found wealth and liberty.

“Veslale su naše mati”

Veslačka regata ženskih posada u gajetama ‘U susret Gospi od Anđela’ održat će se deveti put na Krapnju, gdje su žene tradicionalno veslale sve do polovice prošlog stoljeća

Tekst: **Željko Rupić**

Foto: **TZ Brodarica-Krapanj**

“uzetne žene bile su naše babe, majke, tete, koje su veslale, a da plivati nisu znale. Držale su četiri kantuna od kuće jerbo su in muški odili na spuge. Kada su i bili doma, valjalo ih je štediti jerbo se nije bilo lako kalavati i spuge vaditi, e, a niki se nikad nisu ni doma vratili. Valjalo je to poštivati!”

Nadaleko poznatu slavu krapanjskih spužvara i ronilaca manje-više svi znaju i puno je papira ispisano na tu temu.

Muškarci su odlazili u leutima na vesla i ronili su i vadili spužve po cijelome Jadranu. A Krapanjka je ustajala u dva sata ujutro, u gajetama veslala do polja u Jadrtovcu, Grebaštici, Donjem polju, prolijevala težački znoj, veslala nazad kući gdje su je čekala djeca, kućni poslovi, radovi u vrtu.

No, priča o krapanjskoj ženi, o njezinu teškome životu, ostala je uglavnom u okvirima otoka i bliskoga susjedstva, neispričana i nepoznata široj javnosti sve do 2012. godine i prve održane ženske veslačke regate u kanalu između Brodarice i Krapnja, koju su organizirali članovi Društva za unapređivanje Krapnja na čelu s Milenom Mratinić. “Upravo na ovaj način želimo odati poštovanje i priznanje svim našim bakama, mama, tetama, sestrama, svim Krapanjka koje ne da su držale tri kantuna od kuće, već su na svojim plećima nosile i cili krov”, poručili su tada organizatori.

Jedinstvena veslačka regata pod na-

živom “U susret Gospi od Anđela” u kojoj, na samome početku kolovoza, u starim gajetama veslaju isključivo Krapanjke, održat će se ove godine deveti put, u organizaciji Mjesnoga odbora Krapnja na čijem čelu je predsjednik Vijeća Dalibor Garma. Regata je uspomena na tegoban život otočanki, ali sada već i biser u turističkoj ponudi Krapnja, 300 metara preko mora udaljene Brodarice, pa i obližnjega Šibenika.

VESLALE SU OD PAMTIVJEKA

Žene s Krapnja, otoka tek pola četvornoga kilometra velikoga, bolje reći malenoga otoka u šibenskome arhipelagu, veslale su od pamtivjeka. Morale su! Muškaraca često nije bilo doma. Odlazili su u leutima na vesla i ronili su, vadili spužve po cijelome Jadranu, od Brijuna do Mljeta. A Krapanjka je ustajala u dva sata ujutro, u gajetama veslala do polja u Jadrtovcu, Grebaštici, Donjem polju, prolijevala težački znoj, veslala nazad kući gdje su je čekala djeca, kućni poslovi, radovi u vrtu. Unatoč tome, a svjesne još težega i opasnoga muškog posla, s kojega se mnogi nisu vratili, ovdašnje žene su svoje poštovanje i ljubav odraslim muškim članovima obitelji iskazivale preuzimanjem “njihovih” teških poslova, poput veslanja. Koliko su žene ovdje bile “vezane” za veslo pokazuje i običaj da su muškarci, i kad su bili doma, stajali na pramcu ili krmi broda dok su “bolje polovice” ve-

Koliko su žene ovdje bile "vezane" za veslo pokazuje i običaj da su muškarci, i kad su bili doma, stajali na pramcu ili krmi broda dok su "bolje polovice" veslale – bio je to izraz poštovanja prema muškom još težem i opasnom poslu.

Najiskusnija posada

slale, kako se i vidi na jednoj od "požutjelih" fotografija.

"Muški su bili ronionci pomorci, išli su vanka u bili svit, išli su na spuge od Krapnja do Istre, Brača, Korčule..., a mi smo morale polje obrađivati, uzdržavali smo dicu i starčad, sve skupa. To je bija naš posal. Bija je to opasno težak život, brale smo travu, nosile drva, znale bi na glavi nosit 50, 60 kili, a onda još i veslat", kazuje jedna od sudionica-veslačica na jednoj od prošlih regata.

NEKE NI PLIVATI NISU ZNALE

U regati sudjeluje tridesetak veslačica raznih životnih dobi, na šest do osam brodova, gajeta, od kojih najstarija gajeta ima 140 godina. Vesla se uzduž Krapnja, kako rekosmo, u kanalu između Krapnja i Brodarice. Uz čuvanje tradicije, odnosno uspomene na težak život Kra-

panjki, regati je cilj i očuvanje te obnova tradicionalnih brodova-gajeta, kao i "otimanje zaboravu" krapanjskih nošnji.

Dakako da su, u natjecateljskome smislu, rezultati regate u drugome planu. Nakon odvožene utrke sve veslačice, ruku pod ruku, u krapanjskim nošnjama, s pjesmom na usnama dolaze do glavnoga trga na feštu na kojoj se, iz godine u godinu, okuplja "sve više svita", domaćega i turista. U programu fešte je neizostavna himna regate "Veslale su naše mati" domaćega autora Svetina Milutina Mačka. Evo nekoliko stihova iz nje:

*"Veslale su nekad barke
Neke plivat nisu znale
Al' su zbog života teška
Od kraja se sve molale.*

*Veslale su nekad barke
I za bolje nisu znale
Svit je bija žeja pusta
Ča se sliva sa obale.*

*Uska kuća isprid dvora
Zagrjena sva od mora
Krapanjsku divojku panti
..."*

Žene veslaju, muškarci stoje – takav je bio običaj

ENG The Meeting of Our Lady of the Angels—a rowing regatta staged at the beginning of the month of August featuring the ancient gajeta style boats rowed exclusively by women of the island of Krapanj—is to be run this year for the ninth time. The regatta celebrates the tough life of the islander women and the awareness of the often even more arduous and dangerous, sometimes fatal, duties of the men on the island. The women express their regard, appreciation and love of the adult male family members by taking on some of the men's jobs, including rowing.

Otok Krapanj - malen površinom, velik značajem

Opće je poznato da je Krapanj najniži jadranski otok (1,25 m nadmorske visine) čija je površina samo 0,35 km² i obalna crta 3,6 km. Dinarskog je smjera pružanja, a pripada šibenskom arhipelagu. Otok je građen od vapnenaca nastalih u senonu, geološkom razdoblju krede, a starost mu je nekih 100 milijuna godina. Prevladava topla i suha mediteranska klima.

Ilirski mačić - *Gladiolus illyricus*

Tekst i foto: **Darko Mihelj**

Ljudi su tijekom stoljeća prouzročili nestanak golemih šumskih površina i tako se poremetila ekološka ravnoteža u mediteranskom području. Kako se pojavio problem intenzivne erozije, čovjek je pokušao taj proces ublažiti pošumljavanjem alepskim borom, biljkom koja je jako dobro prilagođena uvjetima me-

diteranskoga krša. Na širem šibenskom području prvi takvi nasadi sađeni su krajem 19. i početkom 20. stoljeća. Naime, samonikle šume alepskog bora su autohtone u Hrvatskoj za usko obalno područje južnije od Splita te na otocima južno od Krapnja. Takva šuma na Krapnju nekad je bila veća od 30 ha, ali se djelovanjem čovjeka smanjila na 3 ha.

Grmolika caklenjača je visoka do metra, može biti uspravna ili puzati po podlozi. Isprva ima plavkaste i me-

Biljni pokrov otoka Krapnja broji 430 vrsta, od kojih su šest endemi, a 13 je ugroženih vrsta! Jedna od zanimljivosti otoka je i bujna šuma alepskog bora.

Kaduljasti čistac
- *Stachys cretica*
ssp. *Salviifolia*

snate stabljike. Zatim stabljike odrvene i pocrvene. Biljka je jestiva i odličan izvor natrijeva karbonata (tzv. kristalne sode). Ugrožena je jer su takva staništa uz obalu podložna velikom utjecaju čovjeka. **Modrozeleni omakalj** je razgranjeni polugrm koji nalazimo na obalama Mediterana i Crvenog mora. Zanimljivo je da mnoge biljke slanuše kliju nakon kiše jer to smanjuje salinitet površinskog sloja tla pa biljke bolje kliju. Kad hodate po staništu ovih biljaka, one pucketaju kao da hodate po staklu.

Vranjemil crljeni je zeljasta trajnica visine do sedam centimetara. Cvjetovi su bijele do blijedo-ljubičaste boje; pojavljuju se od lipnja do rujna. Nalazišta ove biljke su u južnoj Europi, sjevernoj Africi i jugozapadnoj Aziji. **Primorski oman** je trajnica koja živi na morskim obalama Mediterana i Atlantika od Portugala do Škotske. Maleni je grm, visine do metar. Plod je dlakava roška. Ima lje-

Na otoku raste i zanimljiva vegetacija *slanuša (halofiti)*, biljaka otpornih na djelovanje morske vode, a koje žive u zoni prskanja valova, na pjeskovitim ili šljunčanim staništima.

Bijela šupaljka - *Corydalis acaulis*

Cjevasti čepljez - *Asphodelus fistulosus*

kovita svojstva. Na staništima na kojima raste drži tlo na okupu i sprječava eroziju. **Primorska jurčica** je ugrožena biljka. Ova jednogodišnja zeljasta široko rasprostranjena biljka ima uspravnu ili uzdižuću stabljiku na kojoj se od srpnja do rujna pojavljuju cvjetovi zelene boje. Jestivi su kuhani mladi listovi i izdanci (u sirovom stanju djeluju purgativno). Međutim, ne smije se brati jer je ugrožena! **Santonika, santun ili morski pelin** je polugrm, visine do pola metra. Biljku nalazimo na slanim, vlažnim, muljevito-pjeskovitim morskim obalama. Cvatovi su joj skupljeni u mnogobrojne sitne glavice. Sredstvo je protiv crijevnih nametnika. **Solna sodnjača** je ugrožena vrsta. Nekada se masovno brala kao "izvor" natrij-karbonata koji je potreban u proizvodnji sapuna i stakla (kalcinirana soda iz pepela solnjače). **Gomoljasta brula** je kritično ugro-

žena vrsta, višegodišnja biljka debeloga, gomoljasta rizoma. Cvjeta i daje plod u proljeće. Rasprostranjena je u zapadnoj Europi i Sredozemlju.

UGROŽAVANJE STANIŠTA

Bijela šupaljka, ilirsko-jadranski endem iz porodice dimnjača, gotovo je ugrožena i strogo zaštićena biljka. Ova buse-nasta zeljasta trajnica ima blijedožute ili bjelkaste cvjetove koji cvatu u ožujku i travnju. Raste u pukotinama stijena i zidova. Tako je i na otoku Krapnju ugrožena jer se prilikom obnove zidova i bedema uništavaju njezina staništa (zidovi groblja). **Obojena ili šarena krabljica** je endem, strogo zaštićena i gotovo ugrožena vrsta. Možemo je naći u garigu (nisko raslinje) i makiji (degradirana šuma, više raslinje) ili u šumi alepskog bora. Ova jednogodišnja ili dvogodišnja biljka voli izrazito kamenita tla. **Žučkastobijela kukavičica** je kritično ugrožena zbog nestanka žitnih polja na kojima raste. Možemo je naći i u zapuštenim vrtovima, maslinicima, vinogradima i živicama. Jednogodišnja zeljasta biljka je stenomediterranska vrsta (raste isključivo na mediteranskom području). **Žuta lužarka (Sternbergia)** je lukovičasta zeljasta trajnica uspravne stabljike dužine do 30 cm. Zbog ljepote svojih žutih cvjetova i branja gotovo je ugrožena vrsta pa je stoga i strogo zaštićena. Često se nađe u primorskom području, u šumi crnike. Von Sternberg, češki botaničar i utemeljitelj paleobotanike (istraživanje razvoja biljaka u geološkim razdobljima putem biljnih fosila) dao je rodu ime. **Perzijska djetelina** jednogodišnja je vrsta koja raste pokraj puteva i staza, a osjetljiva je vrsta. **Grahorica** je jednogodišnja ili dvogodišnja biljka koja je potencijalno ugrožena kao

Lemprika - *Viburnum tinus*

samonikla vrsta jer raste u zapuštenim maslinicima i vinogradima.

Još je nekoliko zanimljivih vrsta na koje možemo naići prolazeći ovim malim otokom: **kamenjarska grančika** je stanovnik tzv. pionirskih zajednica na karbonatnom tlu koju čine jednogodišnje biljke i sukulente. Takva otvorena staništa često nestaju u procesu prirodne sukcesije jer se već zasjenom

pojavljuje neka druga zajednica. Biljku nalazimo u Europi i sjeverozapadnoj Africi na kamenitim tlima. Iz iste porodice krstašica ili kupusnjača je i **primorska češlika**, jednogodišnja biljka koja može činiti gusti tepih. Ima ugodan miris po medu. Najčešće je bijelih cvjetova. Naziv roda dolazi od grčke riječi *lobularia* što znači malena mahuna (plod češlike). Slično kao i prethodna vr-

Obični dubačac - *Teucrium chamaedrys*

Zanimljivo je da su već stari Grci pečeno korijenje zlatoglavice priređivali kao krumpir ili pak gnječili u pire sa smokvama.

Mladi izdanci ove biljke mogu se također kuhati, dok svježi cvjetovi služe kao dodatak salatama.

sta dolazi na kamenitim tlima, ali i oni-
ma bogatim humusom. **Trnoviti kapar**
može narasti do metra svojom razgra-
natom, visećom ili priliegnutom stabljij-
kom. Ima velike i dekorativne cvjetove
bijele ili ljubičaste boje. Cvjeta od trav-
nja do rujna. Mesnata i sočna boba sa-
drži crvenkaste sjemenke. U Hrvatskoj
najčešće raste u pukotinama stijena i zi-
dova. Zatvoreni cvjetni pupoljci konzer-
viraju se u octu i bogati su vitaminom
C, kiselog su, slanog i gorkastog oku-
sa kao i kaparuni (sirovi plodovi). **Lem-
prika** je zimzeleni grm ili manje stablo
(iako pojam *zimzelen* treba izbjegavati
*jer doslovno podrazumijeva da su takve
biljke zelene samo zimi, ne i ljeti*). Može
narasti do sedam metara visine i imati
krošnju od tri metra. Ima dekorativne
slabo mirisne cvjetove, a cvate od siječ-
nja do lipnja. Vrsta je otporna na vrlo ni-
ske temperature, mraz, sušu i posolicu.

JESTIVE I LJEKOVITE BILJKE

Obični dubačac je vazdazelena biljka
(lišće je zeleno tijekom cijele godine), do
pola je metra visoki polugrm. Ružičasti
ili bijeli cvjetovi su mirisni, a pojavljuju
se od lipnja do kolovoza. Biljka ima an-
tiseptično djelovanje, a koristi se i u na-
rodnoj medicini. U jelima s krumpirom
koristi se kao začim. **Talijanski mačić
ili talijanska gladiola** raste na područ-
ju Euroazije i sjeverne Afrike, ali često i

Žuta lužarka - *Sternbergia lutea*

Postoji jedna velika opasnost za otok Krpanj, uostalom kao i za većinu obalnih područja Jadrana i Mediterana, pa i unutrašnjosti uz obale rijeka koje se ulijevaju u more. Smatra se da će se zbog klimatskih promjena razina mora podići između 9 i 88 cm pa bi se tako ta područja vrlo lako mogla naći pod morskom površinom.

kao korov na poljima ili pustim mjesti-
ma. Bujno cvate klasastim cvatom s ot-
prilike 15 do 16 cvjetova. **Ilirski mačić
ili ilirska gladiola** je srodnik prethod-
ne vrste, biljka kamenjarskih pašnjaka.
Pojavljuje se uz puteve i na zapušte-
nim mjestima. Otrovnost je, ali i ljekovi-
ta biljka. **Žuta zlatoglavica** je zeljasta
trajnica visine do 120 cm. Mnogobroj-
ni su joj listovi gusto zbijeni uzduž sta-
bljike. Cvjetovi su joj žute boje sa ze-
lenom središnjom žilom, a skupljeni su
u cvatove. Cvate od ožujka do svibnja.
Plod je tobolac. Staništa su joj kameniti
obronci priobalnih brda, bušići, makija i
travnjaci; katkada raste na liticama ili uz
poljske puteve. No, treba biti oprezan
pri korištenju ove biljke jer cvjetovi vrlo
brzo dobivaju neugodan miris. **Cjevasti
čeplez** je srodnik prethodne vrste, ra-
ste često uz puteve i staze gdje plijeni
pažnju svojim lijepim cvatom. Jednogo-
dišnja je biljka ili kratko živuća trajnica.
Fini ili tankolistni slak je biljka medite-
ranskih kamenjarskih travnjaka i rubo-
va cesta, puteva i staza, koje uveseljava
u doba cvatnje. **Bijelu metlu** nalazimo
pokraj puteva i staza te uza živice. Traj-
na je grmolika vazdazelena biljka visi-

ne do 60 cm. Cvate od ožujka do svib-
nja. Voli topla, suha, sunčana mjesta ili
u polusjeni. Često raste kao tzv. zeleni
poluparazit na maslini, vinovoj lozi ili
pak crnome grabu ili hrastu, od kojih
korijenom uzima vodu i hranjive tvari.
Kaduljasti čistac raste na kamenitim
tlima, uz puteve i staze. Ova bijelo vu-
nenasta zeljasta trajnica može se naći
i na zapuštenim kultiviranim ili obra-
đenim površinama. **Apulijska orjašica**
kao jednogodišnja zeljasta biljka raste
u zapuštenim maslinicima i vinogradi-
ma te pokraj puteva i staza. Cvate od
svibnja do srpnja malim, bijelim cvjeto-
vima skupljenim u štitaste cvatove. ■

Žuta zlatoglavica - *Asphodeline lutea*

ENG The island of Krpanj belongs to the Šibenik archipelago (a very indented island group of northern Dalmatia). The warm and dry Mediterranean climate prevails. It is generally known that it is the lowest Adriatic island (1.25 m above sea level). It is Dinaric. The island is built of limestone formed in the Senonian, Cretaceous geological period, and its age is some 100 million years. Today Krpanj attracts guests with its rural landscape peace and "pure sea arias". Krpanj has an area of only 0.35 km² and a coastline of 3.6 km. Everyone would think - what can we find in that small area of the plant world, the so-called vascular plants? Krpanj has 430 species in that small area, of which six are endemic and 13 are endangered species!

Višestoljetna kolijevka spužvarstva

Prirodoslovci su spužve uvrštavali u biljke da bi tek 1765. otkrili kako je riječ o životinjama, primijetivši gibanje njihovih bičastih stanica

Tekst: Darko Mihelj, Marijana Pećarević,
Ana Bratoš Cetinić Foto: Donat Petricoli

Spužve ispod površine mora izgledaju kao biljke jer su pričvršćene za podlogu. Riječ je o drevnim najjednostavnijim višestaničnim sjedilačkim životinjama. Izgrađene su od međusobno rahlo spojenih stanica. Razlikuju se izgledom po građi kostura i funkcijama koje obavljaju u organizmu. Nemaju usta ni živčanog sustava. Životni im procesi ovise o strujanju vode kroz tijelo. Posebnu ulogu u prehrani imaju im bičaste stanice *hoanocite* koje mogu treperiti. Spužve žive u kolonijama na različitim morskim dubinama. Za odrastanje im je potrebno oko tri godine. Zanimljivo je da postoji i vrsta spužve koja živi u slatkoj vodi. Osjetljivi su organizmi koji za svoj život trebaju toplo, slano, mirno i jako čisto more – pa ondje gdje bi ih moglo biti, a nema ih – more je zagađeno. Spužve su *filtratorni* organizmi i ovise o struji vode koja prolazi kroz njihovo tijelo, a koja sadržava fine čestice kojima se spužve hrane. Istraživanja su pokazala da je oko 80% organske tvari kojom se spužve hrane submikroskopske veličine, a ostalih 20% hranjivih čestica čine bakterije i drugi manji planktonski organizmi. Spužve se od davnina u različitim oblicima upotrebljavaju u kozmetičke svrhe. Tek u posljednje vrijeme istraživanja su pokazala vrijednost spužava za dobivanje mnogobrojnih bioaktivnih sekundarnih *metabolita* s visokim potencijalom za iskorištavanje u farmaceutske svrhe zahvaljujući svojim protutumorskim, antipiretičkim, antibiotskim i antivirusnim svojstvima. U nekim radovima raspravlja se i o djelovanju na virus HIV. Spužve su, uz to, zanimljive kao mazivo u industriji, rabe se u lončarstvu i slikar-

Spužve imaju jako razvijeno svojstvo regeneracije pa na ozljede reagiraju stvaranjem pupova, a odvojeni dijelovi mogu izrasti u novu spužvu.

stvu te u kućanstvima. Nakon čišćenja i odstranjivanja svih mekših dijelova ostaje kostur smeđe boje, koji se sastoji od finih i elastičnih *spongiolskih* vlakana, po sastavu sličnih *rogovini*. *Spongin* u svom sastavu ima i do 14% joda.

LJEKOVITA SPONGIA OFFICINALIS

Čak šesto godina prije otkrića joda samljevene spužve upotrebljavane su kao lijek protiv guše: jedan gram suhog kostura spužve sadrži u sebi joda koliko i 130 litara morske vode. Otočani s Krapnja uglavnom "love" dalmatinsku spužvu koju zovu *cimoka* ili *slonovo uho*, latinskog naziva *Spongia officinalis*. Jadranska spužva ima tzv. rožnati kostur.

Rasprostranjena je na našem dijelu Jadrana, od Umaga do Pelješca, a šire duž cijelog Sredozemlja. Ova životinja ima veliki značaj u morskim zajednicama jer drugim organizmima služi ili kao dom ili kao skrovište, a neki organizmi mogu i srasti sa spužvom pa tako čine tzv. koraligenske *stijene*. Danas su spužve ugrožene ne samo zbog izlova, nego i zbog bolesti kojima su podložne, a kojima je vjerojatno uzrok zagađenje mora.

ISELJENIČKA POTPORA SPUŽVARSTVU

Spužvarstvo se spominje već u Ilijadi i Odiseji. Razvilo se isprva na egejskim otocima antičke Grčke u drugom tisućljeću prije nove ere. Godine 1704. s grčkog otoka Krete na otok Krapanj došao je Grk fra Antun koji je otočane naučio spužvarstvu. Ubrzo su Krapljani postali najpoznatiji spužvari na Jadranu. Godine 2004. na otoku Krapnju proslavljena je 300. obljetnica bavljenja spužvarstvom. Sezona lova na spužve počinjala je početkom ožujka i travnja i trajala do kraja rujna, a najkvalitetniji primjerci nalaze se na dubinama od 15 do 45 metara. Godine 1893. iz Trsta je na otok došla prva teška ronilačka oprema, a 1896. i druga. Iste godine utemeljena je *Spužvarska zadruga*. Prije Drugoga svjetskog rata pa do ranih 60-ih bilo je petnaest do dvadeset ronilačkih ekipa na Krapnju. Svaka ekipa imala je svoj brod

Pionir umjetnog uzgoja spužvi

Važno mjesto u spužvarstvu zauzima Hvaranin Grgur Bučić, poštanski činovnik prirodoslovnih interesa, najpoznatiji po tome što je prvi u svijetu uspješno razvio metodu umjetnog uzgoja spužava. Napisao je i raspravu u kojoj opisuje nove vrste spužava na Jadranu, a njegov rad bio je poznat u Austriji, Francuskoj, Italiji, Turskoj i Sjedinjenim Američkim Državama pa je iz tih zemalja bio počašćen raznim diplomama. Veliki utjecaj na Bučića imao je sveučilišni profesor zoologije i stručnjak za spužve Austrijanac Oskar Schmidt (1823. - 1886.). On je 1862. godine prvi put iznio zamisao o umjetnom uzgoju spužava, a prve pokuse započeo je u okolici Zlarina već 1863. godine. Poslije je premjestio pokusna uzgajališta u uvala Šibenskog kanala, a zatim u uvalu Sokolica na otoku Hvaru. Za uzgoj su rabljeni drveni sanduci s pomoću kojih su se spužve spuštale u more. Prof. Schmidt vodio je pokuse samo u početku, a 1866. godine predaje ih Grguru Bučiću, koji se toliko osamostalio u radu da je uskoro počeo uvoditi i svoje tehničke inovacije i dalje razvijati uzgojne metode. Početkom 20. stoljeća Bučićevim spoznajama koristili su se uzgajivači spužvi za umivanje na Floridi. (Dulčić)

koji je imao sedam do osam članova, od kojih su dvoje ili troje bili ronionci. Godine 1947. osnovano je poduzeće *Spužvar*, u sklopu kojega je 1953. godine uređena velika rafinerija spužava. Na mjestu stare spužvarske zadruge novcem iseljenika i povratnika izgrađen je hotel *Spongiola*, namijenjen ponajprije ronilačkom turizmu. U Hrvatskoj se spužvarstvom bavi dvadesetak ekipa. Najviše ih je s otoka Krapnja, ali i Brača, Hvara i iz Istre. ■

ENG Ivo Banac (Dubrovnik, 1 March 1947–Zagreb, 30 June 2020) was a historian, writer and politician. He lived in the United States of America for a half century passing on, as a respected professor, his broad learning and experience to many generations of students at leading universities, also leaving an indelible trace among Croatian academics. He taught eastern and southeastern European history at Yale University from 1977 to 2009.

Izložci u muzeju morskih spužvi, Krapanj

Tajne spužvarskog zanata

Milena i Roko Tanfara (41) na Krapnju u prizemlju kuće uredili su muzej spužvi koje se u njihovoj obitelji iz mora vade već generacijama, a središte prostorije krasi ronilačko odijelo iz početka 20. stoljeća

Tekst: **Ana Dasović** Foto: **Obiteljski album**

U moru i s morem, kratko sažima filozofiju života krapanjskih spužvara Milena Tanfara (41), dok s ljubavlju gleda svoga su-pruga Roka Tanfara (41). On i njegov otac Danko (64) dvojica su od preostalih pet aktivnih ronilaca na 'spuge' na otoku Krapnju. I ovo ljeto nekoliko su puta isplovljavali po spužve, a Milena uvijek jednako brine zbog svakog zarona. Krapanjski spužvari, naime, po svoje blago odlaze na tradicionalni način, uz poštivanje morskih dubina i njegovih plodova, onako kako se ovaj jedinstveni posao počeo razvijati još u 19.

stoljeću. Od prvih 16 Krapnjana koji su prošli obuku slavne tvrtke *Galeazzi* iz Trsta koja je na otok donijela prvo ronilačko odijelo i ronilački aparat, lov morskih spužava ušao je doslovce u gene ovdašnjih ljudi. A Roko i Milena odlučili su tu tradiciju svojih starih otgnuti zaboravu i obiteljski posao podići na novu razinu. Tako je lani krajem lipnja otvoren obiteljski muzej i suvenirnica *'Spuga 2'* na Krapnju (Poveznice: <http://www.spuga2.hr/hr>; <https://www.24sata.hr/lifestyle/obitelj-spuzvara-s-krapnja-mi-nismo-ni-htjeli-biti-milijunasi-646589>).

- "Već dugo o tome razmišljamo. Uvijek je bilo nešto važnije, a ove zime smo stali i rekli, ili sad ili nikad" - govori nam Roko dok ulazimo u čarobni svijet krapanjskih spužvara. U prizemlju obiteljske kuće on i Milena potpuno sami uredili su izuzetan prostor u kojem središte prostorije krasi ronilačko odijelo kakve pamtimo iz crno-bijelih snimaka prvih ronilaca.

- "Ovo odijelo koristio je stric od moga oca početkom 20. stoljeća. Kad sam tvrtki *Galeazzi* poslao broj našeg aparata, jer me zanimalo otkada datira, javili su nam kako nisu dosad vidjeli toliko nizak serijski broj, a da odijelo još postoji" - priča nam Roko, koji

nas dočekuje škrtim riječima, no kako uranjamo u svijet spužvarstva, iz njega probija sva ljubav prema ovoj plemenitoj vještini. U ostakljenim okvirima pod drvenim gredama zagledamo izronjene antičke bodeže što su se stoljećima skrivali u jadranskim dubinama, *spuge* nevjerojatnih veličina i oblika, te druge morske tajne koje su Tanfare, ali i drugi Krapljani desetljećima čuvali u svojim domovima.

DAROVİ U MUZEJU

- "Kad su mještani čuli da otvaramo, mnogi su nam donijeli fantastične primjerke i vrijedne uspomene" - smije se Milena. Roko koji radi kao upravitelj stroja na brodovima za dubinsko ronjenje, i ovo ljeto je s ocem na moru i pod morem proveo brojne dane. Ocu je sve teže, ipak su godine tu, ali ne odustaje. Krapnjani kažu kako se *spuge* počinju loviti kad se prvi put na početku ljeta začuju cvrčci.

- "Na *spuge* idemo do listopada. Zimi se ne bi smjele dirati, tada traje proces obnove i razmnožavanja, u veljači *spuge* bacaju ikru" - tumači nam on, dok pojašnjava detalje važne za svaki uron. Nažalost, sa sve boljom opremom, ali i pohlepnom željom za zaradom, na Jadranu po spužve posljednjih godina za-

ranja sve više ronioca koji ne prate i ne poštuju fiziološki razvoj morske spužve, ekologiju mora i ne razmišljaju o zaštiti onoga što im donosi ozbiljnu zaradu. A morska spužva postala je prava vrijednost. U Turskoj je cijena za kilogram spužve već premašila cijenu zlata, ističe Roko. Sirovina se u Hrvatskoj prodaje po 100 eura za kilogram, ali Tanfare odavno ne prodaju sirovinu, već samo obrađene spužve.

OČUVANJE PRIRODNOGA SKLADA

No to je donijelo ogromne probleme. Pohlepni trgovci ronioce pod more šalju i usred zime, vade se spužve bez obzira na veličinu (ne bi se smjele dirati one promjera manjeg od 10 cm), rone sve dublje i nitko ne pazi na očuvanje podmorskih pašnjaka. I stoga se spužve, koje su se u začecima spužvarstva mogle loviti i ostima, na dubini manjoj od 10 metara, sve više povlače na dubine veće od 30 metara.

- "Krapnjani su oduvijek ronili tako da se na istome mjestu spužve vade svaku treću godinu. Ronilo se na donje i gornje Mande (južni i sjeverni Jadran) i uvijek se poštivao dogovor i odluka spužvarskog društva - ako se ove sezone ronilo na donje, iduće ih se ne dira. Ne idemo ni dublje od 40-ak me-

tara" - tumači nam Roko čija se obitelj i danas drži ovih pravila, jer su svjesni koliko je krhka priroda koja im daje život. Od spužvi su živjeli i njegovi pradjedovi, prastrica je i uzelo more. On i brat ronili su s baš tom starome odijelom koje danas u obiteljskom muzeju slikaju turisti. Jedan je brat ronio prije podne, a drugi poslije podne, jer su imali jedno odijelo i aparat. Rokov pradjed je zaronio tog jutra, no odvojila se cijev za zrak i izgubio je život pod morem, ostavivši mladu obitelj za sobom. Da tragedija bude veća, jedini koji mu je tijelo mogao izvući s morskog dna bio je baš njegov brat. Stoga Tanfare itekako znaju koliko je važno biti u skladu s prirodom od koje žive već generacijama. Sam Roko prvi put je na *spuge* s ocem i djedom išao s osam godina, a njegova i Milenina kći i sin (12 i 10) već s maskama polako ulaze u tajne *spugarskog* zanata.

AUTENTIČNI SUVENIR

- "Mi nikad nismo htjeli biti milijunaši. Dosta nam je da možemo pokriti naše životne i obiteljske potrebe" - ističu kratko i jasno Milena i Roko, dok nam otvaraju vreće sa zadnjom berbom. Već prosušene *spuge* izgubile su ono morsko crnilo, no do oblika i boje koji dolazi do korisnika još je dosta posla. I sve to Tanfare rade sami u svojoj kući. Obrada *spugi* je strogo čuvana tajna, govori nam Roko dok gledamo fotografije iz vremena dok je na Krapnju još postojala tvornica za obradu, a spužve su se sušile po ulicama uz more gdje danas

šetaju turisti. A poduzetni Roko i Milena, koji su svojim muzejom pokazali kako se tradicija može osuvremeniti i udahnuti joj novi život bez pohlepe i gramzivosti, planiraju postaviti i svoju rafineriju. Posebno su ponosni i na novu formulu za zacjeljivanje rana, koju su patentirali u suradnji s njemačkom tvrtkom *Lohmann&Rauscher*. Izrada kreme je već u fazi pripreme za tržište. Morske su spužve izuzetno vrijedne i korisne u brojnim područjima, a njihovu blagotvornost za kožu odavno prepoznaje i kozmetička, ali i brojne druge industrije. Koristila ih je čak i NASA. Morske spužve su i ekološnije od umjetnih proizvoda, jer su dugotrajne. Naravno, dok god se poštuje njihova fiziologija i prirodni razvoj, te dok se ne zagađuje more, njezino stanište. No *spuga* je sve ugroženija. Diljem južnog Jadrana njezina staništa gotovo su potpuno nestala, čemu je, smatraju stručnjaci, prvenstveno krivo onečišćavanje mora. I zbog svega toga preostali krapanjski spužvari žele sačuvati svoju tradiciju, čemu će sigurno pridonijeti i Obiteljski muzej i suvenirnica '*Spuga 2*'. ■

ENG Milena and Roko Tanfara (41) have set up a sponge museum on the ground floor of their house on the island of Krapanj. Sponge diving has been a family activity among the Tanfara's for generations and the prime exhibit is an early twentieth century diving suit. This small family operated museum of sponge diving has proven an innovative tourism industry product. The Tanfara family is particularly delighted with a new formula for wound healing using sea sponges that they have patented in collaboration with the German firm Lohmann&Rauscher.

Prva hrvatska tiskana pjesmarica s Krapnja

Pronicljivi maestro Miho Demović identificirao je notni eksponat na Krapnju, omogućivši tako da se taj dragulj iz hrvatske glazbene prošlosti prezentira kao prvoklasan spomenik naše kulture

Tekst: **Vesna Kukavica**

Na otoku Krapnju u knjižnici Franjevačkoga samostana Svetoga Križa, gdje se čuva oko 15.000 vrijednih knjiga među kojima su čak 23 inkunabule, maestro i vodeći hrvatski glazbeni arheolog don Miho Demović otkrio je prije 22 godine za hrvatsku glazbenu kulturu iznimno vrijedan primjerak crkvene pjesmarice na hrvatskome jeziku, datiranu na vremenskoj okomici od skoro četiri stoljeća. Riječ je o trećem primjerku pjesmarice 'Pisni' isusovca Atanazija Jurjevića iz 1635. godine, najstarije knjige nota s pjesmama na našem jeziku. Maestro Demović, boraveći u Šibeniku kao predavač na *Ljetnoj orguljaškoj školi*, posjetio je franjevece na Krapnju i u tamošnjoj knjižnici uočio Jurjevićeve 'Pisni' te utvrdio njihovo pravo podrijetlo. Pjesmarica, starija cijelo jedno stoljeće

nego što se pretpostavljalo, donosi glazbene zapise važne za proučavanje muzike i pjesništva hrvatskoga baroka. Dva dosad poznata nepotpuna primjerkura Jurjevićeve pjesmarice čuvana su u Zagrebu: jedan u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici (NSK), a drugi u Metropolitani. Zahvaljujući svome muzikološkom otkriću, desetak godina kasnije (2012.) maestro Miho Demović objavljuje kritičko izdanje *Prve tiskane hrvatske crkvene pjesmarice 'Pisni' Atanazija Jurjevića iz 1635. godine*.

NOSAČ ZVUKA PRVE PJESMARICE

Bibliofilsko izdanje sadrži tako transliteraciju teksta, harmonizaciju napjeva, raspravu, faksimil (izrađen po primjerku Metropolitane, Zagreb, M. R. 29562) i nosač zvuka s 12 skladbi: A. Jurjević: 'Pisni', u izvedbi Dječjega pjevačkog kvinteta *Horvat* u pratnji Tina Mršića. Pjesmarica Atanazija Jurjevića je tiskarski dragulj. U kompletu nije sačuvan ni je-

dan primjerak. Prvi, primjerak koji se nalazi u NSK, ima sačuvano samo 20 prvih stranica, a drugi otisak pohranjen u Metropolitanskoj knjižnici nema 29. i 30. stranicu. Cjelovitom primjerku koji je otkriven na Krapnju, pak, nedostajala je samo naslovna stranica te je bio izložen u samostanskoj knjižnici i to kao franjevačka pjesmarica 18. stoljeća. Pronicljivi maestro Miho Demović identificirao je eksponat i time omogućio da se ta rijetkost iz naše glazbene prošlosti kompletira iz ovih triju spomenutih primjerkura. Kako je riječ o vrlo važnom spomeniku hrvatske kulture, Udruga hrvatskih himnologa *Pavao Štoos* odlučila je izdati pjesmaričin reprint uz muzikološku studiju dr. sc. Mihe Demovića te transliteraciju teksta i obradu napjeva za suvremeno izvođenje.

Atanazije Jurjević, jedan od prvih baroknih skladatelja, diplomat i prevoditelj, rođen je u Kaštel Sućurcu davne 1590. Suvremenik je dalmatinskih glazbenika Ivana Lukačića, Tomasa Cecchinija, Marcantonija Romana i Jurja Albertija - koji se školovao u Splitu. Od 1607. do 1609. bio je primljen kao asistent pri upravi *Marijina bratstva* u ljubljanskome isuso-

Dr. sc. Miho Demović: "Prva tiskana hrvatska crkvena pjesmarica 'Pisni' Atanazija Jurjevića iz 1635. godine" uz nosač zvuka

vačkom kolegiju, gdje je dobio prvu temeljnu glazbenu naobrazbu. Sljedeće dvije godine do 1611. usavršava se na isusovačkom sveučilištu u Grazu, u slavnome *Ferdinandumu*, gdje su se obrazovali i drugi našijenci poput Vinka Jelića i Jurja Križanića. Nakon studija uživao je povjerenje na habsburškome dvoru pa je zbog poznavanja slavenskih jezika postao savjetnik u službi Ferdinanda II. Kao stručnjak za istočna pitanja obavljao je diplomatske zadatke u zapadnim i južnim slavenskim zemljama, putuju-

ći od Poljske do Slavonije i Bosne. Godine 1629. Ferdinand II. nagradio ga je imanjem Švarča kraj Karlovca. Posljednje desetljeće proživio je uglavnom u Zagrebu, posjećujući Rijeku, dok su ga službeni poslovi odvodili u Graz i Beč. Umro je oko 1640. godine. ■

***Napomena - *Errata corrige*: U časopisu *Matica* broj 5 (2020.) na stranicama 40. i 41. autor teksta "Mljet - gdje je sve savršenije od ljudskog umijeća" je Antun Tonko Vojvoda. Ispričavamo se! Uredništvo

ENG *Priest and music researcher Miho Demović found the first known Croatian language songbook in the library of the Franciscan monastery of the Holy Cross of the island of Krapanj. The collection of compositions (with the abbreviated title Pisni) was compiled in 1635 by baroque period composer and Jesuit priest Atanazije Jurjević. The Pavao Štoos Association has published a reprint of the songbook that includes an appended musicological study penned by Demović, a transliteration of the text with notation, and adaptations for contemporary performance.*

Jezični podsjetnik

Kukuljevićeve putopisne bilješke o Krapnju

Zabilježena Kukuljevićeva zapažanja podsjećaju nas koliko su važni takovi zapisi s putovanja koji trajno čuvaju spomen na djelić života u pojedinom kraju u određenom vremenskom odsječku. Oni su dragocjen izvor podataka za različita interdisciplinarna istraživanja.

Iz današnje je perspektive teško zamisliti hrvatski kulturni život u središnjim četirima desetljećima 19. stoljeća bez svestrane kulturne, a dijelom i političke djelatnosti Ivana Kukuljevića Sakcinskoga. U duhu hrvatskih preporodnih gibanja Kukuljević je također putovao i istraživao diljem hrvatskih područja. Tako je putujući Dalmacijom među inim posjetio i otočić Krapanj. Kukuljević je svoje *Putne uspomene* počeo objavljivati 1870. u tjedniku *Hrvatski sokol*.

Prvi nastavak objavio je već u 1. broju I. godišta toga tjednika, koji je tiskan 5. siječnja 1870. pod uredništvom književnika Dimitrije Demetra. Od 14. broja urednikom toga tjednika postaje Ivan Filipović, a odlomak Kukuljevićeva putopisa u kojem taj autor piše o svom posjetu Krapnju objavljen je u broju 19. koji je tiskan 11. svibnja 1870. Kukuljević opisuje Krapljane kao vrsne ribare i spužvare po čemu su i danas poznati: "Po moru sretnemo više ladjica s ribari krapljanskimi, lovećemi po čistom moru ribe. (...) Čuo sam, da Krapnjani u toj okolici najviše barkâ imadu. Zajedno sa Zlarinci love u moru sponge i koralje, koje voze do Trsta i po svem jadranskom primorju", piše Kukuljević.

Budući da su ga na njegovu putovanju ipak najviše zanimali pisani spomenici, rukopisi, inkunabule i starija tiskana građa, razumljivo je da je na Krapnju ipak najviše želio posjetiti knjižnicu tamošnjega franjevačkoga samostana. Našao ju je u prilično lošem stanju jer je onodobnim fratrma služila i kao smočnica, a knjige, pa i inkunabule, bile su prepuštene

Piše: Sanja Vulić

propadanju. O tom autor vrlo živopisno svjedoči u idućem odlomku svojega putopisa: "Ja probavih dvie ure u knjižnici, dok moji drugovi razgledavahu mjesto, bašču, liepi gaj. Knjige u toj knjižnici stoje istinabog poredane u polica, ali po običaju dalmatinskih samostana pomanjih mjesta, sahranjeno je tu i svakojako hranivo, bob i krumpir, suve smokve, šljive i ostalo voće, brašno itd. Česa ima najviše, to su crvi, koji se s prašinom tako ukotiše u knjige, da jih skoro ima podobru zbirku. Našo sam tu mnogo riedkih inkunabula,

ima nješto i hrvatskih knjiga, od glagolskih ništa." Izostanak glagoljičkih knjiga nije začudan ima li se na umu da se na prostoru današnje franjevačke svetojeronimske provincije, kojoj pripada i krapanjski samostan, načelno nije njegovalo glagoljštvo. Unatoč Kukuljevićevu kritičkomu osvrtu na stanje krapljanske knjižnice, naš je putopisac ipak nastojao istaknuti sve vrijedno što je vidio za svoga kratkoga posjeta franjevačkomu samostanu na Krapnju, također i značajne događaje iz otočke povijesti: "Samostanska crkva neima ništa znamenita, osim jedno zvono od g. 1550." U blagovaonici, ili kako piše Kukuljević "trpezariji čuva se liepa slika posljednje večere od Franje Santacroe. Samostan ovaj utemelji Toma Jurić, Šibenčanin, g. 1436., svršen je g. 1446., a crkva posvećena g. 1523, kako natpis na pjevališću svjedoči. (...) Samostan ovaj otok bijaše g. 1646. obsjedan od Turaki, kojom prilikom branio je šanceve fratarski gvardijan Petar Mesalinić sa sabljom i krstom u ruci, predvođeci svoj puk." ■

Hrvatski umjetnici u Papinskom hrvatskom zavodu svetog Jeronima u Rimu

Tijekom stoljeća razni hrvatski umjetnici boravili su u Rimu gdje su živjeli, radili i ostavili besmrtna djela. Papinski hrvatski zavod i crkva sv. Jeronima prava su riznica dragocjenih radova naših slikara i kipara. Povijest crkve predstavlja svjedočanstvo o prisutnosti Hrvata u Rimu od VII. st.

Tekst: **Svjetlana Lipanović**

Raznim prigodnim manifestacijama ove godine obilježava se 1600. obljetnica od smrti sv. Jeronima. Veliki papa Siksto V., hrvatskoga podrijetla, graditelj je današnje crkve koja je završena 1589. Radovi oko oslikavanja same crkve trajali su sve do XIX. stoljeća. Nova zgrada Zavoda sagrađena je od 1938. do 1939. Tadašnji rektor Juraj Mađerac pozvao je kipara Ivana Meštrovića i slikara Jozu Kljakovića da ukrase zgradu Zavoda. Rezultat Meštrovićeva rada, koji je često navraćao u Rim sve do Drugoga svjetskog rata, dojmjliva je "Pietà" čiji je gipsani odljev na ulazu u Zavod, dok je brončani u vatikanskoj Galeriji suvremene umjetnosti. Posjetiteljima Papinskoga hrvatskog zavoda svetog Jeronima privlače pažnju na ulazu likovi sv. Jeronima i pape Siksta V., vidljivi na dva impozantna bareljefa koje je Meštrović isklesao u travertinskom kamenu. U istom Zavodu se čuva i poprsje pape Pija XII., nacrt za reljef Gospe posrednice svih milosti te nekoliko vlastoručnih pisama jednog od najvećih hrvatskih kipara.

Za Jozu Kljakovića, koji je dugo godina imao atelje i stan u Zavodu, sakralna umjetnost bila je jedan od neiscrpnih izvora inspiracije. Slikar je tražio svoj

Ivan Meštrović, *Sveti Jeronim*

osebujni izraz i u djelima nadahnutim nacionalnim junačkim pjesmama i legendama. Za petogodišnjeg boravaka u Rimu tijekom Drugoga svjetskog rata i nakon povratka 1956. slikar je realizirao niz mozaika i freski za Zavod sv. Jeronima. Iako teško vidljivi jer se nalaze na pročelju same zgrade, posebno su lijepi mozaici na kojima Kljaković prikazuje hrvatsku povijest: zavjet Hrvata iz VII. st. da neće voditi osvajačke ratove dok se na drugima uočava Zvonimir pri krunidbi 1070. u Solinu za kralja Hr-

vatske i Dalmacije te prizor krštenja kneza Borne ili Porge, koji je najavio obraćenje Hrvata na kršćanstvo. Ova zadnja dva mozaika završena su tek 1961. nakon povratka Kljakovića u Rim. Osim mozaika još desetak Kljakovićevih djela ukrašavaju prostrane dvorane Zavoda, dok se u arhivi čuvaju njegova pisma.

Tijekom Drugoga svjetskog rata u Zavodu su boravili kipari Josip Turkalj i Augustin Filipović, čiji su radovi dio bogate zbirke. U sakristiji crkve veliko platno "Raspeti Krist s hrvatskim svecima i blaženicima", dubrovačkoga slikara Ive Dulčića iz 1969., impresionira karakterističnim stilom i živim bojama. Ispod križa su hrvatski blaženici, sv. Jeronim pokraj koga leži lav, često prisutan uz sveca na slikama. Dulčić je bio jedan od rijetkih slikara koji se nakon Drugoga svjetskog rata posvetio i sakralnoj umjetnosti. U početku kritiziran i neshvaćen radi neuobičajenog načina slikanja sakralnih motiva, s vremenom je priznat kao jedan od naših najvećih suvremenih umjetnika.

U ovome kratkom pregledu vidljiva je nedovoljno poznata prisutnost hrvatskih umjetnika u 'vječnome gradu', u kojem su boravili i Juraj Julije Klović, Mato Celestin Medović te Emanuel Vidović. ■

ENG Many Croatian artists have lived, worked and left immortal works in Rome. The Pontifical Croatian College of St Jerome and the St Jerome church are a veritable treasury of the precious works of our painters and sculptors.

Posveta slavnome hrvatskom filologu iz Engleske

Devedeset i peta je obljetnica rođenja Riječanina s polustoljetnom francuskom i britanskom adresom Branka Franolića, koji je zadužio filologiju – osobito jezikoslovnu kroatistiku u frankofonom i anglofonom svijetu te hrvatsku bibliografiju u inozemstvu

Tekst: **Vice Šunjić** Foto: **Arhiva HMI-ja**

Branko Franolić, jezikoslovac, poliglot i bibliograf, rođio se 2. srpnja 1925. u Rijeci. Nakon završene osnovne škole uspješno je maturirao 1944. godine na Drugoj klasičnoj gimnaziji u Zagrebu. U istom gradu upisuje studij engleskoga, francuskoga i talijanskoga jezika te južnoslavenskih književnosti na Filozofskome fakultetu. Kao stipendist studij je nastavio 1952. u Velikoj Britaniji na Harlech Collegeu u Walesu, a zatim na Sveučilištu u Cambridgeu. Već 1953. odlazi na visoko učilište *Slobodne Europe* u Strasbourgu gdje je 1957. godine diplomirao anglistiku i amerikanistiku. Daljnje poslijediplomsko školovanje nastavio je na poslijediplomskoj školi *École pratique des hautes études* pri pariškoj

Filolog, poliglot i bibliograf
Branko Franolić (Rijeka, 2. VII.
1925. – London, 11. I. 2011.)

Sorbonni studijem francuske i opće lingvistike. Uspješno je doktorirao 1977. godine obranivši disertaciju s naslovom "Les mots d'emprunt français en croate" (*Francuske riječi u hrvatskom jeziku*). Radni vijek otpočeo je još 1958. radeći kao profesor engleskoga i francuskoga jezika na raznim državnim školama u Francuskoj (*Lycée Rotrou* u Dreuxu 1958. - 1959.; *Lycée Cassini* /Clermont de l'Oise/ 1959. - 1960., 1960. - 1974. u *Lycée Arago*, Colbert i *Charlemagne* u Parizu.), te gotovo šesnaest godina na uglednome Sveučilištu *René Descartes*, Sorbonne.

NAKON SORBONNE BEVERLEY COLLEGE

Godine 1974. Franolić odlazi u Englesku, gdje se zapošljava kao profesor francuskoga jezika i književnosti na Beverley Collegeu (New Malden - Surrey). Od 1990. godine profesor je hrvatskoga jezika i francuske lingvistike na Atkinson Collegeu na Sveučilištu York u Torontu u Kanadi. U samostalnoj Republici Hrvatskoj 1994. godine postao je dopisni član Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Branko Franolić preminuo je u Londonu 11. siječnja 2011. godine. Tri su glavna ogranka Franolićeva znanstvenoga rada. Početno i relativno dugo razdoblje svoje znanstvene karijere posvetio je Franolić istraživanju riječi i oblika francuskoga podrijetla u hrvatskome jeziku. To je prvi i ujedno plodniji ogranak njegova stvaranja. Fonološko, morfološko i sintaktičko prilagođavanje riječi i oblika francuskoga podrijetla u hrvatskome jeziku urodilo je doktorskom disertacijom na temu "Les mots d'emprunt français en croate" (*Francuske riječi u hrvatskom jeziku*). Disertacija je odmah nakon što je objavljena (1977.)

Sveučilište René Descartes, Sorbonne, Pariz, Francuska

Dr. sc. Branko Franolić predavao je na najuglednijim europskim i američkim sveučilištima

popraćena nizom recenzija u poznatim inozemnim lingvističkim časopisima. Stalno se Franolić vraćao pojedinim dijelovima disertacije, nadopunjavao ih i proširivao te objavljivao kao samostalne znanstvene članke u uglednim inozemnim lingvističkim časopisima s kojim je surađivao: *Lingua* (Amsterdam), *Linguistics* (The Hague), *Die Welt der Slawen* (München), *Annali dell'Istituto universitario orientale* (Napulj).

FRANCUSKO-HRVATSKE VEZE

U ovaj ogranak znanstvenoga rada ubraja se i knjiga *L'influence de langue française en Croatie - d'après les mots empruntés - Aspect socio-historique* (*Utjecaj francuskoga jezika u Hrvatskoj: francuske posuđenice u hrvatskom - društveno-povijesni aspekti*), (*Nouvelles Editions Latines*, Pariz 1975.), gdje nam autor daje jednu široku sociokulturnu poveznicu između Hrvatske i Francuske od osmoga stoljeća pa sve do najnovijih vremena. Na više od stotinu stranica temeljito su označene povijesne, kulturne, jezične, obrazovne i turističke veze ovih dviju zemalja. Drugi ogranak njegova znanstvenoga rada zaokupljen je pitanjima povijesti hrvatskoga jezika. Već je 1972. godine u Parizu objavio male-

nu knjižicu velike važnosti za afirmaciju hrvatskoga jezika u inozemstvu *La langue littéraire croate - Aperçu historique* (*Hrvatski književni jezik - povijesni pregled*), (*Colloquia Parisiensia 1, Nouvelles Editions Latines*, Pariz, 1972.), koja samo tri godine nakon francuskoga izdanja izlazi i na švedskome jeziku pod naslovom *Det kroatiska litterära språket: en historisk översikt* (Lund, 1975.), a 1980. godine i u engleskoj inačici *A short history of literary Croatian* (*Kratka povijest hrvatskoga književnog jezika*), (Pariz, 1980.), da bi se već 1984. pojavila u proširenom izdanju pod naslovom *An historical survey of literary Croatian* (*Povijesni pregled hrvatskoga književnog jezika*), Pariz, 1984.

JEZIKOSLOVNA KROATISTIKA

U najnovije vrijeme objavljena je knjiga *A Historical Outline of Literary Croatian/ The Glagolitic Heritage of Croatian Culture* (Erasmus Publisher; London: *Croatian Students and Young Professionals Network*, 2008.), koja nudi čitatelju sveobuhvatan pregled svih dosadašnjih spomenutih izdanja, gotovo dva stoljeća filoloških istraživanja sa svim političkim i društvenim smjernicama koje su dovele do standardizacije hrvatskoga književnog jezika. Kao radove koji se bave poviješću hrvatskoga jezika ovdje treba spomenuti dvije sociolingvističke studije: *Language policy in Yugoslavia with special reference to Croatian* (*Je-*

zična pravila u Jugoslaviji, s posebnim osvrtom na hrvatski jezik, Pariz, 1988.) te poglavlje u enciklopediji *Language reform: history and future* (ur. I. Fodor i C. Hagège; sv. 2, Hamburg) 1983. godine - "The development of literary Croatian and Serbian" (*Razvoj hrvatskog i srpskog književnog jezika*).

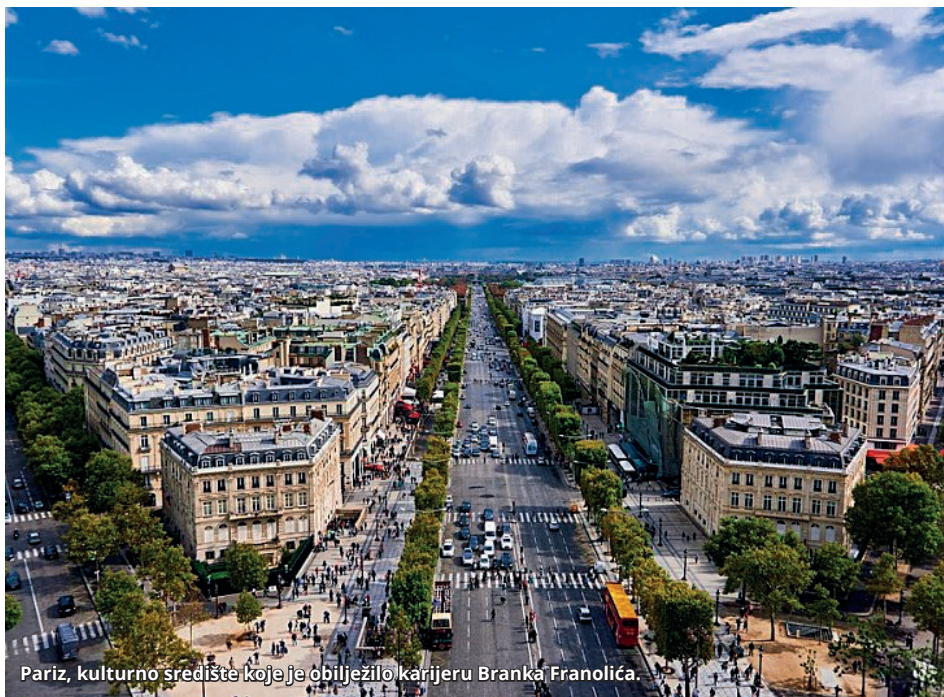
BIBLIOGRAFIJA I BIBLIOFIL

U trećem ogranaku svoga znanstvenog rada Franolić piše radove na području bibliografije. Živeći i radeći u inozemstvu na visokim učilištima i školama po Francuskoj i Engleskoj, ubrzo je shvatio da nedostaje cjelovitih bibliografija, bibliografskih priručnika vezanih uz hrvatski jezik i književnost. Kako bi umanjio kroatistički bibliografski deficit, u inozemstvu 1985. godine u Parizu izlazi prvi pokušaj kronološkoga pregleda hrvatskih rječnika tijekom povijesti pod nazivom *A bibliography of Croatian dictionaries* (*Bibliografija hrvatskih rječnika*). Početkom devedesetih godina autor donosi niz djela o hrvatskim knjigama u Britanskoj knjižnici, svezak *Croatian glagolitic printed texts in the British Library General Catalogue* (1994.), zatim *Books on Croatia and Croats recorded in the British Library General Catalogue* (u tri sveska: 1996., 1999. i 2000. godine) kao retrospektivnu knjigu bibliografije hrvatskih pisaca i onih autora čija se djela odnose na Hrvatsku i

The British Library, London - bibliografije inozemne Croatice u najvećoj znanstvenoj knjižnici svijeta sastavio je dr. sc. Branko Franolić

Hrvate u razdoblju od XVI. stoljeća do naših vremena; zatim *Works of Croatian Latinists recorded in the British Library General Catalogue*, djelo objavljeno 1997. te u proširenom izdanju 1998. godine, u kojem donosi preko dvjesto naslova u dvjesto i pedeset izdanja šezdeset i devet hrvatskih latinista u vremenu od XII. do XX. stoljeća. Kao kruna ukupnoga Franolićeva bibliografskoga stvaranja može se izdvojiti svojevrsna metabibliografija (bibliografija bibliografijâ) *A survey of Croatian bibliographies 1960. - 2003.*, objavljena 2004. godine. Uz opći povijesni uvod i posebne tematski odijeljene bibliografije, npr.: *Hrvatske publikacije u inozemstvu*, *Bibliografije pojedinih časopisa*, *Bibliografije emigrantske literature*, *Bibliografije nakladničkih kuća* itd., Franolić se očituje i kratkim osvrtom na povijest te bibliografske vrste u Hrvatskoj.

ZASLUGE

Kako bi međunarodnu javnost bolje upoznao sa zaslužnim Hrvatima koji su obogatili kulturno i znanstveno naslijeđe svijeta, sastavio je Franolić dvije monografije. Prva, koja govori o Filipu Vezdinu, začetniku europske indologije, tiskana je u dva izdanja, od kojih je prvo pod naslovom *Filip Vezdin's contribution to Indic studies at the turn of the 18th century in Europe* objavljeno u Londonu 1991. godine, a drugo pod

naslovom *Paolino di San Bartolomeo, pioniere dell'indologia nell'Europa di fine settecento u Velletriju* 2005. godine. Druga je monografija o slavnome matematičaru, astronomu i fizičaru Ruđeru Boškoviću, naslovljena *Bošković in Great Britain* (New York, 2002. godine). Kako je veći dio životnoga vijeka proveo u inozemstvu, hrvatskoj javnosti njegovi radovi postaju dostupni tek nakon 1990. godine, odnosno nakon političko-društvenih promjena koje su se dogodile u

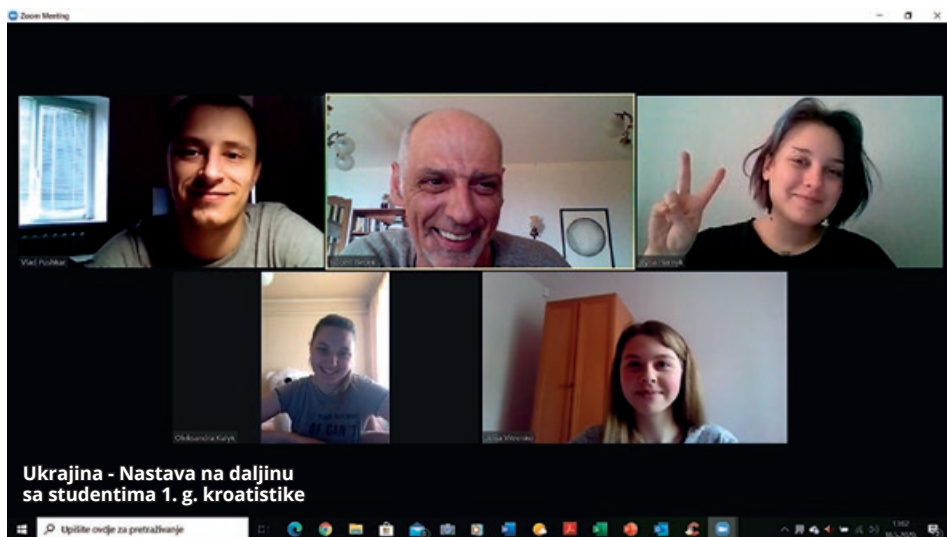
Republici Hrvatskoj. Samo nekoliko knjiga tiskao je u Hrvatskoj, a javljao se još i u časopisima, u *Suvremenoj lingvistici* (Zagreb, 1996.), *Raspravama Instituta za jezik i jezikoslovlje* (Zagreb 1997./98., 2000.), većinom pišući o problematici leksičkoga posuđivanja iz francuskoga jezika, te u časopisu *Riječ* (Rijeka, 2006.), u kojem je objavio studiju o Filipu Vezdinu. Najveća je Franolićeva zasluga to što je svojim pisanim radovima koji su nastajali na uglednim europskim jezicima kontinuirano pokušavao, a u velikoj mjeri u tome i uspijeva, rasvijetliti problematiku jezikoslovne kroatistike u inozemnim slavističkim krugovima te ih zajedno s cjelokupnom javnošću upoznati s hrvatskom jezičnom baštinom i poviješću u teškim vremenima unitarističke jezične politike u Jugoslaviji. ■

ENG This year marks the ninety-fifth anniversary of the birth of eminent linguist Branko Franolić (Rijeka, July 2nd 1925–London, January 11th 2011). His contribution to philology and, in particular, to Croatian linguistics, is incalculable. Franolić earned his doctorate at the Paris-Sorbonne University, where he later taught before continuing his career as a university professor in England and Canada. He was an active promoter of our language and culture among anglophones and francophones alike. He was a member of the Croatian Academy of Sciences and Arts and has been decorated in Croatia for his contribution to the affirmation of our language abroad.

Jezik je živa i neukrotiva beštija

Robert Bebek rođen 1968. u Rijeci, gdje je diplomirao hrvatski jezik i književnost. Radio je kao urednik, bibliotekar, književni kritičar, prevoditelj, a od 2004. kao lektor na stranim sveučilištima. U nas poznat i kao pjesnik, posljednjih godina živi i radi u Kijevu (Ukrajina). Zbog pandemije predzadnjim se letom vratio u Veprinac (iznad Rijeke) gdje svakodnevno iz svog doma drži studentima *online* predavanja

Tekst i foto: Marin Aničić, privatni album
Izvor: portal Lanterna

U biografiji piše da radiš kao lektor hrvatskog jezika na stranim sveučilištima ustanovama. Što je ustvari tvoj posao?

- Radim posao lektora-asistenta na inozemnim slavistikama i sveučilištima, ondje gdje je to bilateralnim sporazumima uređeno i gdje postoje želja, tradicija, namjera i interes matičnih sveučilišta, filoloških fakulteta i instituta i slavističkih katedri. Tamo gdje domicilni eksperti svojim predanim znanstvenim i pedagoškim radom u suradnji s motiviranim studentima čiji je životni i profesionalni odabir struka filologije, slavistiku održavaju živom. U studenata koji danas odabiru hrvatski ili bilo koji drugi "mali" slavenski jezik, motiviranost i volja za učenjem nisu upitni. Sam posao su-

ludo je bogat, zahtjevan i raznovrstan.

Od povijesti hrvatskoga jezika do suvremene književnosti, stilistike i frazeologije, nekako najvažniji u tome čine mi se kontinuitet i povezivanje. Kontinuitet, u smislu jasne predodžbe o tome da lektorat niti počinje, niti završava s tobom, kao privremenim bićem predaje jezika i znanja, već da su mnogi prije tebe put utrljali i da će ga oni koji dođu nastaviti granati. Povezivanje kao umrežavanje studenata, kolega, znalaca i svih pasioniranih ljudi koji s vremenom očvršću interdisciplinarni raster kroatističkih sadržaja ne samo lingvistike, već i translatoloških, etnoloških, literarnih i inih pitanja i tema.

Slično je i s radom u nastavi; kad postaneš svjestan da nikad ne možeš znati dovoljno svega o svemu, da uvijek postoje odgovori, iako oni ponekad nisu instantne naravi. Jezik je živa, složena

i neprekidno evoluirajuća, neukrotiva beštija, ako si uz to vazda gladan novih znanja, uvida i pitanja, ne možeš ne zadovoljeti i ne priviknuti se na takav posao i kruh. Jezik bismo bili naučili, na jedan ili na drugi način. Optimalno je koristiti se onime što ti je dostupno, jednom je to knjiga, drugi put mreža, treći put misao, inspiracija, digresija.

Početkom nultih godina, na prijelazu devedesetih u novo tisućljeće, nezamislivo je bilo u studentskome seminarskom ili diplomskom radu kao bibliografski izvor navesti podatak s wikipedije. Internet je bio resor vrlo ograničenih i ne svima dostupnih dostiga i moći. Ne kažem da je papirnata knjiga svetinja, ali kad sam prije petnaest

Optimizam je danas zahuktala parnjača klišeja koja serijski štanca bezglasne i sretne idiote!

stak godina na lektorat sa sobom nosio i desetak kila knjiga bih li u to vrijeme mogao, zajedno sa studentima i kolegama, dobar dio semestra odraditi nastavom na daljinu? Bismo li se bili mogli tada, u istom satu i u istom danu, jedni od drugih udaljeni 2.000 fizičkih kilometara, koristiti digitalnim bazama podataka, e-bibliotekama, filmovima, muzikom i nepreglednim inim didaktičnim sadržajima na mreži?

Puno putuješ zbog posla. U kojim si zemljama radio kao lektor?

- Radio sam u pet zemalja, iscrtao čudnu geometriju kretanja u ovih petnaestak godina, počevši od 2004. Kad pogledaš na mapi, a mape su neporočne/ ta je linija nekakav polukrug ili elipsa. Od sjevera Europe i litavskog Baltika preko zapadne Ukrajine, juga Poljske, susjedne Mađarske, egzotičnog Portugala i na koncu, još jednom, Ukrajine. U svakoj od zemalja presvučeš svoju zmijsku košuljicu, dobiješ nove adrese, navike, isprave i hodograme. Učiš i usvajáš nove jezike i kalemiš na sebe nove identitete. S vremenom se oni nakupe i sav taj bezdan jezika i ljudi postane ti dom. U svakome od gradova počinješ na nove načine povezivati i velike

Ukrajina - Katedra slavistike Instituta filologije
Nacionalnog sveučilišta Taras Ševčenko u Kijevu

Nema ničeg ljepšeg od toga kada nakon deset, petnaest godina doznaš da se netko od nekadašnjih studenata zaposlio u fahu, da prevodi suvremene hrvatske pisce na svoj materinski jezik, da radi u diplomaciji. Biti u svakodnevnom živom međujezičnom i personalnom kontaktu s onim što je studirao, da je zaposlen u turizmu, da češće od tebe zbog posla posjećuje Hrvatsku, da mladi ljudi nekoć njima samima apstraktne i daleke pojmove i odnose pretvaraju u vlastite životne i profesionalne odabire.

Veprinač iznad Rijeke

igre povijesti i male, usputne, zalutale usude i njihove tople, ljudske priče. U jednome ti gradu osoba od povjerenja postane posrnuli amaterski boksač, u drugome je tvoj najbolji prijatelj domar i pisac radijskih reklama, u trećemu žena s kojom na prvome susretu nisi znao progovoriti niti jednu jedinu riječ na bilo kojem suvislom jeziku. Bogatiji si, potpuniji, možda i brutalniji, iz dana u dan urastaš i otimaš se istodobno, i negdje duboko u sebi znaš da tomu nema kraja.

U nekim se sredinama osjetiš prihvaćenim od prvoga dana, u nekim i uz sav svoj trud ostaneš do zadnjeg dana sjena, stranac, nevjernik. Ono što je nekad izgledalo kao privremeno, postane trajno, i obratno. Koferi i vrijednosni bagaži s kojima si otišao i za koje si mislio da će potrajati do vijeka pokazuju se tijesnima i lako se potroše. Za takve nam preoblike i ne trebaju putovanja,

Litva. Marulićevi dani u Vilniusu, kolege i studenti slavistike i kroatistike

Puno se toga promijenilo. Slavistika više nije kumir kao u željezno doba istočnoeuropskog komunizma. A još je manje nova žila, poveznica otpora i objedinjujuća atrakcija, kao što je to bila u drugoj polovici devetnaestoga stoljeća. Rekao bih da se danas slavistikom bave mahom stručnjaci i zaljubljenici, sve je manje, hvala Bogu, plaćenika, ideologa i propagandista.

dovoljni su i odrastanje i život na jednome mjestu.

U Rijeci si poznat kao pjesnik. Kakav je danas tvoj odnos s Rijekom kao gradom u kojem si završio svoje školovanje, u kojem si sazrijevao?

- Rijeka su sekunda ili dvije pogleda u nevjerici iz busa u odlasku, prije nego što iz vidokruga nestanu rafinerija i plava boja mora. Poslije okreneš glavu u smjeru putovanja, tako je sigurnije i principijelnije. Rijeka je i jedno od dvaju mjesta u kojima sam odrastao. Dakle, gust tepih sjećanja, nekoliko prijatelja i pregršt poznanika kojima konfekcijski brojevi nikad nisu bili od presudne važnosti. U međuvremenu sam živio i živim u pet-šest drugih gradova i zemalja. I svaki je od njih još jedna rijeka sa svim svojim pritocima, ponorima, ušćima i zaboravima. Ne bih više mogao izdvo-

jiti niti Rijeku, niti ostale 'rijeke', sva su ta mjesta podjednako živa i povezana na nesigurnoj mapi puta i tijela.

Je li za tebe pisanje vokacija ili potreba? Pišeš li često?

- Prije svega, budnost. Nakon toga zanat, postupak, navika. Intimni ritual oslobođen bilo kakve mistike ili kakve "više", predstavljajučke funkcije. Nešto poput redovitog provjetravanja utrobe i doma. Kao kad se nakon višemjesečne odsutnosti vratiš u svoju nastambu i prvo što učiniš je to da otvoriš sva vrata i prozore. Provjetriš i prostrujiš ono što je unutra i ono što izvana sa svih strana nadire. Zamijeniš im mjesta pa nek se sami dalje snalaze. Ti su tu tek da ih primijetiš ili ignoriraš, ponekad i imenuješ. Bude tu i pasivnijih prevrata i poza, naravno, kao i u svakom drugom intimnijem odnosu."

Iza tebe je sedam objavljenih zbirki pjesama. Prve dvije "Lampa u zoru" i "Oblaci praznine" su zbirke haiku pjesama. Što je to tako univerzalno u haiku poeziji da je prisutna u cijelom svijetu pa i gotovo na svim jezicima?

- Retrospektivno, jer prošlo je petnaestak godina otkako sam izišao iz haikua, za mene haiku danas predstavlja metodu. Ne više i svjetonazor. Vjerojatno mi je tada u svoj našoj europskoj tranzicijskoj jami postmoderne, zabljesnuo kao egzotičan spas i iskra cjeline. On je vještina koja se uči. I zavodljiv je i moćan, kao rijetko koji drugi poetski postupak ili manira, ali s vremenom se intenzitet potroši. Nije, međutim, taj privremeni, ali sretni brak s haiku poezijom, u mene bio samo tehničke, papirnate naravi. Poklopili su se i senzibiliteti. No, trebalo je i stati, prije nego što se ljubav pretvori u repetitivnost i okoštalost i postane duh.

Znamo uglavnom za velike pjesnike iz lektire. Kako nastaju veliki pjesnici? Ima li danas velikih pjesnika?

- Nema velikih i malih pjesnika, kao što nema ni velikih i malih ideja. Ima dobrih i onih manje dobrih. Autentičnih i

amatera. Rudara i posvećenika. I jedni i drugi traže svoje mjesto, i jedni i drugi na razne načine krvare svoju opravdanost i utemeljenost. Doduše, planet se vrti i bez vlastite svijesti o izmjeni noći i dana i rotaciji polova, no povijest i društvo trebaju svoje evidencije, zapisivače, reportere, bukače, kroničare, pjesnike, začinjavce. Svoju samosvijest. Vrijeme je to koje na koncu u svemu postavi svoj zlatni standard. Vrijeme i smrt ne daju se prevariti.

Koja je danas pozicija pjesništva u svijetu i kod nas?

- Rubna, što i nije loše, i oduvijek je tako bilo, osim u epohama revolucija i masovnih krvoliptanja društva i svijeta. Rub i pozadina nude dobar pogled na spektakl, iz prvoga se reda ne vidi baš najbolje, budale su ondje najglasnije. Ne mislim da se nešto u toj poziciji suštinski promijenilo od Srednjeg vijeka do danas. Mecenati, dvorovi, sinekure i plagije i danas podjednako vabe, ali tu je i otpor prema konvenciji.

Voliš reći za svoje pjesme da su mračne. Što je to što kontemplaciju čini mračnom, sjetnom, melan-

Zgrada knjižnice kijevskog sveučilišta

količnom? Mora li pjesnik biti tužan da bi stvarao?

- Sreća i vedrina danas su precijenjene. Ne samo da su precijenjene, već su postale komunikacijskim imperativom. Pogledajmo svoje selfije na društvenim mrežama, bacimo oko na nastupe starleta i političara, reklame i najavne špi-ce tv showova, savjete životnih gurua i

Strani se jezik u odrasloj dobi uči i osobnom voljom i namjerom, ne samo poput djeteta, slušanjem i kopiranjem automatizama govorne reprodukcije. Okolnosti su sekundarne; niti ih birmo, niti ih prema vlastitoj volji proizvodimo.

osobnih psiho-trenera. Plamenovi ližu nebo, a mi se smiješimo i namještamo i fotkamo i svi smo jako, jako bezbrižni i sretni. Jer sutra je novi dan, a život je čudo. Melankolija i sjeta i tuga, koje navodiš, više nisu pravi izrazi i odgovori. Za njih su potrebne tišina, dokolica, refleksija i mir, a oni su iz naših života netragom nestali. Više bih volio da razgovaramo o pojmovima kao što su užas, obamrlost i sljepoća. Pouzdani su i provjereni, neće razočarati, napustiti, u prvome mraku podmetnuti nogu i oza-rena lica dočekati prolaznikov pad. ■

ENG Robert Bebek was born in Rijeka in 1968 where he graduated Croatian language and literature studies. He has worked as an editor, librarian, literary critic and translator. Since 2004 he has worked as a lector at universities in Lithuania, Hungary, Poland and Portugal. A writer of poetry, he has lived and worked in Kiev (Ukraine) in recent years. This spring the pandemic scare saw his lectures for students go online.

Portugal. Prva generacija studenata hrvatskog jezika u Lisabonu

Misaona lirika hrvatskog pisca iz Kanade

Zbirka *Tupi lupanj smrti* Vinka Grubišića, profesora emeritusa sa Sveučilišta Waterloo (CA), vrijedan je prinos suvremenoj hrvatskoj lirici, dok je njegova nova knjiga o Ovidiju - prva potpuna monografija na hrvatskome jeziku o tome slavnome latinistu

Tekst: Vesna Kukavica

Pjesnička zbirka *Tupi lupanj smrti* književnika i uglednoga hrvatsko-kanadskog filologa Vinka Grubišića iz Kanade sastoji se od četiri ciklusa: "Opažanja iz zasjeđe", "Ljudi koji i jesu i nisu", "Tupi lupanj smrti" i "Nerasazute rime". Ključni motivi pjesničkog izraza Vinka Grubišića sažimaju se u otkrivanju sebe, svijeta u kojemu živimo, egzistencijalnim pitanjima te percepciji stvarnoga doma. Grubišić je dosad objavio pet zbirki poezije, niz jezikoslovnih djela, uz omiljene školske i sveučilišne priručnike, mnogobrojne književne eseje iz hrvatske književnosti i svjetskih književnosti, prijevode kazališnih i književnih djela... Objavljivao je u raznim hrvatskim i stranim publikacijama te sudjelovao u predavanjima na više od četrdeset međunarodnih simpozija. S Vladimirom Bubrinom suurednik je hrvatskoga godišnjaka na engleskome jeziku *Journal of Croatian Studies*, koji objavljuje Hrvatska akademija Amerike (Croatian Academy of America).

Za svoj književni i kulturni rad Vinko Grubišić dobio je nagradu *Hrvatske revije* za poeziju 1971., a 2003. zlatnu medalju Kraljice Elizabeth II. (Queen Elizabeth II' Golden Jubilee Medal) za kulturni doprinos Kanadi. S Vladimirom Bubrinom 2012. dobio je nagradu Društva hrvatskih književnika *Davidias* te iste godine nagradu *Hrvatski stećak* Matice hrvatske - Stolac. Godine 2013. dobio je nagradu na Sarajevskom sajmu knjiga za dvojezičnu antologiju *Kri-lati pjev*, za najbolji prijevod godine. Od 2016. dopisni je član Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Stalni je suradnik Hrvatskoga iseljeničkog zbornika, kao i ostalih serijskih publikacija Hrvatske matice iseljenika.

Književni povjesničar, pisac i poliglot Vinko Grubišić objavio je, nadalje, knjigu pod naslovom "OVIDIJE - Riječ trajnija od mjedi" (2019.), koju je objavila ugledna zagrebačka naklada Alfa d.d. Prva je to potpuna monografija na hrvatskome jeziku i jedna od prvih na nekom slaven-skom jeziku o jednom od najznačajnijih latinskih i svjetskih pjesnika svih vremena, Publiju Ovidiju Nazonu. Obuhvaća sve značajnije teme koje se odnose na život, progonstvo, djelo i značenje njegovih djela u dva tisućljeća. Svako djelo prikazano je posebno, tematski, s književnog i stilskog aspekta. ■

U Crnoj Gori objavljena panorama hrvatskog pjesništva

Panorama suvremenoga hrvatskog pjesništva "Razlog za pjesmu", koju su sastavili spisateljica i prevoditeljica Željka Lovrenčić i crnogorski književnik i prevoditelj Božidar Proročić, objavljena je u Crnoj Gori, izvijestilo je ovih dana Društvo hrvatskih književnika (DHK). U sklopu projekta kulturne promidžbe i javne diplomacije Ministarstva vanjskih poslova Republike Hrvatske i uz potporu Veleposlanstva RH u Crnoj Gori i veleposlanika Veselka Grubišića, u izdanju Crnogorskoga kulturnog foruma iz Cetinja iz tiska je tako izišla dugo očekivana panorama suvremenoga hrvatskog pjesništva "Razlog za pjesmu". U panorami je zastupljeno četrdeset suvremenih hrvatskih pjesnikinja i pjesnika: Ivan Babić, Krešimir Bagić, Lidija Bajuk, Erika Bijač, Boris Domagoj Biletić, Tito Bilopavlović, Tomislav Marijan Bilosnić, Božica Brkan, Ljerka Car Matutinović, Ružica Cindori, Lana Derkač, Dunja Detoni-Dujmić, Nikola Đuretić, Ernest Fišer, Goran Gatalica, Ivan Herceg,

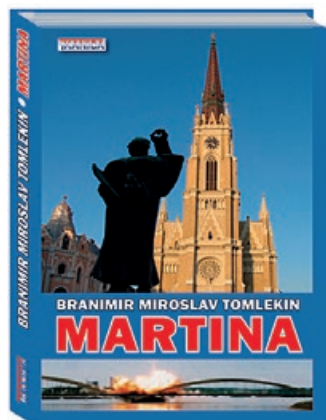
Ervin Jahić, Slavko Jendričko, Dražen Katunarić, Marina Kljajo-Radić, Željko Knežević, Maja Kušenić Gjerek, Mladen Machiedo, Siniša Matasović, Stijepo Mijović Kočan, Tomislav Milohanić (Slavić), Pero Pavlović, Mile Pešorda, Božidar Petrač, Božidar Prosenjak, Ivan Rogić Nehajev, Diana Rosandić Živković, Zdravko Seleš, Mirjana Smažil Pejaković, Davor Šalat, Stjepan Šešelj, Drago Štambuk, Milko Valent, Borben Vladović i Anka Žagar. Željka Lovrenčić tvrdi kako je panorama "Razlog za pjesmu" odabir najbolje suvremene hrvatske poezije koja obuhvaća zanimljiv presjek različitih poetskih glasova pripadnika nekoliko naraštaja. Posebno je naglasila raznolikost i kvalitetu svih zastupljenih pjesnika te dodala kako će uskoro biti objavljena i panorama suvremene crnogorske poezije koja obuhvaća dvadeset suvremenih crnogorskih pjesnika. Priređivači Proročić i Lovrenčić napominju kako su radom na panoramama pokušali dati svoj doprinos kulturnoj suradnji između dviju zemalja i na taj način osnažiti književne veze među njima. Predstavljanje dviju panorama u Crnoj Gori najavljeno je za početak srpnja. Planirano je da se u toj zemlji, uza Željku Lovrenčić kao voditeljicu projekta, predstave i hrvatski književnici Božica Brkan, Stjepan Čuić i Božidar Petrač, ističu iz DHK. Za listopad je najavljeno gostovanje četvorice crnogorskih književnika u Zagrebu, napominje se i dodaje kako će uz Božidara Proročića gostovati ravnatelj Nacionalne knjižnice Bogić Rakočević, književnik i pjesnik Sreten Vujović te književnik i publicist Boro Cimeša. ■

Saga o Martini iz Vojvodine

Pisac Branimir Miroslav Tomlekin s novosadskom adresom je rođen u Osijeku, a odrastao u Hrtkovcima. Ovaj školovani arhitekt nedavno je objavio zanimljiv roman.

Roman književnika Branimira Miroslava Tomlekin "Martina", čija fabula opisuje povijest jedne obitelji, objavio je zagrebački nakladnik Tkanica. Autor pogovora Denis Peričić ističe kako Tomlekin kroz priču o novosadskoj Hrvatici Martini, njezinu suprugu Aronu, pripadniku židovske zajednice, te njihovim kćerima, zetovima i unucima ocrtava turbulentnu povijest multietničkoga vojvođanskog prostora u 20. stoljeću. "Njegovi likovi tipični su predstavnici tzv. malih ljudi u kovitlacu velikih događaja, u vremenima u kojima je svako mirnodopsko razdoblje zapravo predstavljalo pripremu za sljedeći rat, uvijek i iznova strašniji od prethodnoga", navodi Peričić, dodavši kako se u toj prozi sreća izmjenjuje s neshvatljivim tragedijama, a ljubav se pretvara u mržnju. Ocjenjuje kako je Tomlekin, prodrijevši duboko ispod službenih povijesnih kota progovorio iz vlastitoga bogatoga životnog iskustva te tako ostvario provokativan i dojmljiv roman u kojem "Martina" nikog neće ostaviti ravnodušnim. Zgusnuti prozni tekst je istodobno i povijesni roman i *obiteljska saga* u kojem su višegeneracijske priče jedne vojvođanske obitelji i opća novija povijest tog prostora neraskidivo povezane. "Ključna figura romana lik je novosadske Hrvaticke Martine, koju autor prati od mladenačkih dana za Kraljevine Jugoslavije, navraćajući se i na okolnosti koje su tom razdoblju prethodile – srednjoeu-

ropski Novi Sad 19. stoljeća, Prvi svjetski rat i raspad Austro-Ugarske", objašnjava Peričić. Usto je u romanu obrađena i sudbina Martinina muža Arona, novosadskoga Židova, te stradanja u Drugom svjetskom ratu pa sve do 21. stoljeća. Naglašava kako autor u velikome pripovjedačkom luku prati živote njiho-

vih triju kćeri, supruga i sinova svjedočeći tako o mijenama političkih sustava, ali i demografske slike u to vrijeme iznimno multietničke pokrajine. Ocjenjuje kako se intimna proživljavanja likova, svakodnevna ljudska veselja i nevolje kombiniraju s velikim ugrozama kao što je bila mobilizacija 1968., pri čemu autor iscrpno piše o historiografskoj pozadini ključnih događaja. "Kulminacija romana počinje eskalacijom velikosrpskoga pokreta osamdesetih godina, pri čemu su uvjerljivo opisani položaj i stradanje vojvođanskih Hrvata", piše u predgovoru Peričić te dodaje kako je uslijedilo finale tijekom napada na Hrvatsku 1991. i zatim za bombardiranja Novoga Sada 1999. godine. Branimir Miroslav Tomlekin rođen je 1944. u Osijeku (pravim imenom Branimir Miroslav Cakić) a odrastao u Hrtkovcima i Rumi. Školovao se u Vojvodini, a Arhitektonski fakultet diplomirao je u Ljubljani. Radio je kao arhitekt u Vukovaru, Banja Luci i Novom Sadu, gdje živi kao umirovljenik. Pod navedenim pseudonimom objavio više knjiga raznih književnih vrsta. ■

ENG We review four books in the Croatia Abroad series: University of Waterloo (Canada) emeritus professor Vinko Grubišić's collection of poetry *Tupi lupanj smrti* ("The Dull Thud of Death"), a valuable contribution to contemporary Croatian verse, The second is his book on the famed poet Ovid, the first complete Croatian monograph on the Latin bard. The third is Željka Lovrenčić and Božidar Proročić's *Razlog za pjesmu* ("Cause for a Poem"), a panorama of contemporary Croatian poetry published in Montenegro. The fourth is Vojvodina writer Branimir M. Tomlekin's novel *Martina*.

Folkloriši iz Mostara prvi u regiji nastupili za vrijeme pandemije

“Ovo što ste vidjeli zasigurno će biti dokument vremena. Hercegovački folkloriši iz Hrvatskoga kulturno-umjetničkog društva ‘Sv. Ante – Cim’ na praznoj pozornici Kosače u Mostaru i bez publike izveli su ‘Eru’ u pratnji orkestra Muzičke produkcije Radio-televizije BiH”, ovo su riječi voditeljice nakon otplesane koreografije završnog kola iz opere “Ero s onoga svijeta”, koji je HKUD izveo na manifestaciji *Večernjakov pečat*. To je najveći društveni događaj u Bosni i Hercegovini i jedna od najvažnijih manifestacija takve vrste u regiji. Mnogi ga nazivaju i “europskim Oscarom”, a ističe i nagrađuje osobe koje su svojim radom i djelovanjem obilježili godinu.

“Unatoč pandemiji koronavirusa koja je zatekla cijeli svijet, pa tako i Bosnu i Hercegovinu, drago nam je da za dobre i pozitivne projekte ima mjesta i da ih ovakve okolnosti nisu zaustavile. Naprotiv, osnažile su ih da naprave jedinstven događaj. Večernjakov pečat je upravo ta dobra i pozitivna stvar u vremenu izoliranosti i fizičke udaljenosti. Zahvaljujući *Večernjakovom pečatu* koji je emitiran 7. lipnja na nacionalnim TV-programima Hrvatske i BiH, postali smo prvi folklorni ansambl koji je nastupio za vrijeme pandemije. Ovo je svjedočanstvo jednoga vremena i prilagodba našeg života i rada novim okolnostima.”

Iseljenici žele čuti živu hrvatsku riječ

Izrada ovakvih tečajeva za više razine neophodna je, a i sada imamo znatno više znanja i iskustva u ovome području. (prošireni intervju dostupan na www.matis.hr)

Marija Bošnjak tijekom nastave uživo

Tekst: Lada Kanajet Šimić

Foto: Privatni album; arhiv HMI

Hrvatska matica iseljenika 2008. godine bila je jedina ustanova usmjerena isključivo na Hrvate izvan Hrvatske. Slijedom stalne interakcije s pojedincima, ustanovama i hrvatskim zajednicama te izražene potrebe za e-učenjem hrvatskoga jezika, kao i zahvaljujući podršci tadašnje ravnateljice HMI-ja Danire Bilić, u ožujku 2008. započele su opsežne pripreme za Hrvatski internetski tečaj HIT-1. Od tada pa do danas Sveučilište u Zagrebu, HMI i Sveučilišni računski centar Srce uspješno su proveli čak dvadeset ciklusa tečaja HiT-1 te je ova suradnja primjer kvalitetnoga i hvalevrijednoga partnerskoga odnosa triju ustanova različitoga djelokruga rada. Glavna i prva

e-lektorica hrvatskoga kao inoga jezika na Sveučilištu u Zagrebu Marija Bošnjak uključena je u projekt od samih početaka, najprije kao jedna od autorica, kasnije e-lektorica da bi upravo ovih dana završavala svoj doktorski rad koji će biti prvi rad čija je tema e-učenje hrvatskoga kao inoga jezika.

Koji su Vam bili izazovi pri izradi HIT-a?

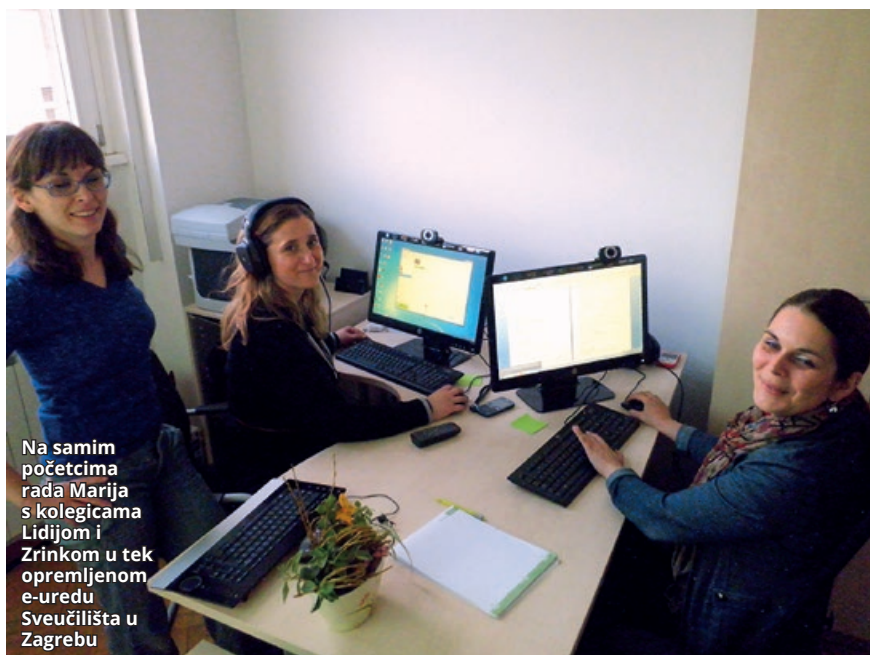
- Još se uvijek dobro sjećam prvoga sastanka kolegica Lidije Cvikić, Zrinke Jelasko i mene s ravnateljicom Bilić i s tobom u Matici. Svi smo bili voljni da se pokrene i takav oblik učenja hrvatskoga jezika, ali nitko od nas nije imao iskustva izrade i organiziranja e-tečaja. Kolegica je Cvikić u to vrijeme bila informatički najpotkovanija i najodlučnija, profesorica Jelaska imala je dugogodišnje iskustvo vođenja Sveučilišne

škole hrvatskoga jezika i kulture, a obje su objavile mnoštvo radova o inojezičnome hrvatskome. Njihov entuzijazam i uvjerenje da je to izvedivo otklonili su sve moje sumnje. Štoviše, puno bih toga propustila i stručno i znanstveno, ali i osobno, da sam odlučila drugačije. Znali smo da je pred nama veliki izazov, ali motivirali su nas dugogodišnje stručno i predavačko iskustvo, potpora i povjerenje vas iz HMI-ja, kao i želja svih nas da što većem broju naših ljudi omogućimo učenje hrvatskoga jezika.

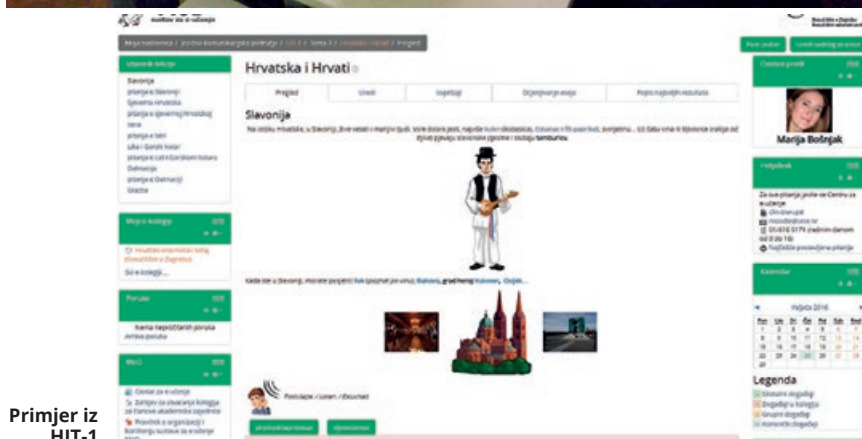
Kolege iz Centra za e-učenje u Srcu predvođeni Sandrom Kučinom Softić prilagodili su postojeće inačice Moodlea za e-nastavu jezika, upoznali su nas sa svim mogućnostima sustava te nam pomogli u otklanjanju tehničkih poteškoća tijekom izrade i provedbe tečaja. U izradi aktivnosti Lidiji i meni pomogla je Zrinka Kolaković, za sve prijevode na španjolskome zaslužna je Maša Musulin, a za prijevode na engleskome Gordana Dobravac. Tekstovne sadržaje likovno je uljepšao Mislav Tomašinjak, a za audio zapise zahvaljujemo članovima naših obitelji i prijateljima kojima u to vrijeme nijedno druženje s nama nije moglo proći bez molbe za snimanje nekoga dijaloga iz tečaja. Iako smo imali financijsku potporu HMI-ja, MZO-a, Ministarstva kulture, Grada Zagreba, stručnu podršku kolega sa Sveučilišta i Srca, a donacijom Zaklade Adris opremljen je e-ured u prostorima Ureda za međunarodnu suradnju Sveučilišta u Zagrebu, ipak sredstva nisu bila dostatna za sve pa smo se snalazili na različite načine. Od 2015. podršku tečaju u obliku stipendija pruža i Središnji državni ured za Hrvate izvan RH s kojim imamo uspješnu suradnju.

Što biste istaknuli kao posebnosti ovoga tečaja?

- Nastava uživo uistinu se pokazala kao iznimno vrijedan i nezamjenjiv dio tečaja. Dok smo osmišljavale silab i sadržaje, shvatile smo da e-učenje jezika ne može biti učinkovito bez govorenja, odnosno stalne interakcije s nastavnicima, izvornim govornicima hrvatskoga jezika. Online aktivnosti dovoljne su onima koji samo žele naučiti nekoliko no-

Na samim početcima rada Marija s kolegicama Lidijom i Zrinkom u tek opremljenom e-uredu Sveučilišta u Zagrebu

Primjer iz HIT-1

vih izraza na inome jeziku, ali ako želite progovoriti na tom jeziku i ako želite nadograđivati i razvijati sve jezične djelatnosti, onda one bez razgovora s nastavnikom nisu dovoljne, posebno ne našim iseljenicima koji žele čuti živu hrvatsku riječ i razgovarati na jeziku svojih predaka, a mnogima je od njih to jedina prilika za razgovor s izvornim govornicima hrvatskoga jezika.

HIT-1 oblikovan je tako da u e-sustavu svaka nastavna cjelina sadrži kombinaciju pisanoga i govorenoga teksta,

leksička i gramatička objašnjenja i vježbe, zadaće, aktivnosti za uvežbavanje izgovora i za razvijanje vještine slušanja, trojezični rječnik, interaktivne jezične igre, kulturološke sadržaje, ispite znanja kao i završni pismeni i usmeni ispit. Svi polaznici koji polože završne ispite dobivaju diplomu Sveučilišne škole hrvatskoga jezika i kulture te dvojezični prijepis ocjena. Osim aktivnosti u e-sustavu, svaki polaznik ima 24 sata individualne nastave uživo, prate se potrebe i mogućnosti svakoga polaznika

te se nastava organizira i prilagođava svakome ponaosob. Stoga e-tečaj HIT-1 uvelike nalikuje na klasične tečajeve u učionici, samo se odvija u virtualnim učionicama i dostupan je polaznicima koji se nalaze diljem svijeta, a jedan je polaznik slikovito izjavio da je jedna od prednosti e-učenja i ta da ne treba putovati na tečaj, već tečaj i profesorice dolaze u njegov dom, te je njegov jedini zadatak napisati zadaću, počestljati se i upaliti računalo u dogovoreno vrijeme.

Nastavu uživo nije lako organizirati jer polaznici dolaze iz svih dijelova svijeta, iz različitih vremenskih zona, stoga se nastava održava od 7 ujutro do 22 navečer. Budući da jedna osoba ne može pokriti toliki broj sati, a smatrali smo i da je dobro da polaznici imaju priliku razgovarati s više izvornih govornika, u održavanju nastave uživo na početku su mi pomagale Lidija i Zrinka, a kasnije nam se pridružila i kolegica Maša.

Nastava uživo pridonijela je i malom postotku odustajanja, samo 5%, za razliku od ostalih programa koji govore o više od 40% onih koji ne završe program. Od proljeća 2011. do danas održano je više od 5000 sati individualne nastave uživo, a imali smo priliku upoznati 210 polaznika iz 49 zemalja s različitih kontinenata.

Ima li nekih posebnih trenutaka tijekom ovih 20 ciklusa?

- Neke od posebnosti odnose se upravo na nastavu uživo. Naši sati nisu samo posvećeni gramatici, naša su druženja ispunjena smijehom uz pijuckanje kave, razgovorom o kulturi, glazbi, tradiciji, razmjenjuju se recepti, pa nam polaznici šalju fotografije svojih kremšnita, međimurskih gibanica, fritula... Često smo se osjećali da se poznajemo čak i bolje nego što poznajemo neke ljude koje susrećemo u stvarnosti. Koliko sam se god bojala hoće li naša komunikacija pomoću Skypea biti dovoljno

Kolegica Cvikić i ja smo na jednom od naših prvih izlaganja na kongresu u Brnu 2011. izdvojile nekoliko prednosti e-nastave u odnosu na klasičnu nastavu jezika ne sluteći da će u budućnosti zbog koronavirusa na neko vrijeme svi prijeći na takav oblik. Učenje je prostorno i vremenski neograničeno, individualna nastava prilagođena je pojedincu, napredak se prati svakodnevno.

dobra kao ona u učionici, shvatila sam da ona može biti i učinkovitija jer svaki izraz lica pokazuje je li polaznik nešto razumio, je li ga nešto zbunilo, nasmijalo. Raduje me i što smo od 210 polaznika do sada imali priliku upoznati njih 42 tijekom njihova posjeta Hrvatskoj. Ti su susreti jako emotivni, ali i zanimljivi jer se po prvi put vidimo uživo i u cijelosti.

Postoje li planovi za izradu e-tečaja ovoga oblika za više razine?

- Od samih početaka ideja je bila prvo izraditi početnički tečaj jer se većina ispitanika u anketi HMI-ja tako izjasnila, a nakon toga nastaviti dalje s novim razinama. No, kako to obično biva, nedostatak novca i podrške zaustavili su nas na prvoj stepenici. Glavna je, ponekad i jedina, primjedba naših polaznika u evaluacijama zašto nemamo iste tečajeve za više razine jer većina želi nastaviti učiti. Da bismo im pružili barem neku mogućnost nastavka učenja, organizirali smo i individualni e-tečaj Hej koji se sastoji od 10 sati nastave uživo bez aktivnosti u e-sustavu. U početku su Hej pohađali samo polaznici koji su završili HiT-1, ali zbog velike zainteresiranosti i ostalih do sada je održano više od 1 420 sati nastave uživo.

Sve nam ovo govori da je izrada tečajeve za više razine neophodna i da bismo u skoroj budućnosti to trebali i pro-

Jedan od susreta u Zagrebu

vesti. Imamo dovoljno znanja i iskustva u ovome području, samo treba okupiti ljude i osigurati sredstva.

Što je u središtu Vašega istraživanja doktorskoga rada?

- Budući da sam već spomenula važnost nastave uživo koja učenicima omogućava razvoj vještina govorenja i razgovaranja, to me potaklo da se u doktorskome radu usredotočim upravo na taj dio. Za sada baš i nema istraživanja koja se bave govornom proizvodnjom

na hrvatskome kao inome jeziku, stoga su mi jako zanimljivi rezultati koje analiziram. Cilj mi je saznati što se događa s govornom proizvodnjom svakoga od ispitanika tijekom 12 tjedana tečaja, potom želim usporediti skupine stranih i nasljednih učenika.

Smatrate li da je tijekom pandemije koronavirusa ovaj oblik nastave pokazao svoje prednosti?

- Budući da se HiT-1 održava u potpunosti online, koronavirus nije nimalo omeo naš rad, a polaznicima je učenje hrvatskoga pomoglo da barem na kratko zaborave na novonastalu situaciju te si ispune i uljepšaju boravak u karanteni.

Dok su se neki kolege našli u jako nezgodnoj situaciji te su preko noći morali organizirati i prilagoditi svoj rad novim uvjetima, mi nismo imali takvih problema. Unatoč koroni, ali i potresu u Zagrebu, dvadeseti smo semestar HiT-a uspješno priveli kraju kao i prethodnih godina. ■

Marija i Lada tijekom intervjua

ENG From 2011 to the present the HIT-1 programme has seen twenty semesters, with instructions provided for 210 participants from forty-nine countries around the world. HIT-1 is a programme of the Croatian Heritage Foundation, the University of Zagreb and its SRCE Computing Centre, and finds its greatest value in the live online sessions.

Odlazak istaknutoga misionara Ljube Krasića

Jedan od najuglednijih hrvatskih misionara i prosvjetnih djelatnika u dijaspori 20. stoljeća, fra Ljubo Krasić (Čitluk, 18. III. 1938. – Humac, 21. VI. 2020.), zauvijek nas je napustio 21. lipnja u Humcu u 83. godini života

Fra Ljubo Krasić

Tekst: **Vinko Grubišić** Foto: HEI, Chicago

Svećenik, pisac i urednik Ljubo Krasić rođen je 18. III. 1938. u Čitluku, u Hercegovini, gdje je pohađao franjevačku gimnaziju u Visokom, a studij filozofije i teologije u Sarajevu, Zagrebu i Rimu. U franjevački red stupio je 1957., a svećeničko ređenje bilo je 1964. godine u Širokome Brijegu. Iduće godine odlazi u Švicarsku, u Zürich, gdje ne samo da je uspostavio hrvatsku katoličku misiju, nego je razvio vrlo živu svećeničku i nacionalnu djelatnost. Koliko god je konordat između Vatikana i ondašnje države imao svoju zlu službenu stranu, dobra je strana u praksi bila što su mladi svećenici mogli s putovnicama bez problema doći u inozemstvo i nastaviti ne samo vjerske, nego i nacionalne dje-

latnosti koje su njihovi prethodnici, hrvatski emigrantski svećenici, otpočeli i držali dugi niz godina.

ŠVICARSKI I TALIJANSKI PRINOSI

Čim je fra Ljubo došao u Švicarku pokrenuo je misijski list *Movis* (hrvatski bi to značilo "Pokrećeš se", "Krećeš se"), koji je obavještavao Hrvate diljem Švicarske o vjerskim i nacionalnim događajima. Vrijeme je to velebnih hodočašća u Einsiedeln u Švicarskoj gdje se okupljalo tisuće hrvatskih vjernika iz raznih dijelova Švicarske, Njemačke, a sudjelovali su i iz Hrvatske. U Švicarskoj je u okvirima HKM-a, a i u suradnji s Hrvatskim društvom, fra Ljubo organizirao različita predavanja o hrvatskome jeziku, književnosti i kulturi, a među predavačima su bili poznati književnici i jezikoslovci iz Hrvatske. Nakon četverogodišnjega boravka u Švicarskoj (1967. – 1971.), fra

Ljubo je proveo tri godine poslijediplomskih studija u Rimu na Alphonsianumu. Tada je zdušno surađivao s novoosnovanim izdavačem, ZIRAL-om, kojem su bili na čelu poznati intelektualci fra Dinizije Lasić i književnik Lucijan Kordić.

PLODNA AMERIČKA DESETLJEĆA

Dolaskom u SAD 1974., fra Ljubo postaje pomoćni župnik u župi sv. Ćirila i Metoda u New Yorku, a samo godinu kasnije imenovan je ravnateljem Hrvatskoga etničkog instituta (HEI) u Chicagu, ali se iduće 1976. vraća u Mostar gdje radi sa studentima. Godine 1977. ponovno je u Americi, sada trajnije u Chicagu, gdje nastavlja rad na HEI, uz redovite i mnogobrojne poslove u župi sv. Jeronima u istom gradu. Od 1980. do 1987. župnik je u Sudburyju u župi gdje su vjernici Hrvati skupa s fra Ljubom kupili krasnu crkvu i nazvali je crkvom sv. Marka.

Fra Ljubo Krasić, utemeljitelj Sustava HIŠAK-a u SAD-u i Kanadi koji djeluje od 1974., odgojio je brojne naraštaje mladih američkih i kanadskih Hrvata

Nakon Sudburyja fra Ljubo je bio upravitelj Hrvatskoga kulturno-društvenog centra u Norvalu (od 1987. do 1995.), a odatle ponovno odlazi u Chicago za ravnatelja HEI. Iz Chicaga odlazi 2016. u rodnu Hercegovinu. To bi bio onaj površni opis životnoga toka jednog čovjeka, svećenika, intelektualca, ali bi nam se – s obzirom na hrvatsku kulturu i prosvjetu – valjalo na svakoj adresi temeljito zaustaviti. Cjeloviti opus s bibliografijom fra Ljube Krasića stoga sam opisao u Hrvatskome iseljeničkom zborniku 2020. (str. 88 - 110).

Fra Ljubo Krasić s studentima u HEI, Chicago

ŠKOLSTVO U DIJASPORI

Podsjetimo, krajem srpnja 1974. sastala se grupa svećenika – koji su ujedno bili voditelji misija i voditelji hrvatskih izvandomovinskih škola među kojima je bio i fra Ljubo. Sastanak je bio u HC-u "Sv. Nikola Tavelić" u New Yorku gdje su svi pojedinačno iznijeli izvještaj o školi u sklopu svoje misije te što sve treba učiniti kako bi nastava bila što učinkovitija. Književnik franjevac Hrvoslav Ban s mnogo optimizma primjećuje: "(...) imajući na okupu ljude koji dolaze s iskustvom iz prakse... možemo svi brzo i konkretno uočiti najvažnije probleme i donijeti zaključke koji će zbilja značiti novu stranicu u povijesti izvandomovinskog školstva." I tu je "novu stranicu" najvećim dijelom napisao upravo fra Ljubo Krasić, i to od samoga osnivanja HIŠAK-a. On je čitavo vrijeme postojanja HIŠAK-a bio njegov *spiritus movens*. Osnivanje škola pokretali su pojedinci u raznim gradovima, a svima je u svako doba fra Ljubo bio od pomoći. Tako je već 1978. HIŠAK obuhvaćao 55 škola, kojima se te iste godine pridružilo 12 škola iz Au-

stralije. Uskoro se HIŠAK-u priključuje i dvadesetak škola iz europskih zemalja: iz Njemačke, Francuske, Švicarske i Švedske. Od tada HIŠAK označuje naziv "Hrvatske škole Amerike, Australije i Kanade". Godine 1984./85. bilo je više od sto škola članica HIŠAK-a. Godine 1978. fra Ljubo s grupom suradnika održava školske seminare u Chicagu, Clevelandu, Edmontonu, Calgaryju, Kitcheneru, Windsoru, Sault Ste. Marie, Sudburyju, Vancouveru i Torontu, a na tim seminarima sudjelovalo je oko 190 učitelja i članova školskih odbora. Fra Ljubo je uvijek znao izvrsno uspostaviti i održavati kontakte.

ODLIČJE

Fra Ljubo je bio od velike pomoći i pri uvođenju hrvatskoga jezika u srednje škole u provinciji Ontario, 1976., kao i pri uspostavi Katedre za hrvatski jezik i kulturu na Waterloo sveučilištu. Objavio je također i iznimno vrijednu knjigu Anice Miter, *Croatia in the University of Toronto Library*, popis hrvatskih knjiga u najbogatijoj kanadskoj knjižnici, tj. u Torontskoj sveučilišnoj knjižnici, u kojoj je ta vrijedna hrvatska knjižničarka i pjesnikinja radila dugi niz godina. Iznimnu donaciju ovoj knjižnici dao je poznati hrvatski domoljub i poslovni čovjek gospodin Ivica Zdunić u iznosu od 100.000 dolara za nabavku hrvatskih knjiga tako da je to danas po hrvatskome kulturnom bogatstvu zaista jedinstvena knjižnica.

I dalje, nakon što je Hrvatska postigla neovisnost, fra Ljubo se zdušno bavi objavljivanjem priručnika, ostaje u su-

radnji s raznim školama. Ujedno je za-
služan da su neke knjige objavljene kao, primjerice, Panorama hrvatske poezije Herceg-Bosne *Davno sanjani snovi / Dreams Dreamt Long Ago* (Denver, Colorado, Outskirts Press, 2009.). Što se tiče kompjutorskih obrada raznih školskih materijala, u tome nam je uvelike pomagao mr. Marko Dumančić, pročelnik kompjutorskoga odjela na Studijama za okoliš ("Environmental Studies") Sveučilišta Waterloo. Treba ovdje navesti i to da su sve suradnje vanjskih suradnika bile bez ikakve novčane nadoknade. Fra Ljubo i njegovi suradnici mogli su nakon proglašenja hrvatske neovisnosti mirne duše reći: *Fecimus quod potuimus, potentiores faciant alia!* / Učinismo što smo mogli, drugo neka učine moćniji! Za širenje hrvatske prosvjete i kulture te za doprinos hrvatskog školstva u svijetu iz ruku prvoga hrvatskog predsjednika dr. Franje Tuđmana fra Ljubo Krasić odlikovan je Redom Danice hrvatske s likom Antuna Radića 1995. godine. Sve što je fra Ljubo radio, a radio je puno, radio je s ljubavlju i pozitivnim odnosom prema ljudima i pojavama. Zbogom, dragi fra Ljubo, neka Ti je laka hrvatska gruda koju si neizmerno volio. ■

ENG *Friar Ljubo Krasić (Čitluk, 18 March 1938–Hamac, 21 June 2020), one of our most distinguished missionaries and educators active among the diaspora communities in the twentieth century, died on the 21st of June in his 83rd year. Krasić was decorated in 1995 by President Franjo Tuđman with the Order of the Croatian Morning Star with the image of Antun Radić for his work in disseminating Croatian schooling and culture and his contribution to education abroad.*

Iz bogate nakladničke i uredničke djelatnosti fra Ljube Krasića

Sučelje portala Digitalna komora s osam funkcija

Digitalna transformacija poslovne zajednice

Digitalna komora je informacijsko-komunikacijska platforma namijenjena poslovnim subjektima, javnoj upravi, znanstvenoj zajednici i građanima

Tekst: **Vesna Kukavica** Foto: **HGK**

U Zagrebu je ovih dana, točnije 4. lipnja, u dvorani Hrvatske gospodarske komore (HGK) predstavljen projekt *Digitalna komora* te portal **digitalnakomora.hr**, pokrenut s ciljem unaprjeđenja poslovanja Komore i njezinih članica. *Digitalna komora* je informacijsko-komunikacijska platforma namijenjena poslovnim subjektima, javnoj upravi, znanstvenoj zajednici i građanima Republike Hrvatske. Riječ je o 28,7 milijuna kuna vrijednom projektu digitalizacije koji je s 85% sredstava sufinancirala Europska unija iz Fonda za regionalni razvoj. Cilj projekta je potaknuti članice Komore i druge hrvatske institucije da se digitalno transformiraju jer je to jedini put do globalne konkurentnosti. Uz predsjednika Luku Burilovića, internetsku platformu predstavili su potpredsjednik HGK za industriju i energetiku Tomislav

Čelnici HGK i predstavljači projekta *Digitalna komora*

Radoš te direktorica Centra za digitalnu transformaciju i strateški razvoj HGK Sanja Šimić, kao i predstavnici ICT tvrtki koje su sudjelovale u razvoju - predsjednik Uprave IN2 grupe Nikica Škunca i članica Uprave u tvrtki Apsolon d.o.o. Mirjana Samardžić Novoselec.

Prigodom predstavljanja Komorin predsjednik Burilović naglasio je kako je riječ o projektu digitalizacije te naše najstarije gospodarske organizacije koji se razvija već dvije i pol godine i slučajno se pojavljuje pred javnošću u trenutku procvata online poslovanja, izazvanog koronakrizom. Digitalizacija u HGK dio

je njezinih vlastitih poslovnih procesa koje provode stručni zaposlenici, čija je svrha dijeljenje znanja putem *Digitalne komore* s ostalim članicama naše poslovne zajednice kako bi gospodarstvenicima bilo omogućeno aktivnije sudjelovanje u kreiranju zakonodavnog i regulatornog okvira. Predsjednik Burilović pohvalio se kako je HGK među prvim potpuno digitalno transformiranim institucijama u Hrvatskoj, i to u trenutku kada se na globalnoj razini važnost digitalne transformacije sve više smatra imperativom poslovanja Y naraštaja. Na značaj digitalne transformacije poseb-

Predsjednik HGK Luka Burilović

Portal *Digitalna komora* ima osam e-usluga, a dvije se još razvijaju za što bolje poslovno komuniciranje. Portalu se može pristupiti bez registracije ili se registrirati kao privatna osoba ili gospodarski subjekt, pri čemu će samo gospodarski subjekti imati prikaz svih podataka iz sustava.

no se osvrnula i Mirjana S. Novoselec potvrđujući da ona više nije izbor, već nužnost i to ne samo za privatne tvrtke, već i za javni sektor. Digitalna transformacija komore ne završava s predstavljanjem portala, već je to proces koji će se nastaviti razvijati prema zahtjevima korisnika *Digitalne komore* i prilagođavati se njihovim potrebama i poslovnim ciljevima. Promovirane digitalne usluge (*e-članice, e-financiranje, e-javne ovlasti, e-gospodarske informacije, e-učenje, e-zakonodavstvo, e-sajmovi, e-pokreni poslovanje...*) kreirane su na temelju razgovora s gospodarstvenicima.

Kako Europska komisija inzistira na digitalizaciji javnog sektora, ovaj iskorak Hrvatske gospodarske komore zasigurno će pridonijeti toj misiji, koja želi da *Digitalna komora* postane jezgra ekosustava koji će okupljati poslovnu i akademsku zajednicu, ali i medije. Predsjednik uprave tvrtke IN2, koja je odgovorna za *softver* novog portala HGK i usavršavanje Komorinih djelatnika, Nikica Škunca, istaknuo je kako portal *Digitalna komora* trenutačno ima osam e-usluga, a dvije se još razvijaju za što učinkovitije poslovno komuniciranje. *Digitalnoj ko-*

mori može se pristupiti bez registracije ili se registrirati kao privatna osoba ili gospodarski subjekt, pri čemu će samo gospodarski subjekti imati prikaz svih podataka iz sustava.

USKORO 50 TISUĆA KORISNIKA

Na primjeru usluge *e-javne ovlasti* članica Uprave iz tvrtke Apsolon d.o.o. Mirjana Samardžić Novoselec objasnila je kako će članice HGK zaobići mrsku birokraciju i papire, pečate te nepotrebne dolaske prilikom podnošenja određenih zahtjeva i potvrda jer ih sada mogu dobiti online. Također, gospodarski subjekti mogu se povezati i s izvorima financiranja poput lokalne samouprave i EU-fondova, može se pregledavati poslovanje tvrtki i uspoređivati ih s drugim tvrtka-

ma koje posluju na istom tržištu. Neke od ostalih usluga uključuju *e-edukaciju, e-pokreni poslovanje* za one koji tek pokreću tvrtku, mogućnost prijave za sajmove, pretraživanje zbirke propisa povezanih uz djelatnosti koje se pretražuje itd. "Komerijalna vrijednost tih funkcionalnosti koje su članicama dostupne besplatno iznosi oko 10.000 kuna po korisniku", rekao je Tomislav Radoš iz HGK, najavivši nove usluge koje možemo očekivati do kraja godine. Jedan *e-ured* namijenjen je ponajprije manjim kompanijama te je platforma za organizaciju online događaja poput sajмова i konferencija. Što se broja korisnika tiče, on sada iznosi oko 25.000, a želja HGK je da ta brojka do kraja godine poraste na 50.000. ■

The Digital Transformation of Doing Business

The *Digital Chamber* Internet portal is an information and communication platform targeted at businesses, the public administration, researchers and the general public. The portal can be accessed at: <https://digitalnakomora.hr/home>. The public presentation was staged in Zagreb in early June by Croatia's chamber of commerce (HGK), which has worked with ICT sector partners in developing the platform over the past two and a half years. The HGK digitalisation is part of its internal processes aimed at providing a knowledge sharing forum available to actors in the business sector. The portal currently offers eight e-services, with a further two in development, that aim to improve effectiveness in business communication. The digital chamber can be accessed without registration, or as a registered person or business, with only business entities having full access to all data in the system.

Using as an example *e-public authorisations*, the promoters of the portal demonstrated how members of the chamber could avoid dealing directly with bureaucrats, excess red tape and having to make trips in per-

son when submitted some documentation and certificates, as this can now be done online. Businesses and other actors in the economy can also contact financing sources such as local governments and EU funds. Users can see an overview of a company and compare it with other companies in the same line of business. Among the other services on offer are *e-education, e-start a business* for those opening a business, online applications for participation in trade fairs, a search engine for regulations associated with a particular sector, and much more. The commercial value of the functionalities available to HGK members free-of-charge has been estimated by the promoters at about ten thousand kuna (about 1320 euro) per user, said Tomislav Radoš (HGK). He also said that new digital services would be available by year's end. One e-office is targeted in particular at small companies and platforms organising online events such as fairs and conferences. The current usership is about 25 thousand, with the HGK hoping to double that figure by the end of the year.

Brzo, lako i zanimljivo ovladajte temeljima hrvatskoga jezika
učite kada želite i gdje želite

*A fast, easy and interesting way to learn the basics of Croatian.
Learn when and where you want.*

Sveučilište u
Zagrebu

@ srce

HIT-1

**Prvi sveučilišni on-line tečaj hrvatskoga
kao drugoga i stranoga jezika**

*The first on-line course of Croatian
as second and foreign language*

Jesenski semestar / Autumn semester

7. rujna – 29. studenoga 2020.

(prijave do 28. kolovoza 2020.)

September 7 – November 29, 2020

(application deadline is August 28, 2020)

Proljetni semestar / Spring semester

8. ožujka – 30. svibnja 2021.

(prijave do 26. veljače 2021.)

March 8 – May 30, 2021

(application deadline is February 26, 2021)

- 7 nastavnih cjelina u sustavu MoD (utemeljen na Moodleu)
- 150 nastavnih aktivnosti
- 24 sata online nastave u živo
- iskusni lektori, stručnjaci za hrvatski kao ini jezik
- interaktivan, komunikacijski i individualiziran pristup učenju jezika
- mogućnost stipendije
- 7 learning units in the Moodle-based e-learning system
- 150 learning activities
- 24 hours of real-time communication online
- experienced language instructors, specialists in Croatian as L2
- an interactive, communicative and individual approach to language learning
- the possibility of a scholarship

Pogledajte videopriloge o tečaju na mrežnoj stranici

Look at videos about the course at web page

www.matis.hr

Obavijesti i upisi

additional information and enrollment:

ecroatian@gmail.com

Piše: dr. fra Šimun Šito Ćorić, Švicarska
(sito.coric@gmx.net)

Prije 31 (trideset i jedne) godine, točnije na simpoziju „Književnost između dvije domovine“, održanom od 18. do 21. listopada 1989. u Zagrebu, u svome plenarnom izlaganju među mnogobrojnim navedenim potrebama za početak konačnoga zdravog povezivanja hrvatske domovine i njezina izvandomovinstva, naveo sam također i nasušnu potrebu: „...Uvažavajući u našem narodu stoljetnu tradiciju parlamentarnog ostvarivanja prava i ciljeva, te činjenicu o velikom postotku iseljenoga hrvatskog naroda, nužno bi bilo da u Hrvatski sabor ulaze i predstavnici hrvatskog iseljeničtva, delegirani na slobodnim izborima...“

Ipak sam se začudio kad su hrvatski mediji u tom vremenu polaganog otvaranja vrata demokraciji dali, uz ostalo, upravo tom prijedlogu veliki publicitet. Osnutkom Hrvatskoga svjetskog kongresa (HSK) nekoliko godina kasnije nastavili smo promicati na svim društvenim razinama tu ideju i potrebu pa je sudjelovanje Hrvatica i Hrvata izvan domovine u radu Hrvatskoga sabora, uz izravnu potporu predsjednika dr. Tuđmana, službeno potvrđeno saborskim dokumentom 20. siječnja 1995., koji je potpisao tadašnji predsjednik Sabora dr. Mihanović.

Konačna ustavnost zakona

Kao što je općepoznata činjenica, i za ove parlamentarne izbore 2020. hrvatski državljani koji nemaju prebivalište u RH "dobili su pravo" na tri zastupnika u Hrvatskome saboru. Njihova izborna mjesta isključivo su diplomatsko-konzularna sjedišta RH u inozemstvu, a u nekim zemljama do njih moraju satima letjeti zrakoplovom.

Danas, ni nakon četvrt stoljeća toga službenoga saborskog akta, još se nije u zemlji Hrvatskoj konačno došlo do pravnoga i pravednoga zakonskog rješenja toga općenarodnog prava i potrebe. Naime, u svibnju 2020. godine, 30 hrvatskih državljana iz šest europskih zemalja te Kanade, SAD-a i Australije, Ustavnom sudu Republike Hrvatske podnijelo je „tužbu“, točnije *PRIJEDLOG za pokretanje postupka za ocjenu suglasnosti s Ustavom Republike Hrvatske odredaba čl. 6. i 8. Zakona o izborima zastupnika za Hrvatski sabor*. Prijedlog je to za ocjenu čl. 6. i 8. Zakona o izboru zastupnika u Hrvatski sabor s Ustavom RH, međunarodnim ugovorima i antidiskriminacijskim odredbama EU-a. Među njima se nalaze vodeći članovi Hrvatskoga svjetskog kongresa te Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u dijaspori i domovini.

A prema evidenciji Ministarstva uprave RH na dan 31.12. 2019. registrirano je 883.042 hrvatska državljanina i birača koji nemaju prebivalište u RH. Njihov broj u postocima je 19,15%, a biraju samo tri zastupnika, odnosno 20% hrvatskih birača bira 1,98% ukupnoga broja zastupnika. Tako neš-

to nema ni blizu ni u jednoj hrvatskoj izornoj jedinici, a da se ne spominju nacionalne manjine. Primjerice, istodobno češka i slovačka nacionalna manjina su sa samo 1.590 izašlih birača izabra-

minirani te da ovakva praksa i zakon upućuju na nelegitimnost čitavoga izbornog procesa u RH.

Ovaj put podnositelji neće stati i ne riješi li se ovo u RH, slučaj će dospje-

U vremenu kad svi, od učenika do poslovnih ljudi svih vrsta, obavljaju poslove preko elektroničkih medija, smiješno zvuče odbijanja elektroničkoga glasovanja, kao i sva apsurdnost stalnih registracija u iseljeničkoj izornoj jedinici.

li svoga saborskog zastupnika. Pametnom stvarno dosta!

Prijedlog, koji se temelji na stručnoj analizi trojice profesora ustavnog i javnog prava (Marc Gjidara, Zvonimir Lauc, Mato Palić i pravni zastupnik odvjetnik Mate Knezović), upućuje na nekoliko odluka Ustavnoga suda RH te Europskoga suda za ljudska prava o diskriminaciji navedenih hrvatskih državljana. Također pokazuje nezakonitost i neustavnost i drugih odredbi navedenoga zakona pa je očito, što podnositelji naglašavaju, da su hrvatski državljani koji nemaju boravak u RH teško diskri-

ti i pred europske pravne institucije i međunarodna tijela. Definitivno je da hrvatski državljani s boravištem izvan RH neće više trpjeti neprestano šikaniranje, vrijeđanje i nemoralno prilagođavanje zakona na njihovu štetu. U godinu dana tri puta smo se morali registrirati... Sve navedeno upućuje na to da je nužno ukloniti pravne zapreke koje ometaju punu integraciju hrvatskih državljana koji nemaju prebivalište u RH u puni politički, gospodarski i svekoliki društveni život RH. To neizostavno čeka novu vladu RH bez obzira na to koga naš narod izabere! ■

Zdravstveni iseljenički turizam

Poliklinika Arcadia smještena je na rubu Rimske šume u neposrednoj blizini Daruvarskog parka, nadaleko poznatog po izvorima termalne ljekovite vode.

Poliklinika Arcadia Daruvar d.o.o. je privatna obiteljska poliklinika osnovana 1992. god. kao prva ordinacija za plastičnu, rekonstrukcijsku i estetsku kirurgiju u Hrvatskoj. Nalazi se u najljepšem malom gradu Hrvatske, Daruvaru. Smještena je na rubu Rimske šume u neposrednoj blizini Daruvarskog parka, nadaleko poznatog po izvorima termalne ljekovite vode.

Medicinski stručnjaci (liječnici) poliklinike za plastičnu kirurgiju nude svojim klijentima kvalitetno izvođenje estetskih i plastičnih operacija, kao i ostalih tretmana, te ugodan smještaj poslije operacijskih zahvata uz punu diskreciju. Brigu o klijentima pružaju educirane medicinske sestre, s dugogodišnjim iskustvom u estetskoj i plastičnoj kirurgiji.

Mr. sci. dr. Ignatovski sa svojom ekipom medicinskih stručnjaka obavlja stručne preglede, konzultacije i liječenja iz područja opće, plastične i estetske kirurgije. Završio je sve

potrebne specijalizacije, educiran je u zemlji i inozemstvu, i iza sebe ima više od tri desetljeća iskustva u općoj, estetskoj i plastičnoj kirurgiji.

U odjelu poliklinike za estetsku i plastičnu kirurgiju omogućen je smještaj u udobnim jednokrevetnim i dvokrevetnim sobama. Iz sobe je prekrasan pogled na park Rimske šume u kojemu se nalaze šetnice i prirodni izvori vode. Svojim klijentima za vrijeme boravka preporučaju šetnju kroz park i relaksaciju u prekrasnoj prirodi. Ukoliko u polikliniku klijenti

ne putuju vlastitim prijevoznim sredstvom, Poliklinika Arcadia osigurava prijevoz do poliklinike od aerodroma ili autobusnog kolodvora.

Poliklinika Arcadia osim plastične kirurgije pruža usluge vrhunskih hrvatskih stručnih suradnika iz područja ginekologije, dermatologije, kardiologije i ultrazvuka, te mnoge laboratorijske pretrage, alergološko testiranje i neinvazivni prenatalni test Nifty. ■

- U PREKRASNOM OKRUŽENJU PARKA "RIMSKA ŠUMA" U DARUVARU
- 30 GODINA ISKUSTVA U IZVOĐENJU ESTETSKIH I PLASTIČNIH OPERACIJA, KAO I OSTALIH TRETMANA
- UGODAN SMJEŠTAJ POSLIJE OPERACIJSKIH ZAHVATA UZ PUNU DISKRECIJU
- VRHUNSKI STRUČNI SURADNICI IZ PODRUČJA GINEKOLOGIJE, DERMATOLOGIJE, KARDIOLOGIJE I ULTRAZVUKA
- LABORATORIJSKE PRETRAGE, ALERGOLOŠKO TESTIRANJE I NEINVAZIVNI PRENATALNI TEST NIFTY

ANA RUCNER NA SRĐU

DUBROVNIK - Na prvi dan ljeta obilježava se i svjetski dan glazbe, a glazbenici diljem planeta nastupaju na javnim površinama, podsjećajući na važnost glazbe u svakodnevnom životu. Jedna od njih je i Ana Rucner, sjajna violončelistica, čiji se autorski festival 'Ana u Gradu' održava upravo na današnji dan, a ove godine obilježava okruglih 10 godina. Tijekom posljednjeg desetljeća Ana je na preljepoj prirodnoj pozornici, amfiteatru na Srđu, ugostila mnogobrojne umjetnike te pred nekoliko tisuća posjetitelja izvela razne čarobne skladbe zadivljujućih melodija. Posebnost ovog događaja, osim njegove lokacije, također je i vrijeme održavanja. Naime, u isto vrijeme s prvim zrakama ranoga jutarnjeg sunca, oko 5 sati, začuju se nježne žice Anina violončela, čime započinje njezin jedinstven 'Pozdrav ljetu'. Dubrovčani i njihovi gosti ocharani su Aninim projektom, koji iz godine u godinu privlači sve više posjetitelja, pa tako i Srđ postaje premali za sve one kojima nije problem ustati i prije cika zore jer znaju da uskoro slijedi nezaboravno glazbeno iskustvo, koje će pamtili za cijeli život.

Ovom prigodom Ani se na pozornici pridružio i briljantni glazbenik, hrvatski

ski pijanist i skladatelj Matej Meštrović, a zajedno su izveli mnoga poznata djela klasične glazbe, počevši s Meštrovićevom obradom Vivaldijeva "Ljeta". Tijekom koncerta Matej i Ana praisveli su skladbu "Dolcello Mediterana", koju je Matej skladao upravo za Anu. Odje-

vena u lepršavu plavu haljinu modne dizajnerice Andree Zvono, koja ju godinama odijeva upravo za ovaj projekt, Ana je izgledala poput morske vile, a svojim čarobnim štapićem – violončelom – začarala je sve prisutne, uvevši ih u dugo, toplo ljeto.

ZAGREBAČKI ZOO SLAVI 95. ROĐENDAN

ZAGREB - Pod sloganom "5 do 100" zagrebački Zoološki vrt proslavio je 13. lipnja svoj 95. rođendan. Koliko se Vrt promijenio od 1925. godine kada ga je osnovao Mijo pl. Filipović te što je sve obilježilo njegovu povijest prikazano je na izložbi fotografija na Edukacijskom trgu, a za sve posjetitelje svih dobnih skupina organizirani su zabavno-edukativni programi s naglaskom na priče o risu, vuku, dalmatinskom pelikanu, dinarskom voluharu i čovječjoj ribici. Kako je istaknuo ravnatelj zagrebačkog ZOO-a, Damir Skok, puno toga se promijenilo u gotovo stoljeće dugom djelovanju ZOO-a u Maksimiru, od broja jedinki i vrsti životinja, no želja da se zaštite životinje, pogotovo one ugrožene, i dalje je glavna misao vodilja. Proslavu rođendana podržao je i Grad Zagreb, a zamjenica gradonačelnika Jelena Pavičić Vukičević najavila je opsežna ulaganja u ZOO te park Maksimir koja će obuhvatiti čišćenje jezera. Svi koji su se tijekom karantene zaželjeli koncerata uživali su kada je na Labuđem otoku održan besplatni koncert Zagrebačke filharmonije.

DUBROVAČKI UMJETNICI NAKON KORONAKRIZE

Predstava "Glumci Gradu - Hommage Ivu Vojnoviću" u režiji Srđane Šimunović održana je 4. lipnja 2020. na večer ispred Kazališta Marina Držića kao dar Dubrovčanima nakon pandemije koronavirusa. Redateljica i glumica Srđana Šimunović rekla je kako predstava donosi izabrane prizore iz "Dubrovačke trilogije" te "Lapadske sonete". "Zahvaljujući vrijednim i predanim glumcima te svim zaposlenicima našeg kazališta uspjeli smo prirediti ovaj dar za naše sugrađane. Jako sam sretna da je ovom prilikom kazalište prvi put izišlo na svoju taracu i da smo mogli igrati na kamenim pločama", rekla je Šimunović.

ZAGREB: 14. FESTIVAL TOLERANCIJE

Festival tolerancije, kulturno-edukativni program koji potiče na promišljanje i stvaranje tolerantnijega društva, počeo je 28. lipnja na zagrebačkom jezeru Bunde ku romantičnom komedijom "Dobra godina" Ridleya Scotta. "Dobra godina" govori o bankaru koji ponovno otkriva životnu radost s Russellom Croweom u glavnoj ulozi, film koji je producirao donedavni predsjednik festivala Branko Lustig (1932. – 2019.), kojemu je četrnaesto izdanje festivala i posvećeno. Festival tolerancije izrastao je iz Festivala židovskoga filma. Pokretač festivala, dvostruki oskarovac Lustig, prikazivanjem filmova i osobnim prenošenjem iskustava iz nacističkih koncentracijskih logora težio je podizanju svijesti i održavanju kolektivnog sjećanja na holokaust, rečeno je.

NA 66. SPLITSKOM LJETU PET PREMIJERA

Osjeti, okusi i ukusi Mediterana tema su 66. Splitskog ljeta, koje će se od 14. srpnja do 14. kolovoza održavati na nekoliko gradskih lokacija i u sklopu kojega će biti izvedeno pet premijernih naslova, najavljeno je na konferenciji za medije u Vestibulu Dioklecijanove palače. Festival se 14. srpnja otvara premijerom opere "Lombardijci" Giuseppea Verdija na Peristilu, a tijekom ljeta u dramskom programu premijerno će biti izvedene predstave "Francuzica" Ilije Zovka, "Teške ljubavi" Itala Calvina i "Dom za nez(a)brinutu djecu" Jelene Bosančić. Portugalski koreograf Daniel Cardoso u Split ove godine premijerno donosi "Correr o Fado", koji će izvesti balet splitskoga Hrvatskoga narodnog kazališta.

UZ STROGE EPIDEMIOLOŠKE MJERE U HNK U ZAGREBU ODIGRAN "KAFKA NA ŽALU"

Izvedbom predstave "Kafka na žalu", koju je po motivima istoimenoga romana Harukija Murakamija postavio Ivica Buljan, uz strogo pridržavanje epidemioloških mjera, zagrebački HNK obilježio je ponovno otvaranje svojih vrata publici. Predstava "Kafka na žalu" prva je nova produkcija HNK otkad je zatvorilo svoja vrata zbog mjera uzrokovanih pandemijom koronavirusa. Ulazak u kazalište nije bio moguć bez maski - na ulazu su svim posjetiteljima podijeljene maske iz HNK-ove krojačnice koje su bile obvezatan rekvizit za publiku tijekom dvopolsatne predstave. Također, u kazalište nije mogao ući nitko s temperaturom 37,2 ili više - na ulazu se svakom posjetitelju mjerila temperatura.

KONCERT POSVEĆEN OBNOVI ZAGREBA I 250. OBLJETNICI ROĐENJA LUDWIGA VAN BEETHOVENA

U palači Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti održan je 7. lipnja koncert Zagrebačkih solista posvećen obnovi Zagreba i 250. obljetnici rođenja Ludwiga van Beethovena. Zagrebački solisti izveli su Beethovenovu Petu simfoniju u obradi za gudače koju je, posebno za ansambl Zagrebačkih solista, napisao njihov koncertni majstor Sreten Krstić. Prije početka koncerta nazočnima se obratio predsjednik HAZU akademik Velimir Neidhardt koji je poručio da Hrvatska akademija i Zagrebački solisti ovim koncertom prizivaju ponovni procvat glazbenog života, s posebnim naglaskom na potrebu očuvanja kulturne baštine i umjetničkih simbola Zagreba i Hrvatske.

RAB ARCHAEOLOGICAL (T)RACES POVEZUJE 30-AK ARHEOLOŠKIH LOKALITETA

U Rijeci je na tiskovnoj konferenciji predstavljen Projekt *Rab Archaeological (T)races* kojim se otok Rab uključio u projekt Rijeka 2020 – Europska prijestolnica kulture u sklopu programskog pravca 27 susjedstava. Projekt *Rab Archaeological (T)races* stanovnicima otoka Raba i turistima omogućit će upoznavanje većim dijelom do sada nepoznate kulturne baštine skrivene izvan rapske povijesne jezgre. Polazeći od ideje muzeja na otvorenome, ovaj projekt na 33 lokacije prezentira arheološku, sakralnu i etnografsku baštinu skrivenu među netaknutim krajolicima. Lokaliteti su povezani tri-ma poučnim stazama ukupne duljine oko 40 km koje se prostiru na području Lopara, Supetarske Drage i Kampora.

NOVA SEZONA ABA LIGE POČINJE 23. RUJNA

Nova sezona regionalne košarkaške ABA lige započet će 23. rujna s ukupno 14 klubova, među kojima i tri hrvatska - Cibona, Zadar i Split, koji je ušao kao drugoplasirani u ABA 2 ligi, odlučila je Skupština ABA lige. Uz Cibonu, Zadar i Split, u ABA 1 ligi će sudjelovati Budućnost, Crvena zvezda, FMP, Igokea, Mega Bemax, Mornar, Partizan, Cedevita Olimpija, Koper Primorska, Krka i Borac iz Čačka. U ABA 2 ligi od hrvatskih klubova natjecat će se samo Gorica. Ako ne bude novih problema s koronavirusom, sljedeća sezona će trajati do 28. ožujka 2021., a završni Final Four počinje 4. travnja. Skupština lige održana je videovezom, a također je odlučeno da se neće igrati superkup kojim tradicionalno započinje nova sezona.

U ZADRU OTVOREN REGIONALNI CENTAR HRVATSKOGA TENISKOG SAVEZA

U zadarskom ŠC Višnjik u utorak je otvoren regionalni centar Hrvatskoga teniskog saveza, a kompleks u kojem će stasati neke od budućih hrvatskih teniskih zvijezda sastoji se od sedam terena sa zemljanom podlogom i tri terena s betonskom podlogom. Izgradnju Regionalnoga teniskog centra inicirao je Hrvatski teniski savez s ciljem razvoja tenisa u Dalmaciji. Ovaj kompleks omogućuje treniranje na najvišoj razini te ispunjava uvjete za održavanje priprema reprezentacija svih dobi te održavanje velikih natjecanja. Ostvarenje ideje o ovome teniskom kompleksu počelo je prije dvije godine kad je na prostoru današnjega Regionalnoga teniskog centra izgrađen montažni stadion na kojem su hrvatski tenisači na putu prema osvajanju Davis Cupa u polufinalu pobijedili reprezentaciju SAD-a.

ŠAH: MARTINOVIĆ PRVAK HRVATSKE

Pobjednik jubilarnog, XX. Zatvorenog pojedinačnog državnog šahovskog prvenstva u Vinkovcima je Zadrani Saša Martinović, član ŠK "Solun-Cemex". U posljednjem, 11. kolu, nakon drame iz drugog plana izronio je Saša Martinović i pretekao sve suparnike. U posljednju rundu Ante Brkić je ušao kao najveći favorit za naslov prvaka jer mu je za trijumf bio dostatan remi sa Zdenkom Kožulom. No, Kožul je u sjajno vođenom napadu iskoristio sitne Brkićeve nepreciznosti i pobjedom na trenutak postao prvak jer je imao bolje dopunske kriterije od Brkića i Roberta Zelčića. No, nakon što je u briljantno igranoj završnici Martinović slovio otpor Ognjena Jovanića, on se s pola boda prednosti probio ispred kvarteta Kožul - Zelčić - Stević - Brkić i osvojio svoj prvi naslov državnog prvaka. Konačan poredak: 1. Martinović sa 7 bodova; 2.-5. Kožul, Zelčić, Stević i Brkić po 6,5; 6. Šarić A. sa 6; 7. Jovanić s 5,5; 8.-10. Palac, Bosiočić i Rogić po 5; 11. Plenča Jad. s 3,5; 12. Kovačević B. s 3 boda.

UEFA: HRVATSKA PROTIV PORTUGALA 5. RUJNA U LIGI NACIJA

UEFA je objavila točan raspored natjecanja u Ligi nacija, a Hrvatska, koja je u skupini A3, natjecanje otvara gostovanjem kod branitelja naslova Portugala 5. rujna u 20.45 sati. Izabranici Zlatka Dalića drugi test u ovom natjecanju imat će 8. rujna protiv svjetskih prvaka Francuske, također u gostima. U trećem kolu Hrvatska dočekuje kod kuće 11. listopada Švedsku (u 18.00 sati), a tri dana kasnije opet igra protiv Francuske, ali kod kuće (20.45 sati). U petom kolu, 14. studenoga, 'Vatreni' gostuju kod Švedske (20.45 sati), a natjecanje završavaju 17. studenoga kod kuće gdje dočekuju Portugal (20.45 sati). Pobjednik prvog izdanja Lige nacija bio je Portugal. Pobjednik inače osvaja 7,5 milijuna eura, a svaki sudionik u Ligi A dobit će 1,5 milijuna eura.

DINAMO OSIGURAO NASLOV

Dinamo je sa 72 boda šest kola prije kraja i teoretski osigurao treći uzastopni naslov nogometnoga prvaka Hrvatske. Kolo kasnije, pet utakmica do kraja prvenstva, na drugom mjestu je s 54 boda Hajduk, koliko ima i trećeplasirana Lokomotiva. Četvrti Osijek ima 53, a peta Rijeka 52 boda. Upravo su to četiri momčadi koje će se u preostalih pet kola boriti za drugu poziciju koja donosi plasman u kvalifikacije za Ligu prvaka. Posljednje tri pozicije drže Varaždin s 27 bodova, Istra 1961 s 23 i zaprešićki Inter, koji je sa 17 bodova glavni kandidat za preseljenje u drugoligaško društvo iz kojega u elitni razred hrvatskoga nogometa stiže Šibenik.

RAKITIĆ S 300 UTAKMICA ZA BARCU ČETVRTI STRANAC U POVIJESTI

Hrvatski nogometni reprezentativac Ivan Rakitić odigrao je u 13. lipnja 300. utakmicu za Barcelonu čime je postao četvrti stranac s najvećim brojem nastupa u povijesti katalonskoga kluba. Rakitić, 32-godišnji vezni igrač, odigrao je drugih 45 minuta u pobjedi vodeće Barcelone 4-0 na gostovanju kod Mallorce. On je Europljanin s najviše odigranih utakmica u 121 godini dugoj povijesti Barcelone jer je nedavno prestigao bivšega nizozemskog igrača Philipa Cocua. Ispred Rakitića s 300 nastupa su jedino trojica Južnoamerikanaca, argentinski napadač Lionel Messi (719), brazilski bek Dani Alves (391) i argentinski veznjak Javier Mascherano (334). U aktualnoj momčadi Barcelone više odigranih utakmica imaju Messi i katalonski igrači Sergio Busquets, Gerard Piqué i Jordi Alba.

KRAMARIĆ S ČETIRI POGOTKA ODVEO HOFFENHEIM U EUROPSKU LIGU

Hrvatski reprezentativac Andrej Kramarić postigao je četiri pogotka u 4-0 pobjedi nogometaša Hoffenheima ostvarenoj u posljednjem kolu njemačkoga prvenstva na gostovanju kod Borussije Dortmund, kojom su se plasirali u Europsku ligu. Kramarić je sva četiri pogotka postigao na drukčiji način, a najljepši je bio prvi, kad je u 8. minuti na povratnu loptu sa 20-ak metara pogodio lijevi kut pokraj nemoćnog vratara Buerkija. U 30. minuti se 'Krama' našao na pravome mjestu i skrenuo u mrežu udarac Skova za 2-0, što je bio rezultat na poluvremenu. U 48. minuti Kramarić je iskoristio otvoreni prostor u jednom kontranapadu, došao do kaznenog prostora u kojem se lažnjakom oslobodio čuvara i treći put svladao nemoćnoga vratara. Konačnih 4-0 Kramarić je postavio iz kaznenoga udarca. Hoffenheimu je ta pobjeda donijela plasman u Europsku ligu.

